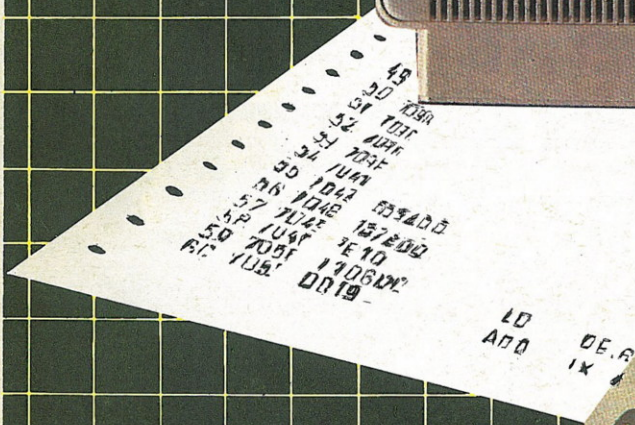

mikro számítógép magazin

14. oldal

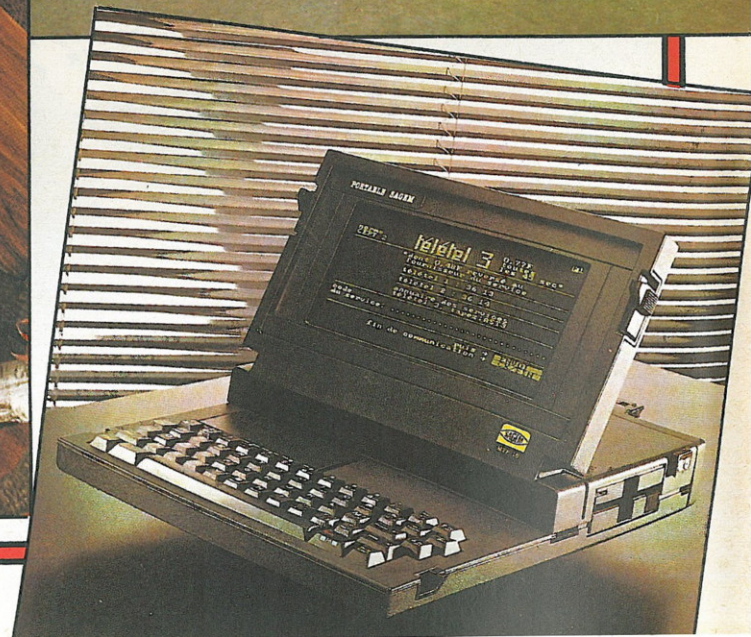
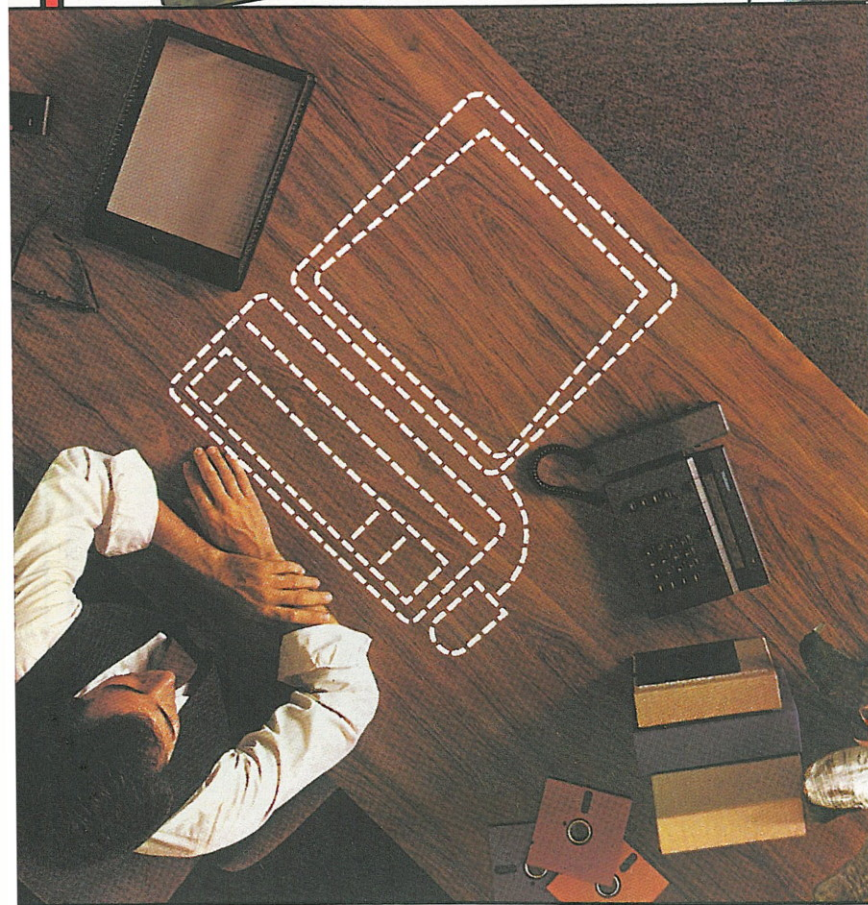
**Vigyázat!
Jólvaj!**

15. oldal

Az új színhely

SICOB

A NEUMANN JÁNOS SZÁMÍTÓGÉPTUDOMÁNYI TÁRSASÁG ÉS A KISZ KÖZPONTI BIZOTTSÁG LAPJA

**A kiadvány
a Tudományos Szervezési
és Informatikai
Intézet
együttműködve készül**

A szerkesztőbizottság
vezetője:
Kovács Győző

E számunkat
szerkesztették:

Bakos Tamás
(programozástechnika)

Broczkó Péter
(hírek)

Kovács Győző
(levelezés)

Lindner László
(sakkprogramozás)

Petróczy Judit
(könyvek)

Simonyi Endre
(klub)

Varga András
(iskola-számítógép)

**Címképünk:
Perényi József munkája**

μ mikro számítógép
magazin

Hátsó borítónk képe
Kozák Gábor munkája.
Olvasóink hasonló jellegű
képeit, rajzait, grafikáit
szívesen fogadjuk a szerkesztőség

Felelős szerkesztő:
Könyves Tóth Pál

Szerkesztőség:
1027 Budapest, Fő u. 68.
Telefon: 154-250

Levélcím
1371 Budapest
Pf. 433.

Kiadja az Ifjúsági Lap-
és Könyvkiadó Vállalat

Felelős kiadó:
dr. Petrus György
igazgató

Kiadóhivatal:
1065 Budapest, Révay u. 16.
Telefon: 116-660

Terjeszti a Magyar Posta
Előfizethető a hírlapkézbesítő
hivataloknál
és a Posta Hírlapelőfizetési
és Lapellátási Irodáján
(1900 Budapest V.,
József nádor tér 1.)
vagy átutalással a 215-96 162
pénzforgalmi jelzőszámra.

Megjelenik havonta
Egy szám ára 30,— Ft
Előfizetési díj:
egy évre 360,— Ft
fél évre 180,— Ft
Külföldön terjeszti
a Kultúra,
1389 Budapest, pf. 149.
és a Magyar Média
1932 Budapest, pf. 279.
86—253

Szakra Lapnyomda
Budapest (86-4731)
Felelős vezető:
Csöndes Zoltán vezérigazgató

INDEX: 25 629
ISSN 0236-6088

Tartalom

Alkalmazás '86	2
A programozás Trabantja	14
Vigyázat! Tolvaj!	15
Rajzológépek	16
SICOB — volt és lesz!	18
Adok-veszek-cserélek	19
μINFORM	27
Interaktív kompakt lemezek	39

ISKOLA — SZÁMÍTÓGÉP

Meghalt a király, ki lesz az új király?	3
Ismerős gondok az Egyesült Államokban	4
Másolóprogram	8
PRIMO-primátus	8
Gépi kódban	9
Tv-foci	10

PROGRAMOZÁSTECHNIKA

Z80 programozási gyakorlatok 7.	12
BASIC és gépi kód	13

μKLUB

QLub	20
Adom a magyarázatot!	20
A Spectrum operációs rendszere ZX81-en	21

μPROGRAMOK

A Beta BASIC és alkalmazása III.	30
Mandelbrot-program	32
VC20 programok beolvasása	34
Floppy monitor	35
Disassembler program	36
HELP bővítő	37

SAKKPROGRAMOZÁS

Bitek és figurák	38
------------------	----

JÁTÉKPROGRAMOK

Kétórás játékok — miért ne?	40
Labirintus	41
Kapcsoltam?	42

AZ OLVASÓ ÍRJA

KÖNYVEK

HÍREK-ÉRDEKESSÉGEK

Alkalmazás '86

A Neumann János Számítógéptudományi Társaság III. Országos Kongresszusa Szolnok, 1986. november 17–20.

„Kiváló emberekhez valóban nem méltó, hogy rabszolga módra órákat vesztegessenek el olyan számítások elvégzésével, amelyeket bárkire nyugodtan rá lehetne bízni, ha gépet használna.”

(Gottfried Wilhelm Leibniz — 1646-1716)

A kedves olvasó bizonyára furcsállja, hogy egy múlt évi eseményről négy hónap után írok, de a nyomdai átfutási idő mindenre magyarázatot ad. Amikor megpróbálok az országos kongresszus tapasztalatait a számítástechnika iránt érdeklődő olvasók részére összefoglalni, még egy hete sincs, hogy a kongresszust befejeztük, így meglehetősen frissek az élményeim, és talán februárra sem avulnak el.

Szolnok fogadta az Alkalmazás '86 több, mint négyszáz résztvevőjét, szívélyesen és barátságosan; a budapesti és helyi rendezők mindent megtettek az összejövétel sikere érdekében. Három teljes nap alatt 96 előadás hangzott el négy szekcióban. Így — mondta összefoglalójában Gergely Csaba, aki a program- és a szervezőbizottságot is képviselte — még a legszorgalmasabb résztvevő is legfeljebb az előadások egynegyedét hallgathatta végig. Én azt hiszem, hogy a rendezők jól tették, hogy szinte valamennyi előadót a pódiumra engedtek, nem csak a „sztár” előadókat, de a sokszor motyogó és nem kevésszer az előadást felolvasó kezdőket is. Amikor jó néhány évvel ezelőtt a Neumann-kongresszusok megrendezését javasoltam, az egyik célom éppen az volt, hogy a kezdők is lehetőséget kapjanak az előadói készség és gyakorlat megszerzésére. Erre itt a lehetőség megvolt, legfeljebb az idő volt kevés (pl. az oktatási szekcióban). Szerencsére jó volt a hallgató-ság, nagyon sokszor vitatkozott, vagy szeretett volna vitatkozni az előadókkal, ha nem vágta volna el a szigorú elnöki szó a vita fonálát.

A kongresszus másik fontos célja — véleményem szerint — a találkozás volt. Nagyon sokan eljöttek, akiket az ember — a munkája során — csak nagyon ritkán, vagy sohasem lát. Sajnos sokan nem jöttek el, mert vagy az anyagi hiányoztak (valtaképpen drága négy napot töltöttünk Szolnokon, hiszen 3500 Ft volt a részvételi díj, 1–2000 Ft a szállás, 4–500 Ft volt az étkezés, de — sajnos — ennyire lehet ma egy ilyen összejövételt megrendezni), vagy pedig a kongresszus témája nem találkozott jó néhány Neumann-tag érdeklődésével. A kongresszus záróülésén azt javasoltam, hogy ezután valamennyi kongresszust nevezünk „Alkalmazás”-nak, de a felhívásban hívjuk meg előadóként a hardver és szoftver konstruktőröket is, ne csak az alkalmazókat, hiszen az ő munkájuk is része, sőt fontos része az alkalmazói rendszereknek. Az sem baj, ha nem négy, hanem nyolc szekció fut párhuzamosan, az a lényeg, hogy a tagságnak minél nagyobb része ott legyen ezen a háromévenkénti összejövete-

len. Ebből a szempontból a megelőző kongresszus témaválasztása még szerencsétlenebb volt (Adatbázisokon alapuló információs rendszerek), mert a szakembereknek egy igen szűk rétegéhez szólt, így nagyon sokan voltak távol.

A szekcióelnökök referátumából feljegyeztem néhány gondolatot, amelyeket — némi kommentárral — most közreadok.

— Elég sok volt az igazán jó és tartalmas előadás, de nem volt kevés az olyan sem, ami nagyon nagy munkával előállított szerényke eredményről adott számot. A legfeltűnőbb talán az volt — az előadásokból világosan látszott —, hogy nálunk csak a saját fejlesztésű rendszerekről illik (sikk!) beszámolni, olyasmiről nem, amikor pl. valaki egy kész rendszert (dBASE, ... calc stb.) alkalmaz egy feladat megoldására. Nem hiszem, hogy kiszámolta már valaki, hogy mennyi időt, pénzt és energiát használunk el feleslegesen, mert vagy nem ismerjük a kész és konfekcionált rendszereket, vagy pedig egyszerűen nem akarjuk használni ezeket, mert az nem elégíti ki teljes mértékben a megrendelőket vagy éppen a rendszerszervező előzetes elképzeléseit. Dömölki Bálint mondta zárszavában, idézve egy, az IFIP kongresszuson elhangzott előadásból, hogy a jövőben, de már ma is az alkalmazás technológiája azt jelenti, hogy az alkalmazó kiválasztja az elképzeléseihez legközelebb álló rendszert, esetleg több ismert rendszerből próbál meg egy komplexet előállítani, és a saját szervezetét próbálja meg ehhez az alkalmazói rendszerhez passzítani.

Már a kongresszuson is suttozták, hogy ez a „gombhoz a kabát” technológia — lehet, de hogy a költségeket csak így lehet alacsony szinten tartani, abban teljesen biztos vagyok.

— Néhány előadás után úgy éreztem, mintha a költségek alacsony szinten tartása egyáltalán nem szerepelt volna az előadók által készített műszaki feladattervben. Kerül amibe kerül, legfeljebb magasabb lesz az üzem, a vállalat, az intézet költsége, a lényeg, hogy a rendszer menjen. Némegyszer került az előadó meleg helyzetbe, amikor a kérdezők a megoldás költségeit feszegették.

— Viszonylag sok előadó mondta, hogy az általa bemutatott és esetenként nagyon kritikusan fogadott alkalmazói rendszer bevezetése után azt nagyon gyorsan befogadták és megszerették, különösen az interaktív programokat. Néhány hónap múlva el sem tudták képzelni a munkát számítógép nélkül. Én azt hiszem, és ebben a hitemben a kongresszus megerősített, hogy a hazai alkalmazók most jutottak el annak a felismerésére, hogy vannak olyan problémák, amelyeknek a megoldására eddig azért sem kerülhetett sor, mert nem volt eszközük hozzá. Egyre több olyan példát láttunk, amikor nem eddig kézi eszközökkel végzett munkát akartak gépesíteni, hanem teljesen

új és manuálisan kezelhetetlen alkalmazói területeken próbálták szerencsét.

— Számomra nagy és igen kellemes meglepetés volt, hogy az oktatási szekció iránt mennyien — és amint utólag kiderült, voltaképpen nem csak pedagógusok — érdeklődtek. A programbizottság egy megbocsátható tévedése volt a szekciót a kisebbik terembe tenni, ráadásul az előtte levő szekció „túlcsordult”, így Szelecsán János szekcióelnök kénytelen volt az egyes előadások idejét 20 percre redukálni, ráadásul a vitát sem engedélyezte. (Bosszúságomban esti találkozóra hívtam a hallgatókat, akik — örömmre — el is jöttek, szinte ismét megtelt a terem, és így nagyon kellemes körülmények mellett, számomra igen tanulságos beszélgetésen hallgathattam meg a nyílt egyetem létrehozásával kapcsolatos bátorító véleményeket).

— Föltétlenül baj volt, hogy a „maszek kerekasztalomhoz” hasonló esti vagy délutáni találkozót, beszélgetéseket nem szerveztünk. Pedig biztosan jól megtárgyalhattuk volna a már említett problémákat, de azt a sok, a szakmát izgató kérdést is, amelyek így a résztvevőkben „benszorultak”.

— A nyitó előadásokat Vámos Tibor, Pál László, Reiniger Péter és dr. Udovecz Gábor tartották, a műszaki fejlesztés, az ipar és a mezőgazdaság számítástechnikai, elektronikai terveiről és gondjairól beszéltek. Sajnos, ezeket az előadásokat sem követte vita; nagyon sokan vették úgy, hogy talán a főhatóságoknak és a résztvevőknek is hasznosabb lett volna egy ilyen beszélgetés, mint a kétségtől kitűnő táncegyüttes műsora.

A Neumann-kongresszusok emlékezetes pillanata a Neumann-díjak és a Kalmár emlékérmek kiosztása. Az idén — ez a személyes véleményem — igen jól sikerült a díjak odaítélése, az erre érdemesek kapták a kitüntetést. Óriási taps köszöntötte a társaság tíz évig aktív, ma tiszteletbeli elnökét, Vámos Tibort, amikor a díjat átvette. Hasonló ünnepségekben részesült Könyves Tóth Pál, aki a magyar számítástechnikai szak-sajtóban végzett munkájáért és Jávor András, aki az első kórházi számítógépes rendszer kidolgozásáért vehette át a Neumann-díjat. A Kalmár emlékérmert főleg szakmai eredményekért ítéli meg a társaság országos elnöksége. Az idén Hanák Péter az egyetemi oktatásban, Lócs Gyula a programozásban elért eredményéért és a két Lukács testvér — megosztott díjat — az első hazai házi számítógép kifejlesztéséért részesült az egész tagság elismerését kifejező kitüntetésekben.

A III. Országos Kongresszus befejeződött. Inkább a problémákról írtam, mert csak ebből tanulhatunk és rendezhetünk olyan kongresszusokat, amelyek egyre jobban összekötnek bennünket. Ezt kívánja valamennyiünknek:

KOVÁCS GYŐZŐ

Meghalt a király,

ki lesz az új király?!

Az iskolákban közismert HT-1080Z hazai gyártmányú iskolaszámítógép elérkezett életpályája végéhez. Az utolsó darabok ez év elején hagyták el a gyártó műhelyeit, s a közelmúltban a maradék ötszázat is kiarsították, leszállított áron. Eddig 2364 darab került a különböző oktatási intézményekbe, s közülük 1861 kifejezetten az iskolákba.

Korai lenne mégis a búcsúztató: e gépekre ugyanis elég sok program készült az idők folyamán, s várhatóan egyes szervek és gmk-k még évekre vállalni fogják a javítást. A gép egyik előnye, hogy egyszerű felépítésű, különleges alkatrészek nélkül épült. Ma már túlhaladott, de segítségével indult meg az iskolaszámítógépes program, vele szerették az első tapasztalatokat az oktatásban, így érdemei feledhetetlenek.

A HT-1080Z a TRS-80 típusú nyugati mikrogép klónjába tartozik. A Microsoft BASIC level-two verziót használja, így BASIC szinten — a hangrészt kivételével — kompatibilis volt különni elődjével. Ugyanakkor a gyártás folyamán is megváltozott, így ennek a BASIC-nek, de főleg az assemblernek különböző dialektusai alakultak ki. Az első, 1983-as kiadáson a magnó felvételi szintjét még kézzel kellett állítani, s nem volt ékezetes betű sem. A következő évi sorozatnál már megjelentek egyes ékezetes betűk, sőt a szintszabályozást is automatizálták. Végül, 1985-ben megjelent a 64 kbájtos változat — még több magyar karakterrel. De ez is képtelen volt a színes, finomgrafikus képmegjelenítésre, ami a korszerűbb személyi számítógépeknél, főleg ha az oktatásban alkalmazták őket, elengedhetetlen.

De mi legyen ezután? Ennek a fogas kérdésnek az eldöntésére az iskolaszámítógép-program koordinátora, a Tudományszervezési és Informatikai Intézet pályázatot írt ki. Ezen a megemlékésen négy gép bizonyult alkalmasnak arra, hogy a nebulók oktatását szolgálja. Mint azonban majd látni fogjuk, valószínűleg csak egy hazai és egy külföldi típus kerül be ténylegesen az oktatási intézmények falai közé.

Előjáróban azonban érdemes egy pár szót szólni az áráról. A cikkben szereplő árak nem azonosak azokkal, amelyekért az üzletben bárki (nem oktatási intézmény) megvásárolhatja ezeket a berendezéseket. Külföldön már régen bevált az a gyakorlat, hogy az oktatási intézmények igen kedvezményes áron, forgalmiadó- és vámmentesen kapják a berendezéseket. Hasonló feltételeket kell itthon is biztosítani. Az árak értékeléséhez azonban azt is tudni kell, hogy amennyiben ezeket a készülékeket az iskolák a TII-n keresztül szerzik be, további egyharmaddal olcsóbban juthatnak hozzá, mert a különbözőzetet az iskolaszámítógép-program gazdái költségvetési forrásokból fedezik.

Az egyik jövőbeni új iskolagépnek a

HT3080C látszott, de kétséges, hogy sorozatgyártása egyáltalán megindul-e. Maga a gép nem kompatibilis az öt megelőző HT iskolagép-sorozat egyik tagjával sem. Lényegében a ZX-Spectrum programjai futtathatók rajta, így természetesen finomgrafikus lehetőséggel és színes megjelenítési móddal is rendelkezik. A BME kollégiumának számítástechnikai köre fejlesztette ki. Várható kedvezményes ára 27 ezer forint lenne; sokkal több, mint a trón más várományosaié. Csak igen nagy sorozatban lehetne olcsóbb, mert akkor érdemes lenne itthon kifejleszteni a berendezésorientált áramköröket és gyártásukat.

A másik jelölt a Primo utódgépé lett volna. Maga az eredeti alapgép — a billentyűs, illetve a föliatasztatúrás — gyártása megszűnt, a maradék készleteket most árusítják ki árengedménnyel. A pályázaton szerepelt utód a PRO-Primo, amelynek van színes grafikája, és egy hazai BASIC „dialektust” alkalmaz. A megajánlott kedvezményes ár szintén magas: a 32 kbájtos változat 13 500, a 64 kbájtos pedig 17 ezer forintba került volna. Eddig csak 850 darabra van megrendelés, de a gyártó — a COSY — véleménye szerint csak minimálisan 10–15 ezres sorozatnál tarthatják ezt az árat, így nem érdemes belefogni a sorozatgyártásba.

A hazai utód, az egyik általánosan elterjedt iskolagép szinte biztosan a Videoton TV-Computere lesz. Az idén már 1000 darabot szállítottak le belőle, a 32 kbájtos 11 ezer, a 64 kbájtos 13 ezer forintos kedvezményes áron. A jövő évtől csak a 64 kbájtos gépet fogják szállítani, 12 ezer forintos áron, és ebből 5000 darab kerülhet az iskolákhoz. Egyelőre még nincs hozzá szoftver, mert a Videoton csak a hardver gyártásával kíván foglalkozni. Így még mintegy fél évet kell várni az első oktatási célú programcsomagok megjelenéséig. Az ellátást az OPI programirodája szervezi. A koordinátori munkát és a sokszorosítást ez esetben is a TII intézi. A VT TV-Computer előnye, hogy teljes rendszert lehet összeállítani belőle, az oktatási intézmények költségvetésébe beférő áron. Jövőre megjelenik a floppy és sornyomató — ez utóbbi Centronics interfésszel. A BRG által gyártott adatmagnó már megvan, kedvezményes ára 2900 Ft. Sikeres konstrukció, olyannyira, hogy Bécsben is lehet látni a számítástechnikai áruházak némelyikében, igaz, nem ezen az áron... (drágább).

A közkedvelt Commodore sem maradt ki az iskolagépek közül. A C64-es az ára miatt nem versenyképes, de a C16-tal kompatibilis Commodore Plus/4 magnóval együtt 7900 forintos kedvezményes áron került be, amelyre a TII-től beszerzett gépekre további egyharmad kedvezményt kapnak az iskolák. Kapható lesz a közeljövőben a Commodore 1551-es floppyval is

— adatmagnó helyett —, 18 600 forintos kedvezményes oktatási áron. A Commodore gépekre igen sok szoftver készült az iskolákban. A Novotrade Octasoft és Delta-soft irodája szintén forgalmaz programokat ehhez a típushoz, közöttük kifejezetten oktatóprogramokat is. A TII és az OPI jövőtől rövidesen várható a tananyaghoz kapcsolódó programok megjelenése.

A TII és az OPI megrendelésére készült programokat az Akadémiai Könyvkiadó Városház utcai Magiszter Könyvesboltjában, mintegy 200 forintos egységáron, programkazettán bárki megvásárolhatja. Megjegyzendő, hogy ezek a programok nem másolásvédtettek. A Novotrade által forgalmazottak sem, de turbósítva vannak, így igen nehezen másolhatók.

A TII-n keresztül eddig 3400 darab C16-os számítógép került forgalomba; iskolába ebből 3004 darab. A C Plus/4-ből eddig 5300 jutott az iskolákba, és megrendelés van további 1920 floppy gépre. Mind a C Plus/4-ből, mind a C16-ból az országban beszerzési forrástól függően több verzió van forgalomban. Ezek annyiban különböznek, hogy a TII által forgalmazott gépekben a ROM magyar karakterkészletre van kicserélve, a külföldről behozott gépek pedig vagy angol, vagy/és német karakterkészlettel dolgoznak. Ez gátló okozhat néhány külföldi eredetű játékprogramnál, amely a kisbetűt is használja: egyes félgrafikus karakterek helyett ugyanis a magyar ábécé betűi jelennek meg. A magyar oktatóprogramoknak — mivel ezek természetesen magyar ékezetes betűket is alkalmaznak — a direkt külföldről behozott gépeken való futtatása okozhat gondot. Áthidalja ezt a Novotrade-nál megvásárolható, a gépbe betölthető magyar karakterkészletet generáló szoftver, bár hallani arról is, hogy egyesek a problémát hardverrel — egy másik ROM beépítésével — is megoldották. A C Plus/4 64 kbájtos, tehát eleget tesz a korszerű iskolagép követelményeinek, s azt már mondani sem kell, hogy alkalmas finomgrafikus megjelenítésre. További szempont, hogy a közben már régebben forgalomban lévő C16-osok is bővíthetők 64 kbájtra. Vagy külső bővítő hozzacsatolásával, ami a nagyobb áramfelvétel miatt tápegységmódosítást tesz szükségessé, vagy egyes gmk-k ugyanezt, hardver úton is egyszerűen és viszonylag olcsón elvégzik.

Hogy ki lesz tehát az új király az iskolákban? Az idő ad erre végleges választ; még sok minden történhet. Annak idején sokan nem hittek a HT sikerében. A jelenlegi helyzet kettős királyságra utal: néhány évig valószínűleg a VT TV-Computer és a C Plus/4 lesz az uralkodó az iskolák és egyéb oktatási intézmények kabinetjeiben.

Simonyi Endre (rovatszerkesztőnk) egyesült államokbeli útja során találkozott többek között William S. Wagner úrral, az IBM oktatási osztályának tanácsadójával — korábban a Santa Clara megye számítástechnikai vezető szakfelügyelője, a Számítógép-használó Oktatók (CUE) nevű szervezet elnökségi tagja —, aki közlés céljára rendelkezésére bocsátotta egy konferencián tett felszólalásának anyagát. Mivel az iskolaszámítógép-programunkban részt vevő tanároknak, a program irányítójának érdemes megismerkedniük az előttünk járó országok tapasztalataival, eredményeivel, közreadjuk Wagner úr előadásának érdeklődésükre számot tartó részleteit. Örölnénk, ha olvasóink reflexiókat fűznének a közöltekhöz.

Visszatekintés

Először is perspektívába helyezném a jelent a számítógépes korszak, a számítógépes oktatás kezdeteire való visszatekintéssel. Létezett 1952-ben egy csodálatos számítógép (de hát melyik számítógép nem csodálatos a maga idejében?), az IBM 704. Ez a gép nagy teljesítményű volt, gyors volt, és lehetőségeivel elbűvölte az embereket. Nem számított, hogy bérleti díja havi 40 000 dollár volt, hogy öt mérnök állandó jelenlétét igényelte, és hogy tízpercenként leállt. Nem számított, mert a gép addig nem tapasztalt műveleti sebességgel és teljesítménnyel dolgozott.

1966-ban egy kevéske FORTRAN-t oktattam — egy hétig az osztályomban, továbbá egy este az egyetem számítóközpontjában. A produktumunk egy bináris program volt, amely kétjegyű számokat adott össze, és kiírt egy nevet. Nem érdekes, hogy csak ennyi volt, a lényeg az, hogy programoztunk egy számítógépet.

1977-ben vásároltam négy számítógépet az iskolámnak. Darabjéért 4000 dollárt fizettem, de higgyék el, az iskola vezetősége mégis meg volt elégedve a vásárlással: 25 százalékkal olcsóbban vettük ugyanis, mint egy akkor korszerűnek számító, négyterminálos mikroszámítógépes rendszer ára. Ugyanakkor rendelkezésünkre állt négy gép, mindegyik egy-egy monochrom monitorral, 48 k-ra bővíthető 32 k RAM-mal, 70 k lemezkapacitással és BASIC programozási nyelvvvel. Mondhatná bárki most, és igaza lenne, hogy ezek a számítógépek nemigen hasonlíthatók az Apple vagy JX gépekhez; mégis, én akkor nagyon boldog voltam, mert azok a gépek ott az osztá-

Magasabb nívón

Ismerős gondok az Egyesült Államokban

lyomban lényegesen nagyobb teljesítményűek voltak, mint a 25 évvel korábbi legjobb gépek.

Tradicionális, veterán matematikatanárként el voltam bűvölve a jó szerencsémről: lehetőségem nyílt arra, hogy az addigiaktól eltérő módon oktassak! De nyilván Önök közül is sokaknak volt már ez a tapasztalata: a diákok egy része nem mutatott érdeklődést, és otthagytak a pácban. Elmarasztaltak emiatt, érdemtelenül. A többi diákban viszont annál nagyobb volt a buzgalom. A BASIC tanítása olyan helyzetet teremtett, amelyben a diákok vagy azok kis csoportjai egyenlő haladtak, próbáltak megoldásra jutni, és módszereiket illetőleg azonnali visszajelzést kaptak a számítógéptől.

1978-ban alkalmam volt előadást tartani a Második Nyugati-parti Számítógép Vásáron, San Franciscóban. Reméltem, hogy lesznek ott olyan pedagógusok, akikkel érdemes lesz találkoznom. Meg kellett tudnom, hogy vannak-e rajtam kívül, akik bosszús és örömteli órákat töltenek a gépek mellett, új oktatási módszereket fejlesztve. Meglepetésemre több mint kétszázán hallgatták meg egy ismeretlen főiskolai tanár első előadását... Amikor az előadásom során újabb találkozót javasoltam, kiderült, hogy nagyon is sokan vannak a hallgatók között számítógép-kedvelők. Ez végül is a Számítógép-használó Oktatók (CUE) szervezetének megalakításához vezetett. 1978-ra ugyanis a következő felismerések fogalmazódtak meg:

- nincs követhető tananyag;
- nincsenek szervezetek, konferenciák, újságok;
- nincs tanárképzés; a legtöbb egyetem rengeteg időt fecsérel a számítógépes oktatás mikéntjének feltárására; nincs számítógépes oktatásról szóló diploma és nincs is hol megszerezni;

— szoftver alig létezik, és a föllelhetők legtöbbjét tanárok vagy más amatőrök írták; nincs szakirányú kutatás;

— a nagy kiadók és hasonló intézmények mellőzik ezt a tárgykört;

— az illetékesek nem foglalnak állást, hogy támogatják-e az oktatásnak ezt az irányát vagy sem;

— a hosszú távú tervezésre csak elvétve van példa: kevés iskolának vagy iskolakörzetnek van elképzelése, hogy milyen irányba tartson a számítógépes oktatásban.

Minthogy valamennyi felvetett probléma megoldásra várt, gazdagon kínálkozott alkalom a világ újraformálására. És bár valamennyi területen értünk el eredményt, a számítógépes oktatás olyan fiatal terület, hogy itt még mindig nagyon sok a tennivaló; nekünk, tanároknak még mindig szép számban lesz módunk ebben jelentős szerepet vállalni.

A 70-es években mindenesetre úgy láttuk, hogy korunkat meghaladva előbbre járunk, teljesen magunkra hagyatva. Ez végző soron természetes is — gondoljanak csak a tinédzserek viselkedésére. És ahogy ők általában, mi is messze jártunk jövőbeli elképzeléseinkkel a valóságtól. Íme néhány példa.

- Azt vártuk, hogy a számítógépgyártó cégek szaporodni fognak — bár az IBM belépésére akkor még nem számítottunk. Jelenleg azonban jobbra csak négy géptípus: Apple II, TRS-80 Co-Co, Commodore 64 és IBM PC jellemző az egyesült államokbeli iskolák gépparkjára, azaz kevesebb, mint 1979-ben.
- Úgy véltük, a szoftverkérdés megoldását a tanárok által fejlesztett, mindenki számára hozzáférhető programok jelentik majd. Erre a válasz a kaliforniai SOFTSWAP és a minnesotai MECC cégek. Nem láttuk előre, hogy mennyire

nem egyszerű jó minőségű szoftverter-mékeket előállítani és forgalmazni.

- Nagy jövőbeli jelentőséget tulajdonítottunk a jogvédelemnek. Tanárokból álló csoportok létrejöttét vártuk, amelyek komplett leckéket írnak majd, és ezeket lemezekre fogják a diákok számára hozzáférhetővé tenni. A jogvédelem magas költsége és a termékek gyenge minősége azonban nem tette vonzóvá ezt az eljárást.
- Két dolognak a megvalósulását sokkal korábban jósltuk. Az egyik a lemezkölcsönzés. Egyre népszerűbb és egyre választékosabb ugyan, a technikai problémák és a szoftvervédelem miatt azonban lelassult az intézményesítése. A másik a részletes magyarázattal ellátott adatközlő programok. Ez a rendszer a későbbiekben kényelmetlennek bizonyult: az útmutatókat nem vették figyelembe, ez a vonal is befulladt. Most a nagyobb teljesítményű gépektől, a kevésbé költséges hálózatoktól várjuk az információhordozó programok újraéledését.
- Megemlítem, hogy az utópisták a 70-es évek végén vezető helyre sorolták a videorendszereket, a video-lemezjátszókat. Számottevő darabszámban egyik sem áll még rendelkezésünkre, de el kell ismernünk, közeleg az áttörés ezen a területen.
- Két dologra egyáltalán nem számítottunk. Az egyik, hogy valamennyi iskolai évfolyamban általános lesz a szövegszerkesztők használata. De nem volt előre látható a többi alkalmazói szoftvernek tanterv szerinti használata sem. A Logo nem várt hatása a kicsikre és a tanároknak a másik örömteli meglepetés.

Sokban tévedtünk tehát. Viszont a számítógépes oktatás forradalma már nem látomás a távoli messzeségbe, hanem itt és most zajlik. Büszkék lehetünk arra, amit az oktatók a számítógépekkel megvalósítottak. Nagy előrelépést tükröz, hogy

— erős nemzetközi és helyi szervezetek jöttek létre szerte a világban. Kiadványaik, konferenciáik kiváló fórumai az elképzelések terjesztésének;

— az egyetemeken megindult a tanárképzés kezdő és haladó fokon egyaránt. A helyi központok meghatározó forrásai a képzésnek, a tananyagra vonatkozó speciális információknak, szoftvereknek stb.;

— az oktatóprogramok egyre jobbak, nagy kiadók is bekapcsolódtak a forgalmazásukba;

— országos és helyi szoftverismertetőket nyújtanak segítséget a tanároknak a választáshoz az óriási kínálatból;

— mind egyetemi, mind helyi viszonylatban jelentős fejlődésnek indult a kutatás.

A jövőre utaló észrevételek

Elsőként a kompakt lézerlemezre gondolok. Jelenleg 1000 dollárba kerül az IBM PC-vel kompatibilis lemezmeghajtó és hozzá egy 21 kötetes lexikon kompakt lemezen. A lexikon mindössze egyötödét foglalja a lemeznek! A lemezt kezelő szoftver igen hatékony, a gyorsaság elképesztő. És mindez olyan áron, hogy felsőoktatási intézményeink könyvtárába már ma is könnyen telepíthetünk egy-egy ilyen egységet. De tekintsük a kompakt lemezt most egy szoftvertároló médiumnak. Képzeldnek el 1400 darab floppylemez egy kupacban: 4 méter magas oszlopot tenne ki. Tartalmuk ugyanakkor ráfér egyetlen kompakt lemezre. Gondolják csak meg: az iskolájuk vagy iskolakörzetük egyetlen 5"-es lemezen kaphatná meg az összes szoftvert, amelyről aztán könnyen kiválogathatók lennének a sohasem használt és a nélkülözhetetlenek ítélt programok. (A kompakt lemezekkel egyébként részletesebben foglalkozik dr. Simonyi Endre cikke lapunk mostani számában, a 39. oldalon. — A szerk.)

És most a videóról. Az ideai vancouveri EXPO-n új információközlő állomásokat mutattak be. Ezek valójában egy IBM PC-ből és egy új kereskedelmi termékből, az ún. IBM Infowindow Systemből álltak. Ezek az egységek feladatokat állítottak elő és küldtek a képernyőre. A feladatok, gyakorlatok számítógépes grafikából, fényképből, szintetizált vagy élő beszédből és mozgó videóból álltak. Izgatottan várom, hogy milyen lehetőségeket hordoz ez az új rendszer a minőségi információközlés területén.

A jó minőségű hardver és szoftver azonban nem minden. A legfontosabb amit minden tanárnak személy szerint, egyedül kell véghezvinnie: keresni kell a megoldást, kipróbálni, újat és igényesebbet alkotni, egyszerűen dolgozni azon, hogy miként lehet ennek a technikának az előnyeit valóban kihasználni. Hogy olyan iskolákban tanulhassanak az elkövetkező nemzedékek, amelyekben az eddigieknél jobban lehet tanulni és tanítani. A számítógépes oktatást favorizáló tanárok feszített tempóban igyekeznek is minél többet megtanulni a számítástechnikából. Újabb és újabb gépalkalmazásokat találnak ki az ismeretközlés javítására. A jövő iskolája valójában itt van már körülöttünk — részleteiben „fel van találva”.

Néhány kísérletről

Az alaskai Juneau-ban Paul Berg egyéves időtartamú programot szervezett számítógépet nem használó olyan tanárok részére, akikben megvan az akarat, hogy az írást-olvasást a megszokottól eltérően oktasák. A hallgatók fejlődése a kezdők újtól való félelmétől a megedződött felhasználók magabiztosságáig hű tükre legtöbbünk történetének. Paul Berg erről szóló jelentésének címe: Hand-in-hand: The Writing Process and the Microcomputer (Kéz a kézben: Az írás folyamata és a mikroszámítógép).

Tabiona kis falu Utah állam kanyonrengetegében, az isten háta mögött. Az ottani diákok korábban nem kaptak idegen nyelvi oktatást, csak miután az egyetemek megemelték a felvételi szintet. Ekkor a polgármester a kérdés megoldására tervet dolgoztatott ki egy munkacsoporttal, amelyben az oktatási osztály, az IBM, egy videotechnikával foglalkozó társaság és az idegen nyelvi oktatás egy szakértője dolgozott. Jelenleg naponta sugározzák a tananyagot műholdon keresztül, és rendelkezésre áll egy beszédszintetizátorral ellátott IBM PC, hogy segítse az anyag jobb elsajátítását. Az eredmény: a legtöbb diák megduplázta a tempót a spanyol nyelv tanulásában.

Marilyn Pollock ötödikeseket tanít egy Chicago melletti kisvárosban. 15 számítógép működik az osztályában. Ő a kedvenc példám a jó tradicionális tanártípusra. A rendelkezésére álló valamennyi erőforrást felhasználja, beleértve a férjét is, hogy ismereteket szerezzen az új technikáról, és hogy a technikát az oktatás céljainak szolgálatába állítsa. Marilyn osztálya felfedezi a tudományokat, társadalmi ismereteket szerez adatközlő programok segítségével, megtanul lemezeztetni, és kapcsolatot tart távoli helyekkel a telekommunikáció segítségével. De a legfontosabb, hogy a gyerekek hozzászoknak, miként lehet és hogyan kell tanulni számítógépekben gazdag környezetben.

New Mexico egyik iskolájában megtalálták a módját, hogyan tehetnek szert olcsón új számítógépekre: az iskola elektronikai osztálya építi a gépeket, majd átadja a programozással foglalkozó osztályoknak.

Oaklandben (Kalifornia) a Franklin bentlakásos iskolában az öt-hat évesek, akik több mint húsz nyelvet beszélő közösségekből kerültek ki, négy számítógépet használnak az olvasóteremben. A számítógépes gyakorlás kiegészül kazettára listázással, beolvasással, rajzolással, gépeléssel, levelek kinyomtatásával. Ezek a gyerekek is az IBM Writing to Read programot gyá-

korolják, amellyel már jelentős sikereket értek el az ország több mint 2000 iskolájában, az írás-olvasás oktatásában. Számukra a számítógépben semmi misztikus nincs: része a szoba berendezésének.

Edward Reese atya a San Jose-i (Kalifornia) katolikus iskola igazgatója. Amikor az egyik szülő felajánlotta, hogy kiépít egy terminálos rendszert az egyik osztályban, Reese atyának máris kész terve volt a gépek üzemeltetéséhez. Az egyes munkahelyeken alkalmazói szoftvereket futtatnak. Törölte a programozást a 9. osztályosok tantervéből, és szövegszerkesztők, táblázók (spread sheet), adatbázis-kezelők oktatását vette fel. Elsőként sajátította el a programok kezelését, majd az egyik szekciót oktatta.

Denver belvárosában van a George Washington iskola. A város iskolái közül ez a legnépesebb, és neki van országos viszonylatban a legkiterjedtebb számítógépes oktatási programja. Ezt a programot egy matematikatanár dolgozta ki. 750 diáknak 27 szekcióban 15 tantárgyat oktatnak. Túl az ügyvitel, a matematika, a nyolcféle programozási nyelv oktatásán, van egy olyan kurzusuk, ahol diák, tanár egyaránt számítógépet szervizel és szoftvert készít a többi osztály számára. Egy diákcsoport a közelmúltban olyan programot fejlesztett ki, amely az angol nyelvet oktatja második nyelvként, és amely a laoszi ábécét is megjeleníti. Ez a szoftver a kereskedelemben is kapható.

Az itt következő, utolsó példával a mikrogépek nagy teljesítőképességére kívánok rámutatni, amely önmagában is új lehetőségeket kínál az oktatásügy minden területén.

Kaliforniában van egy kies, mezőgazdasággal foglalkozó település, mindössze egy iskolával. Az iskolának rendkívül érdekes a tanmenete. A napi tananyagot az osztálytermekben felállított tévékészülékek sugározzák. A programozással foglalkozó osztályokon kívül van két különleges osztály. Az egyik a számtanfolyamok megoldásában nyújt segítséget a Multiplan programmal, a másik szövegszerkesztési feladatokat lát el. Rám a legnagyobb benyomást az angol nyelvi csoport tette, amely az elsősök nyelvi problémáit hivatott megoldani. A nehezen boldoguló diákok két sorozatból álló nyelvi kurzuson vesznek részt. Ezen a tanfolyamon a tananyagot hét kategóriába sorolták: olvasás, írás, helyesírás, nyelvtan, beszélgetés, előadások tartása, előadások hallgatása.

Ha szétnézünk magunk körül, láthatjuk, hogy az Államok legeldugottabb részein, a legszegényebb rétegekből származó gyerekek is szövegszerkesztőket használnak gon-

dolataik megfogalmazására. Aztán rádöbbenünk arra is, hogy azok az IBM PC-jeik, amelyeket ezek a gyerekek használnak, legalább olyan teljesítményűek, mint egy nagyszámítógép volt a hetvenes évek elején. Felemelő gondolat, hogy a számítógépes oktatás hívei, a tanárok, mint Önök vagy én, a magas szintű technikát a legjobb cél szolgálatába állították. Olyan oktatási segédeszközt hoztak létre, amit egy mérnök sem tud kigondolni.

Mi, akik igyekszünk, de kénytelenek is vagyunk szakmailag továbbfejlődni, álmodozunk és alkotunk. Olyanok vagyunk, mint egy angoltanár egy kis kaliforniai faluban. Vannak diákok, akiket segítünk a megfelelő szintre feljutni, másoknak feltárjuk a lehetőségeket. És tudnunk kell, hogy a technika ki nem aknázott lehetőségei bennünk is rejlenek. Van-e ennél izgalmasabb?

You may play the part of one of these fish. Enter the number of the fish that you want to be.

1. whitefish
2. chub
3. blueback salmon
4. rainbow trout
5. mackinaw trout
6. dolly varden

Which number? █

1. kép

A mackinaw trout is in the area. As a whitefish you may:

1. Escape deeper
2. Escape shallow
3. Ignore it
4. Eat it
5. Chase it

What do you want to do? █

3. kép

Utószó

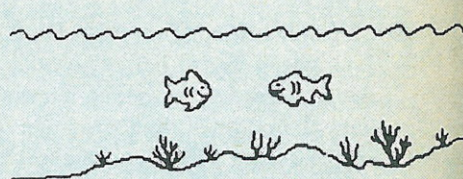
Lássuk, hogy körülbelül milyen is az a szoftver, amely kimondottan oktatási célra kerül forgalomba az USA-ban. Amint Wagner úr anyagából megtudhattuk, két nagy cég, a minnesotai MECC és a kaliforniai SOFTSWAP ezeknek a szoftvereknek az el-

sődleges előállítója. A MECC cég (Minnesota Educational Computing Consortium) nemzetközileg elismerten a vezető helyre tehető az oktatóprogramok gyártói között. 12 éves múltira tekint vissza; az akkori kétfős stáb mára 128 alkalmazottal működő vállalattá fejlődött. 1985-ben választékuk meghaladta a 300-at, és jóval több mint egymillió példányszámban volt forgalomban szerte a világban. A programok mintegy 60 százalékát Apple gépre írják, mint-hogy az egyesült államokbeli iskolákban ez a legelterjedtebb géptípus.

Ennek a cégnek a kínálatából mutatunk be egy programot, melyet Simonyi Endre a gyártótól az ismertetés engedélyével kaptam.

A „Természet biológiája” tulajdonképpen két programból áll: az *Odell tó* a 3–9. osztályosoknak, az *Odell erdő* a 2–8. osztályosoknak készült. Az *Odell tó* programot

As a whitefish you will look like this. Each fish you will encounter will look like this.

In real life, the fish are different sizes than you see here.

Press SPACE BAR to continue

2. kép

A mackinaw trout is in the area. You attempt to escape to shallow water. Good choice. You got away for now.

Press SPACE BAR to continue

4. kép

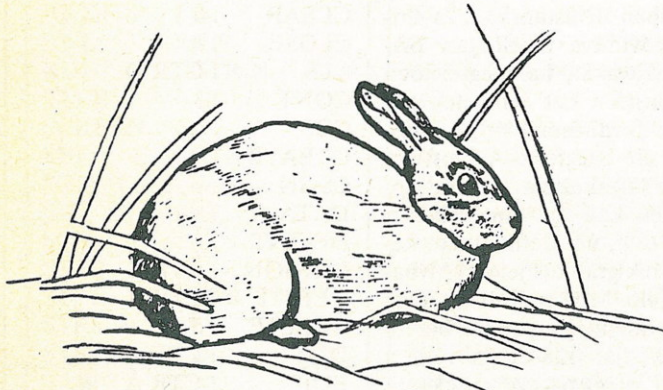
az Oregon állambeli, azonos nevű tó adatai alapján állították össze. A programnak egyszerű, de vonzó grafikája van. Az *Odell erdő*, amely a tavat körülölelő erdő állatvilágának életét szimulálja, grafikával nem rendelkezik.

A „Természet biológiája” a tápláléklánc ökológiai összefüggését tanítja. A diák ki-

10c

ODELL WOODS - THE ANIMALS

RABBIT

Snowshoe Rabbit

Front foot

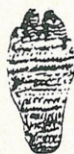

40 cm.

45 cm.

Hind foot

5. kép

választja, hogy milyen állat szerepét kívánja játszani (1. kép). Ha például vadnyúl lesz, és az erdőben más állatokkal találkozik, mondjuk egy éhes farkascordával, vá-

lasztania kell, hogy elkergeti-e, megessi-e őket, rájuk se hederít, vagy esetleg elszalad. Jelen esetben a futás a legjobb választás. Kilencféle találkozásra ad alkalmat a prog-

ram egy futásban, és a diáknak a túlélésre kell játszania.

Ez egyszerűen hangzik, de nem mindig annyira magától értetődő a megoldás, mint az említett esetben. A növények, növényevők és húsevők kapcsolata bizonyos esetekben sokkal összetettebb, mint ahogy várjuk — kivált a tó táplálékláncában (2., 3. és 4. kép). És a program még csak nem is tartalmazza a tápláléklánc valamennyi elemét!

Mindenesetre az embernek az a benyomása, hogy a program a tudásanyag észrevétlen fokozását szolgálja. Nem azt kívánja a gyerekekbe sulykolni, hogy nagyon járatanok még a témakörben, de mégis sokszor le kell futtatniuk a programot ahhoz, hogy egy kis sikerélményben legyen részük. Sok magától értetődő dologhoz hozzátesz egy kevés nem kézenfekvőt, így a memorizálás nem követel különösebb szellemi erőfeszítést.

Mindkét programban beépített rutin szabályozza a diák által választott állattal szemben állók reakcióját. Például ha egy farkas találkozik egy farmerrel, a farmer rálő az állatra. A farmer találatainak aránya, ha a farkas nem ugrik a farmernek, hanem futásnak ered: 75%-ban téveszt, 25%-ban megsebesíti, 15%-ban megöli az állatot. Egy másik példában: kevesebb esélye van egy rókának a medve elől elszaladni, ha rossz erőnléti állapotban van. Így tehát hibázik, ha a nyúl elől elszalad (bár a találkozást így is túléli), vagy ha elkerüli a figyelmét, azaz ha nem eszi meg.

A „Természet biológiájá”-t kitűnő kézikönyvvel látták el. Olvashatósága a megjelölt korosztályhoz igazodik. A 47 oldalas kézikönyvből húsz oldal a témával foglalkozó tananyag: leírja a tó kialakulását, ismerteti a terület állatvilágát. Az ábrák nemcsak az állat képét, hanem lábnyomát, sőt annak méreteit és járás közben kialakuló formáját is tartalmazzák (5. kép). A kézikönyv többi része a programot ismerteti, és útmutatást ad a tanárnak a tárggyal foglalkozó biológiaóra megtartásához. Szép számban található a könyvben személyi adatokkal együtt kitöltendő tesztlapok is.

VÁGH ISTVÁN

Szerkesztői megjegyzés. A cikk nyomdai előkészítése közben kaptuk a hírt, hogy a Commodore cég szerződést kötött a MECC céggel az Odell Lake (Odell tó) elnevezésű programnak a Commodore 64C géppel együtt szállított programként történő forgalmazására. Ezenkívül a géppel együtt szállítják még az ugyanebben a lapszámunkban ismertetett Geost is, valamint egy távadatátvitelt vezérlő programot.

PRIMO

Másolóprogram

Az alábbi, saját készítésű programmal könnyen lehet BASIC és gépi kódú programokat másolni.

Betöltés után a program kiírja parancsait, amelyeket a kezdőbetűvel választhatunk ki. A másolandó program betöltése után kiírja az indítási címet, amennyiben automatikusan induló gépi kódú program volt az. Bármelyik gomb érintésével visszatérhetünk a menühöz.

A másolóprogramot a BASIC programmal lehet felírni magnóra. Ha ez megvan, LOAD paranccsal tölthetjük be a másolóprogramot, amely automatikusan indul.

A program az eredeti LOAD és SAVE utasításokat átírja, ezért ha már nincs szükség a programra, a tápfeszültség ki-be kapcsolásával hidegindítást kell végezni.

JUHÁSZ ISTVÁN

```

0 **** Program: Juhasz Istvan ****
1 **** Print :HORIZOL 86.10. ****
2 **** New :COPY betolto ****
3 #####
10 CLS
20 PRINT#6,10,"Egy kis turelmet!"
30 FOR I=22996TO23517:READ:POKEI,A:NEXT
35 CLS
40 PRINT#2,5,"A magnot allisd felvetelre!"
42 PRINT#4,5,"Ha kesz inditsd a magnot,"
44 PRINT" majd nyomj meg egy billentyu
t!"
46 IF INKEY#="" THEN 46 ELSE PRINT#9,17,CHR$(2)
"OKE"CHR$(18):PRINTCALL(23414)
49 DATA0,0,0,0
50 DATA33,15,69,205,117,43,205,37,0,254,76
51 DATA40,26,254,108,40,22,254,83,202,143
52 DATA68,254,115,202,143,68,254,66,202,25
53 DATA26,254,98,202,25,26,24,223,33,124
54 DATA69,205,117,43,33,92,64,54,131,33,1
55 DATA0,205,143,0,205,117,60,33
60 DATA140,69,119,87,205,158,0,35,119,205
61 DATA158,0,35,119,205,158,0,35,119,205
62 DATA158,0,35,119,71,205,158,0,35,119,16
63 DATA249,205,158,0,35,119,205,117,60,35
64 DATA254,177,40,6,254,185,40,2,24,207
65 DATA119,205,158,0,35,119,205,158
70 DATA0,35,119,205,158,0,35,119,205,158,0
71 DATA35,119,43,43,43,43,126,254,185,194
72 DATA238,67,35,35,94,35,86,235,205,175
73 DATA15,205,102,56,254,0,40,249,195,238
74 DATA67,33,92,64,54,131,33,98,64,34,13
75 DATA69,33,12,69,54,16,205,146,0
80 DATA33,140,69,126,254,177,40,47,254,185
81 DATA40,57,205,221,58,126,205,244,58,35
82 DATA126,205,244,58,35,126,205,244,58,35
83 DATA126,205,244,58,35,70,126,205,244,58
84 DATA35,126,205,244,58,35,16,249,126,205
85 DATA244,58,35,24,204,50,92
90 DATA64,35,126,50,94,64,205,155,0,195
91 DATA238,67,245,205,221,58,241,50,92,64
92 DATA205,244,58,35,126,50,94,64,205,244
93 DATA58,35,126,205,244,58,35,126,205,244
94 DATA58,35,126,205,244,58,195,238,67,0,0
95 DATA0,12,2,32,32,32,32,42,42,42
100 DATA42,42,42,42,42,42,42,42,42,13
101 DATA32,32,32,32,42,32,32,66,89,46,32
102 DATA74,46,73,46,32,42,13,32,32,42,42
103 DATA42,32,32,67,32,79,32,80,32,89,32
104 DATA32,42,42,42,18,13,13,13,9,9,32,4
105 DATA76,20,32,79,32,65,32,68,13,13,9,9
106 DATA32
110 DATA4,83,20,32,65,32,86,32,69,13,13,9
111 DATA9,32,4,66,20,32,65,32,83,32,73,32
112 DATA67,13,13,9,9,32,0,73,78,68,73,84
113 DATA93,83,73,32,67,73,77,32,58,32,0
120 DATA33,212,89,17,234,67,1,166,1,237
121 DATA176,33,92,64,54,131,33,205,91,34
122 DATA203,91,33,202,91,54,16,205,146,0
123 DATA33,92,64,54,249,17,238,67,33,146
124 DATA69,1,0,0,205,149,0,22,0,205,221,58
125 DATA62,185,205,244,58,58,94,64,60,205
130 DATA244,58,62,238,205,244,58,62,67,205
131 DATA244,58,62,52,205,244,58,33,25,26
132 DATA229,201,0,0,0,67,79,80,89,32,32,32
133 DATA32,32,32,32,32,32,32,32,32,0
    
```

PRIMO — primátus

Keveset írnak a Magazinban a Primóról! (Az októberi szuperakció után remélhetőleg többet...) Engedjenek meg néhány elfogult megjegyzést a gépről.

A SUPER BITLET PRIMO-könyvében olvastam: "... a Primo rövidítve is elfogad BASIC-szavakat, ha megfelelően rövidítjük". Ezt a feltételt paraszti fordításomban kódolásként értelmeztem. A szoftverfüzet tartalmazza a kulcsszó-készlet kódjait, amelyeket a 128—225, ún. definiálható karakterek grafikus jelével hívhatunk elő. Mint tudjuk, a ↓ a vele egyidejűleg nyomott billentyű kódját 128-cal növeli, a CTRL pedig 64-gyel csökkenti. Alkalmazásánál a háromkezü emberek előnyben vannak, ugyanis többször kell egyidejűleg 4 billentyűt is nyomni. Sőt a '84.2 verzió egyenesen zsonglőrködésre készített, ugyanis a kód módosító billentyűk a klaviatúra két átellenes pontján találhatók. A megjelenített szavakból az is kiderül, hogy ez a kis gép megfelel a szélesebb perifériák követelményeinek, a szoftveres továbbfejlesztésnek. A ROM például tartalmazza a DEF, FN, MERGE, CMD, CVI, CVS, CVD szavakat.

Néhány gyakran használt parancs, utasítás, függvény képzése a következő:

ATN	↓d
AUTO	↓7
BEEP	↓CTR Ö
CALL	↓A
CDBL	↓q
CHR\$	↓w
CINT	↓o
CLEAR	↓8
CLOSE	↓&
CLS	↓CTR D
CONT	↓3
COS	↓a
CREATE	↓+
CSGN	↓p
DATA	↓←
DEFINT	↓→
DEFSGN	↓CTR Z
DEFSTR	↓CTR X
DELETE	↓6
DIM	↓CTR J
EDIT	↓CTR Á
ELSE	↓CTR U
END	↓CTR É
ERL	↓B
ERR	↓C
ERROR	↓i
EXP	↓é
FIX	↓r
FOR	↓break
FRE	↓Z
GOSUB	↓CTR Q
GOTO	↓return
IF	↓CTR O
INKEY\$	↓I
INP	↓ó
INPUT	↓CTR I
INT	↓X
LEN	↓s
LEFT\$	↓x
LIST	↓4
LOAD	↓'
LOG	↓ú
MID\$	↓z
NEW	↓;

ABS	↓Y
AND	↓R
ASC	↓v

1. lista

```

10 CLS:PRINTTAB(5)"R A J Z O L O"
20 REM
30 REM
40 REM
50 REM
60 REM
70 REM
80 REM
90 REM SZABALYOK SORAI
100 FOR I=0 TO 1000:NEXT I
110 PRINT:PRINT"BARMELY BILLIENYU INDIT"
120 IF INKEY#="" THEN 120
130 CLS:PRINT"KEZDO KOORDINATAK";
140 INPUT X,Y
150 IF X<0 OR X>255 OR Y<0 OR Y>191 THEN PRINT"HIBA!":GOTO 130
160 CLS:SET(X,Y):S=1
165 A$=INKEY$
170 IF A$="J" AND X<255 THEN X=X+1
180 IF A$="B" AND X>0 THEN X=X-1
190 IF A$="L" AND Y<0 THEN Y=Y-1
200 IF A$="F" AND Y<191 THEN Y=Y+1
210 IF A$="T" THEN 130
220 IF A$="V" AND S=1 THEN S=2:
230 IF A$="V" AND S=2 THEN S=1
240 IF A$="S" THEN STOP
250 IF S=1 THEN SET(X,Y)
260 IF S=2 THEN RESET(X,Y)
270 GOTO 165
    
```

PRIMO

Gépi kódban

Értékkadás

A G1 jelű BASIC programban (1. lista) lévő gépi kódú rész a HL jelű regiszterben elhelyezi a négy értéket: LD (HL), 04, és visszatér a BASIC programba: RET.

Az 1. sorban a program neve van.

A 100-as sorban a programban lévő skalár változóknak adunk értéket, mert ha a gépi kódú program helyének meghatározása után és működése előtt „új” skalár változót használunk, akkor a program hibásan működik.

A 110-es sorban K% (index) részére helyet foglalunk. E helyre fogjuk elhelyezni a gépi kódú programot. A lefoglalt hely természetesen lehet nagyobb a szükségesnél, de kisebb nem.

A 120-as sorban megkeressük, hogy a gépi kódú program részére lefoglalt hely hol van.

A 129-es sor csak magyarázó rész. Elhagyható.

A 130-as sorban betöltjük a gépi kódú programot.

A 140-es sorban meghívjuk a gépi kódú programot. A gép a HL jelű regiszter címét a C változóban adja meg.

A 150-es sorban kiiratjuk ezt a címet és az ott tárolt értéket.

A program működését kipróbálhatjuk 0 és 255 között lévő egész számokkal. A programot kipróbálás előtt rögzítsük szalagra, mert hiba esetén törölheti magát.

A tanulás kedvéért rontsuk el a programot a következő módo-
kon:

- A HL regiszterbe tört számot töltünk.
- A HL regiszterbe negatív számot töltünk.
- A HL regiszterbe 255-nél nagyobb számot töltünk.
- A 120-as és a 140-es számú sorok között új skalár változóknak adunk értéket. Például így:

```
135 FOR I=1 TO 100:NEXT I
```

Adatátadás

A G2 jelű BASIC programban (2. lista) lévő gépi kódú rész adatot kap a DE regiszteren keresztül, áthelyezi az A regiszterbe: LDA, (DE), majd áthelyezi a HL regiszterbe: LD(HL), A és visszatér a BASIC programba: RET. A gép sajátossága, hogy az adatot a DE regiszter fogadja, és a HL regiszter adja vissza.

A 110-es sorban helyet foglalunk az adat számára is.

A 122-es sorban megkeressük, hogy az adat részére lefoglalt hely hol van.

A 132-es sorban a helyére rakjuk az adatot.

A 140-es sorban úgy hívjuk meg a gépi kódú részt, hogy egyben átadjuk az adatot is.

Az 1., 100., 105., 129., 130. és a 150-es sorok a G1 jelű program után nem igényelnek magyarázatot.

Ezt a programot is próbáljuk meg elrontani a G1 programnál leírt módszerekkel!

SOMOGYI GYÖRGY

1. lista

```
1 REM G1
100 C=0 : CC=0
110 DIM K%(20)
120 CC=VARPTR(K%(0))
129 REM : LD(HL),04 : RET
130 POKECC,54,4,201
140 C=CALL(CC)
150 PRINT C,PEEK(C)
```

A PROGRAM	A KOD
LD(HL),04	54,4
RET	201

2. lista

```
1 REM G2
100 C=0 : CC=0 : CD=0
105 INPUT Y
110 DIM K%(20),L%(20)
120 CC=VARPTR(K%(0))
122 CD=VARPTR(L%(0))
129 REM : LDA,(DE) : LD(HL),A : RET
130 POKECC,26,119,201
132 POKECD,Y
140 C=CALL(CC,CD)
150 PRINT C,PEEK(C)
```

A PROGRAM	A KOD
LDA,(DE)	26
LD(HL),A	119
RET	201

NEXT	↓	CTR G
NOT	↓	K
ON	↓	!
OPEN	↓	"
OR	↓	S
OUT	↓	space
PEEK	↓	e
POINT	↓	F
POKE	↓	I
RANDOM	↓	CTR F
READ	↓	CTR K
RESET	↓	CTR B
RESTORE	↓	CTR P
RESUME	↓	
RETURN	↓	CTR R
RIGHT\$	↓	y
RND	↓	Ü
RUN	↓	CTR N
SAVE	↓	—
SCREEN	↓	
SET	↓	CTR C
SGN	↓	W
SIN	↓	b
SQR	↓	Á
STEP	↓	L
STOP	↓	CTR T
STR\$	↓	t
STRING\$	↓	D
TAB(↓	<
TAN	↓	c
TEST	↓)
THEN	↓	J
TO	↓	=
TROFF	↓	CTR W
TRON	↓	CTR V
USING	↓	?
VAL	↓	u
VARPTR	↓	É

Hónapokig tartó tanulással lerövidíthető a gépelési idő. A programokon belüli karakterdefiniálás az előbbi szavak képzési módját nem befolyásolja.

A dokumentációellátás igen szegényes. Az ún. felhasználói kézikönyv kritikán aluli: hiányos, megjelenése előtt is elavult, szakmailag hibás. A hardvert és a szoftvert ismerető füzetek adnak ugyan komolyabb betekintést a Primo lelkivilágába, de az alapos ismerethez sok próbálkozás kell. Érvényesül a Murphy-törvény átírata: „Legjobban a káromkodás nyelvét ismerjük”! Jó tanácsom tehát a szalonképességért és az időrablások ellen küzdő gyakorlatlan primósoknak: mielőtt kikezdesz a Primoval, lépj házasságra a HT-vel!

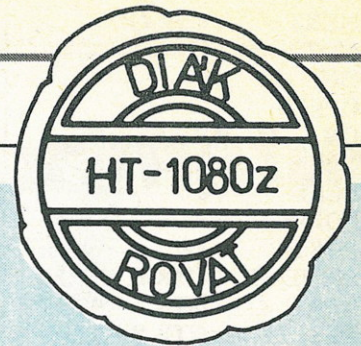
Két kezdő színvonalú programjavaslatom van. Az egyik a „Rajzoló”. A gépkönyv végén közölt ugyanilyen című program az ott leírt módon nem működik. Az 1. lista a négyirányú rajzoló javított változata, tehát nem új. A másik az Élet és tudomány 1985-ös zsebiskolájának csirkevadászat c. feladványa, Primóra átirva (2. lista). Ez sem új. A listák C64-en készültek, „aki” erősen töri a magyart.

Végül két észrevétel. 1. A Primo érti a gépi kódhívás USR-jét. Ezt semmilyen dokumentációban nem találtam, a ROM-ban sem. 2. Az egyik B-32-es gép hibás kazettatöltés utáni programindításkor „S Error” hibajelzést ad, és csak a RESET-re reagál. Nincs rá magyarázatom.

TAKÁCS DEZSŐ

2. lista

```
5 CLS:PRINT"CSIRKEVADASZAT"
6 PRINT"HA SAS SPACE-SZEL VADASZIK"
7 PRINT"KILEPES "BRK"-VAL"
10 S=1:Z=0:G=1
11 INPUT"RA SAS SEBESSEGE(1-10)":V
12 IF V<1 OR V>10 THEN 11
15 CLS:U=(1+V)/2
20 FOR I=0 TO 255:SET(I,0):NEXT
35 C=20+RND(220)
60 FOR I=C-2 TO C+2:SET(I,2):NEXT
90 M=50+RND(100)
100 Y=M:V1=M
105 FOR R=1 TO 255
110 IF UMR>255 THEN CLS:GOTO 20
115 RESET(U*(R-1),M):RESET(U*(R-1),M+1)
120 SET(U*(R,M):SET(U*(R,M+1)
130 IF INKEY#="" THEN 170
135 FOR Q=0 TO 10:NEXT Q
145 NEXT R
150 FOR J=0 TO 1000:NEXT
155 CLS
160 GOTO 20
170 FOR I=1 TO 300
175 X=U*(R+1)
180 IF X>255 THEN 240
185 RESET(X-U,M):RESET(X-U,M+1)
190 RESET(X-U,Y):RESET(X-U,Y+1)
195 SET(X,Y)
200 Y2=2*Y1-Y-G
210 Y=Y1:Y1=Y2
215 IF Y<4 AND ABS(C-X)<=3 THEN 260
220 IF Y<1 THEN 240
230 NEXT I
240 PRINT"NEM JO!":S:"LECSAPASBOL":Z:"TALALT"
245 S=S+1
250 GOTO 150
260 Z=Z+1
265 PRINT"JO!":S:"LECSAPASBOL":Z:"TALALT"
266 S=S+1
270 RESET(C-1,2):RESET(C+1,2)
280 GOTO 150
```


Tv-foci

A program abban különbözik a korábbi változatoktól, hogy mivel a labda sebessége 1 és 5 között szabályozható, többféle kategóriában teszi lehetővé a játékot. A bal kapust az A és Y billentyűkkel, a jobb kapust az ó és ú billentyűkkel lehet irányítani.

```
1 CLS
5 K=3
10 PRINT$
15,CHR$(3)CHR$(2);"***PRIMO-
foci***"; CHR$(18)
20 PRINT$
3,0,STRING$(41,45):PRINT$ 6,2,
"BAL KAPUS":PRINT$6,28,"JOBB
KAPUS"
30 PRINT$ 7,3,"FEL:A(a)":PRINT$8,3,
"LE:Y(y)"
40 PRINT$ 7,29,"FEL:ó":PRINT$ 8,29,
"LE:ú"
50 PRINT$ 14,8,"NYOMJ MEG EGY
GOMBOT!!!"
60 IF INKEY$="" THEN 60
65 GOTO 500
70 CLS:PRINT CHR$(1):FOR I= 3 TO
252: SET(I,1):SET(I,191):NEXT I
80 FOR I=1 TO 55:SET(3,I):SET(252,I):
NEXT I
90 FOR I=143 TO 191:SET(3,I):SET
(252,I):NEXT I
100 U=0
110 S=4:W=10
120 N=1
130 PRINT CHR$(6)
140 H=2
150 RANDOM
160 U=U+H
170 C=C+H
180 PRINT$ S,40,CHR$(138)
190 PRINT$ W,0,CHR$(138)
200 PRINT$ C1,U1," "
210 PRINT$ C,U,"o"
220 U1=U
230 C1=C
235 FOR I=0 TO M:NEXT I
240 IF (C=W AND U=0) OR (C=S
AND U=40) THEN H=-H:GOTO
160
250 IF U=>40 OR U<=0 THEN
H=-H
```

```
260 IF C=>14 OR C<=0 THEN
N=-N
270 F$=INKEY$
275 IF F$="A" AND NOT(W=4) THEN
PRINT$ W,0," ";:W=W-1
280 IF F$="a" AND NOT(W=4) THEN
PRINT$ W,0," ";:W=W-1
290 IF F$="Y" AND NOT(W=10)
THEN PRINT$ W,0," ";:W=W+1
295 IF F$="y" AND NOT(W=10)
THEN PRINT$ W,0," ";:W=W+1
300 IF F$="ó" AND NOT(S=4) THEN
PRINT$ S,40," ";:S=S-1
310 IF F$="ú" AND NOT(S=10) THEN
PRINT$ S,40," ";:S=S+1
320 IF C>=4 AND C<=10 AND (U=0
OR U=40) THEN PRINT$ C,U,
"";:GOTO 340
330 GOTO 160
340 IF U>20 THEN E=E+1 ELSE
R=R+1
350 PRINT$ 0,0,E;":":R;CHR$(18)
360 IF E=10 OR R=10 THEN 410
370 IF INKEY$="" THEN 370 ELSE
PRINT$ 1,13,"15 üres";
380 C=FIX(RND(0)*13+1):IF
RND(0)>0.25 THEN H=2*SGN(H)
390 GOTO 160
400 CLS:PRINT$ 8,5,"REMÉLEM JÓL
SZÓRAKOZTAK": GOTO 470
410 FOR I=0 TO 1000:NEXT I
420 CLS:PRINT$ "JÁTSZANAK MÉG?(I/
N)"
430 F$=INKEY$:IF F$="" THEN 430
440 IF F$="N" THEN 400
450 IF F$="I" THEN RUN 70
470 GOTO 470
490 PRINT CHR$(12):PRINT$ 8,7,CHR
$(2) "!!! 1...5!!!"CHR$(18):PRINT:
PRINT:PRINT:PRINT
500 INPUT$ "MILYEN KATEGÓRIÁ-
BAN JÁTSZANAK? (1..5)";M
510 IF M<1 OR M>5 THEN 490
520 IF M=2 THEN M=10
530 IF M=3 THEN M=20
540 IF M=4 THEN M=40
550 IF M=5 THEN M=60
560 GOTO 70
```

A program kérésre kiírja az információkat; ezután a változók értékadása, majd a pálya kirajzolása következik. Gombnyomásra elindul a játék. Ketten játszhatják; az egyik játékos t és l nyilakkal, a másik az O és L betűkkel tudja mozgatni „embereit”. Mindkét játékosnak két-két „embere”, azaz ütője van: egy a kapujában, egy pedig az ellenfél térfelének közepén. A két ütőt egyszerre lehet mozgatni. Ha a labda falnak vagy ütőnek ütközik, akkor rugalmasan visszapattan, ha bekerül az egyik kapuba, akkor a legalsó sorban kiírt állás megváltozik: a gólt kapó fél pontja eggyel nő. Ha valamelyik játékos 10 gólt kapott, vége a játéknak, és a gép kiírja a győztest. Ha folytatódik a játék, tehát még nincs 10 gól, akkor a labda a gólt kapó játékos kapujától kerül játékba, mintha a kapus kirúgná.

Esetleg magyarázatra szorul a 390-es és az azt követő sorok szerepe. Miután a program kiszámolta az új koordinátákat (a labdáét), megvizsgálja, nincs-e ott ütő vagy fal. Ha igen, akkor a régi koordinátákat számolja ki, a fal vagy ütő elé kirajzolja a labdát, majd egy kis idő múlva leoltja, és az ellentétes irányban halad tovább a labda (ütközés). Az 560-as sor a gól után a labda irányát ellentétesre állítja, így az újra játékba kerül.

A labda úgy mozog, hogy az X és Y koordinátáihoz hozzáadjuk U és V változó értékét (2 vagy -2). Ha értékük ellentétes lesz, akkor megfordul a labda útja.

A program magyarázata

- 10—170 Információ.
- 200—299 A változók értékének megadása és a pálya kirajzolása.
- 300—345 A billentyűzet figyelése, a labda és a játékosok kirajzolása.
- 350 A labda új helyének kiszámítása.
- 360—370 Megvizsgálja, nincs-e gól.
- 380—430 Megvizsgálja, hogy ütközik-e falnak vagy ütőnek a labda.
- 500—560 A gólokkal foglalkozó rész.
- 520—540 Kiírja az állást: ha van 10 kapott gól, akkor vége a játéknak.
- 560— A gólt kapó játékos kapuja felől kerül játékba a labda.

HORVÁTH JÁNOS

Z80 programozási gyakorlatok 7.

Cikksorozatomban utolsó részében egy nagyon sokat vitatott problémáról, a rekurzióról szólok, és ennek kapcsán egy kicsit túl is tekintünk az assembly programozás keretein.

Sokszor hangoztatott véleményem, hogy a rekurzió mint programozási fogás felesleges, mert amit rekurzióval meg lehet írni, azt meg lehet anélkül is. Azt mondják, gépi kódban nem készíthető rekurzív program, és mégis minden megoldható ezen a nyelven. Nos, ez az érvelés nem egészen jó, mert van, amit nem érdemes megírni rekurzió nélkül, és mert gépi kódban sem lehetetlen rekurzív programok készítése, csak elég nehézkes.

Nézzünk meg egy rendkívül egyszerű, bináris fáth kiíró szubrutint! A felépített fára az *ábra* mutat példát. Ennek a fának minden egyes eleme tartalmaz valamilyen értéket, továbbá két mutatót, amelyek az elem bal, illetve jobb fáira mutatnak. A fa felépítése olyan, hogy a gyökér bal oldali részfájának minden eleme kisebb értéket hordoz, mint a gyökér, a jobb oldali pedig nagyobb. Ez igaz a részfák gyökereire és azok mindkét oldali részfáira, és így tovább. A kiírás úgy megy végbe, hogy az elemek értékei nagyság szerint következzenek. Világos, hogy mielőtt a gyökérhez tartozó értéket kiíratnánk, ki kell íratni annak bal oldali részfáját, hiszen ott minden elem értéke kisebb a gyökér értékénél. A jobb oldali részfa viszont csak a gyökér után következhet, hiszen ott minden érték nagyobb a gyökérénél. A kiírás tehát valahogy így megy:

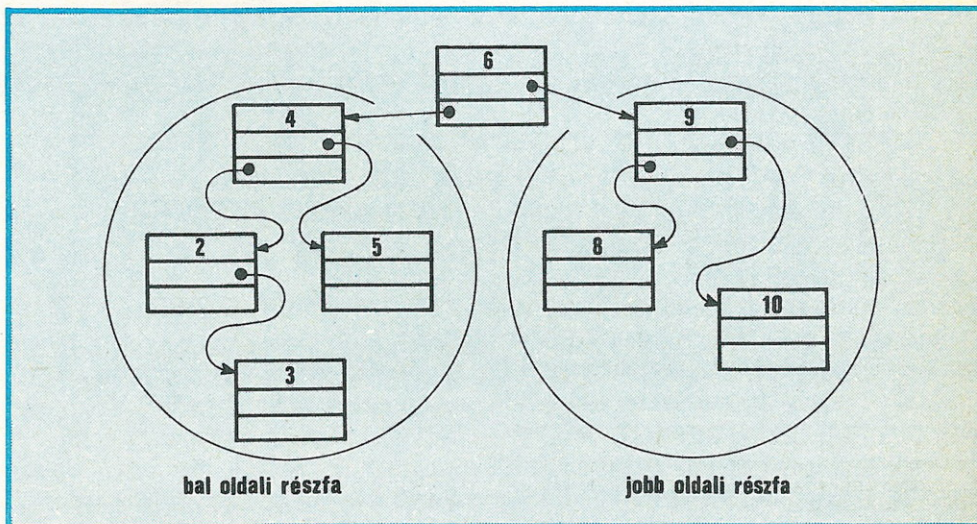
1. Írassuk ki a gyökér bal oldali részfáját.
2. Írassuk ki a gyökér értékét.
3. Írassuk ki a gyökér jobb oldali részfáját.

Ezzel meg is van a szubrutin. Csupán az 1. és 3. pontokkal van gond: hogyan íratjuk ki a részfákat? Nem másként, mint a most megírt szubrutinnal. Ez a rekurzív hatás. Nagyon fontos, hogy valahol kilépjünk a rekurzióból, azaz ha nincs bal vagy jobb oldali részfa, akkor ne hívja meg a szubrutin önmagát a nem létező részfa kiírására.

1. program

```

AE13 20 PROGRAM BINITREE;
AE13 30 TYPE TREE=RECORD
AE13 40     NUM:INTEGER;
AE13 50     LEFT,RIGHT: ^TREE
AE13 60     END;
AE13 70     POINTER:^TREE;
AE13 80 ($L-)
AE13 100 PROCEDURE WRITREE(P:POINTER);
AE1F 110 BEGIN
AE37 120
AE37 130 IF P^.LEFT<>NIL THEN
AE52 140     WRITREE(P^.LEFT);
AE68 150
AE68 160 WRITELN(P^.NUM);
AE7B 170 IF P^.RIGHT<>NIL THEN
AE98 180     WRITREE(P^.RIGHT);
AEA7 190 END;
AEB7 200 ($L-)
End Address: AEC2
    
```


Az eljárást PASCAL nyelven mutatja az 1. program; a nyelv támogatja a rekurzív hívást.

Nézzük meg, hogyan lehet megírni a szubrutint gépi nyelven! A PASCAL függvény argumentuma egy mutató. A Z80 szubrutin (2. program) ezt a mutatót az IX regiszterben várja, azaz mielőtt valamilyen program meghívja a WRITE szubrutint, előtte el kell helyeznie IX-ben a gyökér címét. A szubrutin megvizsgálja, hogy van-e bal oldali részfa, és ha nincs, akkor a NOKIR címkénél — ahol a gyökér értékét írja ki a program — folytatódik a futás, majd megnézi, hogy van-e jobb oldali részfa. Ha nincs, akkor a szubrutin befejezte a működését, és visszatér.

2. program

```

FEEF                ORG 100H
;*****
;* 2. PROGRAM
;* Binaris fat listazo
;* szubrutin
;* IX->ertek
;* bal
;* jobb
;*
;* V.P. 702.Nov.
;*****
0100 DD6E02 WRITREE LD L,(IX+2) ;HL:=
0103 DD6603 LD H,(IX+3) ; left
0106 7C LD A,H
0107 B5 OR L
0108 280A JR Z,NOKIR ;ha left=NIL
010A DDE5 PUSH IX ;IX elmentese---+
010C E5 PUSH HL ;IX:=
010D DDE1 POP IX ; HL
010F CD0001 CALL WRITREE ;rekurziv hivas!
0112 DDE1 POP IX ;IX vissza-----+
0114 DD6E00 NOKIR LD L,(IX+0) ;HL:=
0117 DD6601 LD H,(IX+1) ; num
011A CDEEFE CALL WRITHL ;HL kiirasa
011D DD6E04 LD L,(IX+4) ;HL:=
0120 DD6605 LD H,(IX+5) ; right
0123 7C LD A,H
0124 B5 OR L
0125 C8 RET Z ;ha right=NIL
0126 E5 PUSH HL ;IX:=
0127 DDE1 POP IX ; HL
0129 1BD5 JR WRITREE ;ciklus!!!!
    
```

Workarea - A3E5 to A526
 ORG end - 012B
 LOAD end - 0000

BASIC és gépi kód

elmenteni a mutató értékét, rá már nincs többé szükség. Ez a hívás megfelel egy egyszerű ciklusnak. Ciklus helyett nem szabad rekurziót alkalmazni!

Gyakori, hogy a rekurzió demonstrálására a faktoriális-számító programot hozzák fel példának, rendkívüli egyszerűsége miatt. Programozástechnikai szempontból azonban ez éppen a legtipikusabb ellenpélda arra, hogy mikor nem szabad rekurziót alkalmazni!

Térjünk vissza a bináris fa kiíratásához! Mennyivel egyszerűbb mindez PASCAL nyelven! Nem kell az előbbiekkal törődni, a nyelv mindezt megteszi helyettünk.

Vajon a változóit mind belenyomja a verembe? Természetes, hogy nem tárolhat mindent regiszterben; ha sok változó van a függvényben, akkor a többségét memóriában kell tárolni. Ugyanúgy, ahogy hosszabb assembly program megírásakor teszünk: helyet foglalunk például DEFS direktívával. Az ilyen változók a program futása során mindig ugyanott vannak, tehát egy rekurzív hívás előtt el kell őket menteni. Mivel a fordító nem tudhatja egy hívásról, hogy rekurzív-e, hiszen lehet, hogy A függvény hívja B-t és B hívja A-t, ezért minden függvényhívás előtt el kell menteni az összes változót.

Ennél egyszerűbb, ha a függvény változóit dinamikusan helyezzük el, azaz amikor egy függvényt meghív a fő programrész vagy egy másik függvény, akkor a változók számára szükséges tárhelyet megcímezzük egy mutatóval, és az egyes változók címét a mutató plusz egy eltolási érték adja. Z80 assemblynél ez a mutató lehet az IX vagy IY regiszter, 6502 processzornál egy nullalapú tároló, 8086 processzornál a BP regiszter.

Amikor a függvény meghív egy másik függvényt, akkor a mutató régi értékét elmenti a verembe, majd beállítja az új értéket, és végrehajtja a hívást. A visszatérés után POP utasítással kerül vissza a mutatóba a régi érték, és folytatódik a függvény végrehajtása. A fő programrész változóit nem dinamikusan tárolják; ezek ugyanolyanok, mint assemblyben a DEFS direktívával lefoglalt területeken levő változók; tehát fix címük van a futás során, míg a függvények egyéb változóinak a címe más és más attól függően, hogy honnan és mikor lett meghívva a függvény.

Programunkban volt még egy lépés, amelyet — bár a feladat egyszerűsége miatt az előbb nagyon könnyen megoldottunk —, részletesebben meg kellene vizsgálnunk. Ez a paraméterátadás. Nagyon hasonló probléma, mint a helyfoglalás a függvény saját változóinak számára. A különbség csak annyi, hogy ezeknek a változóknak kezdőértékük van.

Maradjunk a PASCAL nyelvnél, és csak az értékkel hívott paraméterekkel foglalkozunk! A paraméterek helyét tehát ugyanúgy le kell foglalni, de még a függvény meghívása előtt ezekre a helyekre az aktuális paramétereknek megfelelő értéket el is kell helyezni. Szokás, hogy mind a paraméterek, mind a lokális változók számára a helyet a veremben biztosítják a fordítók. Ennek az az előnye, hogy a paraméterértékek elhelyezhetők a PUSH utasítással, a

Legutóbb a számláló utasításokról és a közvetett JMP utasításról volt szó. Most az utasítások egy újabb csoportjával ismerkedünk meg. Megértésük a különleges címzési mód miatt egy kicsit nehezebb az eddigiéknél.

Feltételes ugróutasítások

Az eddig megismert utasításokkal csak olyan gépi kódú rutinokat tudunk írni, amelyekben a végrehajtás sorrendje rögzített, és ettől a sorrendtől a futás során nem lehet eltérni. Az itt következő utasítások lehetővé teszik, hogy a végrehajtás sorrendje bizonyos feltételektől függően különböző legyen.

Nyolc utasítás tartozik ebbe a csoportba. Nevük az angol BRANCH (elágazás) szó kezdőbetűjéből és az ugrás feltételének kétbetűs angol rövidítéséből áll. A feltétel az állapotbájt egyes biteinek pillanatnyi értékéből adódik, ez a segédletben is megtalálható. A feltételbitek értékét az ugróutasítások nem módosítják.

A relatív címzési mód

A feltételes ugróutasítások mindig kétbájtosak, és a relatív címzési módot használják. Ez azt jelenti, hogy az ugrási feltétel teljesülése esetén az utasításszámláló regiszter (PC) tartalmához egybájtos előjeles számként hozzáadják az utasítás operandusát. A program futása az így keletkezett új címen folytatódik. Az operandus az ugrási címnek és az ugróutasítást követő utasítás címének előjeles különbségét tartalmazza. Gépi kódban programozva ezt az értéket nekünk kell kiszámítani; vigyázni kell, mert könnyű eltéveszteni! Velem is többször előfordult, hogy az ugróutasítástól számoltam a távolságot, nem az azt követőtől.

Könnyebb dolga van annak, aki valamilyen assemblerrel dolgozik. Az operandust kétbájtos abszolút címként kell megadnia; az egybájtos gépi kódú operandust az assembler kiszámítja.

helyfoglalás pedig a többi változó számára a veremmutató csökkentésével érhető el. A mutató maga az SP vagy valamely más megfelelő regiszter lehet, amelybe az SP-vel egyező értéket töltünk. Ez célszerű is, hiszen például egy értékadás is szubrutinhívások sorozatává válhat a fordítás során.

Az eddig leírtak természetesen nem tények, csupán szokások, amelyeket az ésszerűség diktált. Biztos például, hogy egy 6502 processzoros gépen futó PASCAL program nem használja a vermet paraméterátadásra, hiszen az első lap 256 bájtja erre nem alkalmas, de minden bizonnyal valamilyen hasonló struktúrával dolgozik. A ZX-Spectrum futó PASCAL nyelv a leírt módon

A segédletben a relatív címzési mód leírásába hiba csúszott. Az első bekezdés pontos, az azt követő példában a BEQ \$24 nem 34-gyel, hanem 36-tal viszi előre a PC-t, míg a BEQ \$FF nem 126-tal, hanem csak 1-gyel hátra. (Ami ugyancsak furcsa eredményt produkál, tekintve, hogy az ugrás a BEQ utasítás operandusára történik.) A következő bekezdésben is hiba van, ugyanis hátra 128, előre 127 bájtnyit ugorhatunk.

Az utasítások leírása

BPL — Branch on Plus. Ugrás, ha az N-bit tartalma 0.

BMI — Branch on Minus. Ugrás, ha az N-bit 1-et tartalmaz.

BVC — Branch on Overflow Clear. Ugrás, ha a V-bit 0-t tartalmaz.

BVS — Branch on Overflow Set. Ugrás, ha a V-bit 1-et tartalmaz.

BCC — Branch on Carry Clear. Ugrás, ha a C-bit 0-t tartalmaz.

BCS — Branch on Carry Set. Ugrás, ha a C-bit tartalma 1.

BNE — Branch Not Equal. Ugrás, ha a Z-bit tartalma 0.

BEQ — Branch on Equal. Ugrás, ha a Z-bit 1-et tartalmaz.

A feltételes ugróutasítások alkalmazását legközelebb egy gyakorlati példán mutatom be.

Néhány észrevétel

Székely Béla kollégám figyelmeztetett, hogy az 1986. szeptemberi számban közölt ROM-cím összehasonlító táblázatban hiba van, a C16 oszlopban a negyedik cím helyesen \$9314. Utánanéztem, a gépelési hibát én követtem el, elnézést kérek. A júniusi számban megjelent BASIC betöltőben a hibátlan cím szerepel.

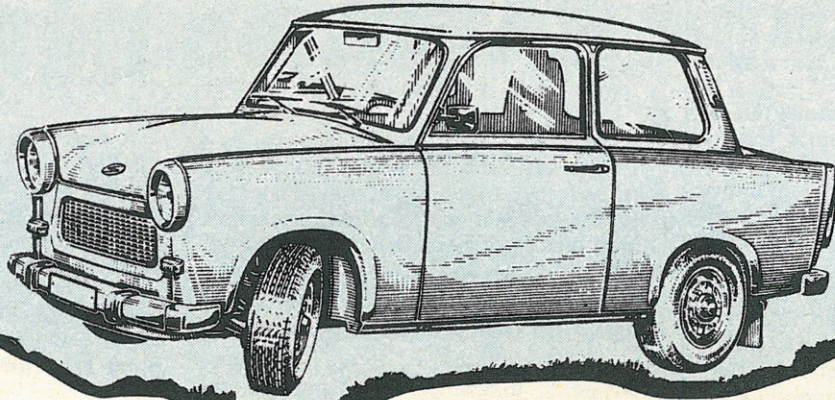
Kollégám néhány nappal később megemlítette, hogy a kiszámított GOTO alprogramom kétszer olyan hosszú, mint szükséges. Igaza van, de erről majd máskor írok.
BARNA LÁSZLÓ

oldja meg a problémát, és az említett mutató az IX regiszter. Ez a processzor sokkal alkalmasabb az ilyesmi megvalósítására. A 8086 processzort a tervezői úgy konstruálták meg, hogy utasításkészlete egyenesen sugallja, hogy a paramétereket a veremben adjuk át.

Gyakorlatként ajánlom az olvasónak, hogy próbálja meg megírni — először esetleg magas szintű nyelven — Hoare 1962-ben kitalált gyorsrendezési algoritmusát. Az algoritmus megtalálható például Aho—Hopcroft—Ullman: Számítógépalgoritmusok tervezése és analízise c. könyvben (Műszaki Könyvkiadó, 1982).

VERHÁS PÉTER

A programozás Trabantja

Semmiképpen nem véletlen, hogy a programozással kapcsolatban az emberek egyre növekvő többsége a BASIC-re gondol. Ugyanakkor a hivatásos programozók gyakran óva intenek e nyelv használatától, mert rontja a stílust, nehezíti az „igazi” programozás mesterségének (művészetének) elsajátítását.

Mivel a BASIC-re sokan felnéznek (például a TV-BASIC-ből vizsgázott több ezer ember), és számosan lenézik azt, időszerűnek látszik a nyelv tényleges helyének meghatározása, érdemeinek és hátrányainak felmérése, egybevetése. A téma aktualitására utal a hazai BASIC irodalom jelentős mértékű szaporodása, valamint az a tény is, hogy idén áprilisban az NJSZT megfelelő szakosztályának műsorán is szerepelt.

A hagyományoknak megfelelően először a BASIC előnyeit vizsgáljuk, és megpróbáljuk elejét venni egyes — elsősorban a korszerűségét kétségbe vonó — kritikáknak.

A BASIC kialakulásának dátuma alapján első generációs nyelvnek számít. Születésének idejét 1964-re teszik, a szülők (J. G. Kemeny és T. E. Kurtz) egyike magyar. Ekkor világszerte az első és második hardvergenerációs gépek működtek, a tipikus tárméret néhány ezer bájt — bár ekkor még főleg szó szerkezetű operatív táraikat használták —, az átlagos műveleti sebesség pár száztól pár ezer művelet/sec-ig terjedt. A nyelvek közül a BASIC elődje — kortársa például a FORTRAN, a COBOL és az ALGOL — 60.

Elfogadva, hogy a nyelv az elmúlt 20 évben korszerűsödött, új utasításokkal bővült, szabad-e a modernségét számon kérni, a jóval később „felfedezett” strukturált programozás támogatásának hiányát felróni egy olyan nyelvnek, amely túlélte az ALGOL-t, pedig ennek bölcsője körül ott bábáskodott a világ akkori számítástudományi elitje, P. Naurtól J. W. Backuson keresztül. A van Wijngaardenig? Nyilván nem.

A BASIC legfontosabb erénye az egyszerűség. Ez a tulajdonság kétarcú: könnyű a nyelvet akár előzetes ismeretek hiányában is elfogadható szinten elsajátítani (a TV-BASIC tanfolyam adásideje $15 \times \frac{1}{2}$ óra) és viszonylag nem nehéz egy-egy konkrét gépen megvalósítani sem.

Az átlag felhasználót az elsajátíthatóság érinti közvetlenül, számára az egyszerű megvalósíthatóság abban nyilvánul meg, hogy már 4 kilobájtos, zsebméretű gépeken is használhatja a BASIC-et.

A nyelvet azért könnyű megtanulni, mert kevés, egyszerű fogalommal dolgozik, utasításkészlete szerény, az utasítások pedig közérthető, tipikus tevékenységeket hajtának végre.

Az egyszerű megvalósíthatóság nagyrészt a nyelv szerkezetén alapszik, amely ahol csak lehet, segíti a gépi feldolgozást. Ennek érdekében írunk egy sorszámot a program utasításai elé (a modernebb változatokban két sorszám között már több utasítás is állhat), és ezért kell a numerikus és szóveges változók neveit egymástól megkülönböztetni (X és X\$). Az általában nem nagyon hatékony értelmező rendszer munkáját segíti, hogy minden utasítás egy jellemző kulcsszóval kezdődik, és így azonnal felismerhető. Az értékadásban szereplő LET kulcsszó elhagyását újabban sok értelmező eltűri.

A BASIC további előnye az átlagosnál jobb felhasználói kapcsolat. A rendszer általában egy szerkesztő alrendszert is tartalmaz, amely a már előbb említett sorszámkat jól használja fel a BASIC program sorainak rendezésére. Sok szerkesztő az igen barátságos, ún. „full-screen”, azaz a képernyő tetszőleges pontját értékelő módon működik. A BASIC tervezői tehát jól látták, hogy a programozók munkájuk során túlnyomórészt írják vagy módosítják programjukat, ezért ebben kell őket hatékonyan támogatni. A program írása inkrementálisan, utasításról utasításra haladva történik, és minden utasítás elfogadásáról vagy hibájáról a rendszer azonnal felvilágosítást ad. Kár, hogy ettől az igen hasznos megoldástól több népszerű BASIC eltért, például a C64 is.

Ha furcsán hangzik is, úgy tűnik, hogy a BASIC-nek nemcsak erényei, hanem bűnei is az egyszerűségből fakadnak. A nyelv legszembetűnőbb hiányossága, amely a modern programozási elvek érvényesülését is akadályozza, az igazi eljárások hiánya. A GOSUB még a névvel rendelkező, paraméter nélküli eljárásokat sem igen pótolja,

pedig egy strukturált programterv lépésenkénti finomítással történő gépi megvalósítása jól használható paraméterátadási mechanizmust igényel. A paraméterek globális változók segítségével való átadása felesleges, a feladat lényegéhez nem tartozó tevékenységeket erőltet a programozóra. Ebből már következik, hogy az IF... THEN utasításban igen gyakran szerepel a GOTO, ami a programot áttekinthetetlenné teszi.

Másik jogos vád a BASIC ellen az, hogy az értelmezési technika, ami igen hasznos a rendszer barátságos viselkedése szempontjából, meglehetősen lassú programfűtáshoz vezet. Ezzel kapcsolatban nem szabad figyelmen kívül hagyni a BASIC fordítókat és azt a tényt, hogy nagyobb teljesítményű gépeknél a kis hatékonyságú értelmezés sem jelent problémát.

A BASIC egyszerűségéből, valamint a programozó szabadságának biztosításából eredően sok rendszerben a nyelv nem egyértelmű. Általában például nem kötelező szókört hagyni egy utasítás alkotórészei között. Ha azonban ezt a FOR I=S TO P utasítással próbáljuk megtenni, több ismert rendszer (például a C64) csődöt mond, mivel az S TO P egybeírva a STOP utasítást adja.

Az egyszerű utasítások kifejező ereje többféleképpen is növelhető. Az egyik mód például az általánosított VALUE függvény alkalmazása, amely nemcsak számokat, hanem egy szóveges változóban tárolt tetszőleges aritmetikai kifejezést is elfogad és kiértékel.

Ha mérleget akarunk vonni a BASIC előnyei és hátrányai között, azt is figyelembe kell venni, hogy a nyelv milyen nagy mértékben járult és járul hozzá a számítástechnika terjesztéséhez. Az általam kihozott egyenleg, amely természetesen nem teljesen objektív, okvetlenül pozitív. A BASIC a maga szintjén megfelelő eszköz. Olyan, mint a Trabant a magyar átlagpolgár számára.

Végül — a hasonlatra alapítva — egy jó tanács és egy észrevétel:

Trabanttal nagy hiba lenne Forma — I futamon indulni.

A jelenlegi trabantosok jó része szívesen átülne egy jobb kocsiba.

BAKOS TAMÁS

Egyre többen dolgoznak Commodore 64 számítógépen, és ezzel egy időben jelentősen gyarapszik a jogtalan másolással terjedő programok száma. Ezen szeretnénk segíteni. Hosszabb-rövidebb ideig meggátolhatjuk a programunk terjedését, ha hatásosan védjük a különböző másolóprogramok ellen.

Mielőtt rátérnénk az e célt szolgáló különféle technikákra, meg kell ismerkednünk a VC 1541-es meghajtó hardver és szoftver felépítésével. Igaz, erről már több könyv is megjelent a Data Becker kiadó gondozásában — például a „Das grosse Floppy-Buch” és a „Floppy VC 1541 Pflegen und Reparieren” —, de ezekből a kiadványokból pontosan a védelemre mutató részek hiányoznak. Most ezeket a hézagokat pótoljuk.

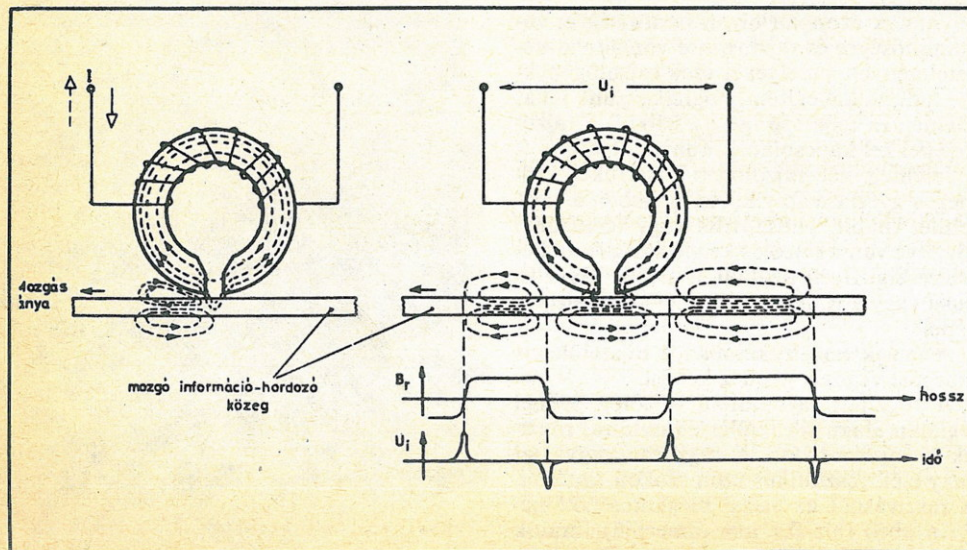
Nézzük először is, hogyan rögzíti a meghajtó a floppylemezen az adatokat. A lemez mágnesezhető bevonata általában vasoxid vagy Ni-Co ötvözetű rétegre. Jelerősítőnek ennek a bevonatnak picinyke felületdarabja bemágneseződik, és kis lokális mágnesként viselkedik; nagyságát mikrométerekben mérhetjük.

Az író-olvasó fejek sematikus szerkezetét az 1. ábra mutatja.

Beírásnál áramot vezetünk a tekercsbe. Mivel az információt hordozó közegnek a fejtől mért távolsága kisebb a mag légrésénél, a magban létrejövő mágneses erővonalak a légrés helyett többségében az információhordozó közegen keresztül záródnak. Ezáltal a közegnek azt a részét, amely az iróáram idején a fej alatt mozog, az áramiránynak megfelelő mágneses irányban telítésbe viszi. Miután ez a tartomány elhagyja a fej terét, megfelelő irányú indukció marad benne vissza. Ha az iróáram irányát megváltoztatjuk, az indukció iránya is megváltozik. Az azonos irányú indukcióval rendelkező összefüggő tartományok egy-egy kis mágnest alkotnak.

Kiolvasásnál ezek a kis mágnesek rendre a fej alá kerülnek, és erővonalaik egy része a fej magján keresztül záródik. Ha az erővonalak iránya hirtelen megváltozik, a tekercsben a változás irányának megfelelő polaritású feszültségimpulzus indukálódik.

1. ábra

2. ábra

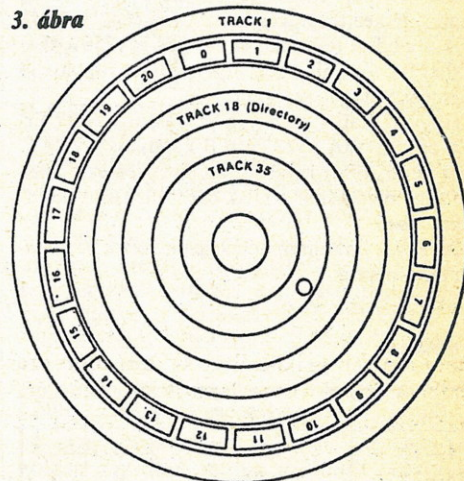
A digitális jelerősítésre az egyik leggyakoribb módszert, a zérusra vissza nem térő invertáló (Not Return to Zero Inverting; NRZI) eljárást alkalmazták, amelynek jellegzetes képét láthatjuk a 2. ábrán egy adott bináris jelsorozatra.

Nézzük, ezekből a mágneses jelsorozatokból hogyan is épül fel a mágneslemez adatállománya.

A lemezegység motorja 300 fordulat/perc sebességgel forgatja a lemezt, ami a centrifugális erő hatására elveszti hajlékony jellegét. Így lehetővé válik az író-olvasó és a törlőfej mozgatása egy léptetőmotor segítségével, amely sugárirányban mozgatja a fejeket. Ezzel a fejmozgatással a jelek koncentrikus körökben (sávokban) rögzíthetők. Két sáv távolsága megközelítően 1/40 inch, egy sáv szélessége pedig 1/80 inch. Ilyen módon a DOS (Disk Operating System) 35 sávot (track) használ, amelyeket kívülről és eggyel kezdődően számoz meg a rendszer. A lemezegység léptetőmotorja kétszer ennyi sávot is képes lenne behatárolni, de ez a lemez kapacitását jelentősen megnövelné, és ezt az író-olvasó fej nagysága nem teszi lehetővé. Ugyanis ha a léptetőmotor által megengedett 70 különböző fejállást felhasználnánk — vagyis két sáv közé pozicionálnánk a fejet —, akkor nagy valószínűséggel valamelyik sávon felülírnánk az ott lévő adatokat, tehát az megsemmisülne.

A rendszer a sávokat szektorokra osztja, amelyekbe egy adatblokknyi (256 adatbájtt) információt ír (lásd a 3. ábrát). Fontos, hogy 256 adatbájtról van szó, ugyanis a DOS az adatokat a később bemutatott GCR (Group Code Recording) kódformátumban rögzíti, amelyben egy adatblokk 325 bájtnyi.

3. ábra

Mivel a meghajtó — a legtöbb típustól eltérően — a külső sávokba sűrűbben ír, ott több szektor fér el; ilyen módon négy zónára osztja a lemezt, amelynek adatait az 1. táblázat mutatja.

1. táblázat

Zóna	Sávszám	Szektorszám	Szektorok száma	Bájt
1	1—17	0—20	21	5376
2	18—24	0—18	19	4864
3	25—30	0—17	18	4608
4	31—35	0—16	17	4352

Látható, hogy standard formattálás esetén 683 blokk található a lemezen.

A meghajtó a szinkronjel segítségével írja fel az adatokat a lemeze. A különböző írássűrűséget úgy éri el, hogy a 16 MHz-es órajel frekvencia 13-as, 14-es, 15-ös és 16-os osztásával állítja elő az előbb említett szinkronjelet, így a négy zónában más-más időközönként kapja az impulzust. A 2. táblázat a pontos adatokat mutatja.

2. táblázat

Sáv	Az órajel leosztása	Két impulzus között eltelt idő
1—17	$16 \text{ MHz} / 13 = 1,230769 \text{ MHz}$	0,8125 μs
18—24	$16 \text{ MHz} / 14 = 1,142857 \text{ MHz}$	0,8750 μs
25—30	$16 \text{ MHz} / 15 = 1,066666 \text{ MHz}$	0,9375 μs
31—34	$16 \text{ MHz} / 16 = 1 \text{ MHz}$	1 μs

Ennek megfelelően egy bit, illetve egy bájt felírási sebessége a 3. táblázat szerint alakul.

3. táblázat

Sáv	1 bit	1 bájt	Bit/s	Bit/for- dulat
	felírási ideje			
1—17	3,25 µs	26 µs	307 692	61 538,4
18—24	3,50 µs	28 µs	285 714	57 142,8
25—30	3,75 µs	30 µs	266 667	53 333,4
31—34	4,00 µs	32 µs	250 000	50 000,0

A bitsűrűség 4000 bit/inch és 6000 bit/inch között mozog. Ha az egész lemezen a megengedett legnagyobb írássűrűséggel dolgoznánk, akkor a teljes lemez kapacitása 2 027 676 bit, vagyis 253 459 bájt lenne. A váltakozó írássűrűség miatt a lemez tényleges kapacitása csak 174 848 bájt, amiből a felhasználó 169 984-et (256 × 664) tölthet fel, ugyanis a többbit a rendszer foglalja le a lemezkatalógus számára.

Hogyan szabályozhatjuk az írássűrűséget? Erre a célra a VIA 6522 chip B kapujának 5. és 6. bitje (PB5, PB6) hivatott, amelyet lemezre írásnál vagy olvasásnál a Disk controller állít be folyamatosan.

Az egyes bitkombinációk jelentését a 4. táblázat tartalmazza.

4. táblázat

Sáv	1 bit írássebessége	PB5	PB6
1—17	3,25 µs	0	0
18—24	3,50 µs	0	1
25—30	3,75 µs	1	0
31—35	4,00 µs	1	1

Ezeknek az adatoknak a birtokában már két védelmi elvet is megérthetünk. Mindkét módszerben közös, hogy a lemez egy részét a standard eljárásól eltérően formattáljuk. Mivel a lemezformázás módja sokféle lehet, csekély a valószínűsége, hogy a másolóprogram éppen az általunk használt módszer szerint dolgozik.

Elsőként készíthetünk egy olyan programot, amellyel megváltoztatjuk a lemez egyes sávjain az írássűrűséget, és így biztosítjuk, hogy a DOS ne olvashassa el. Ahhoz viszont, hogy mi hozzáférjünk, nem elég az íróprogramot elkészíteni, hanem egy olvasóprogramot is kell írni, amellyel az adatokat majd visszaolvassuk. Hogy kinek melyik sáv szimpatikus, melyiken kívánja a formátumot megváltoztatni, mindenki maga dönti el; ezért ha a védés módszerét ismerjük is, mégsem lehet a lemezt lemásolni, mert ehhez tudni kellene, hogy melyik sáv formátumát változtatták meg, továbbá azt is, hogy ezen a sávon az adatok milyen sűrűn helyezkednek el.

A második eljárás is a lemez némely sávjának formátumát módosítja, de az adatsűrűség változatlan marad. Említettük, hogy bár a léptetőmotor több mint 70 sáv pozicionálására is képes, az író-olvasó fej mérete nem teszi lehetővé ennek kihasználását, mert ha két sáv közé írunk, akkor a határsávokon megsérülhetnek az adatok. Ezt a két sávot viszont nyugodtan feláldozhatjuk a titkosítás érdekében: így olyan területet nyerünk, amelyet csak a saját dekódoló programunk olvashat, tehát más nem férhet hozzá.

Ahhoz, hogy a fejet beállíthassuk akár két sáv közé is, vagy hogy nagyobb bitsűrűséggel tudjunk írni a lemezre, még sok mindennel meg kell ismerkednünk. Ezt sorozatunk további részei remélhetőleg elősegítik.

KOVÁCS P. ATTILA

Gyakran kell számítógépekkel olyan feladatokat megoldanunk, amelyeknek eredményeire valamilyen rajzok elkészítéséhez van szükség. Kényelmes, ha a gép által kiszámított adatokból nem nekünk kell a pontokat, vonalakat rajzeszközökkel, például görbe vonalzókkal megrajzolni, megszerkeszteni — ez az út egyébként is fárasztó, lassú, nem mindig kielégítően pontos, és sok a hibalehetőség is —, hanem a rajzolás is géppel végezhető el. Ilyenkor a számítógép kiszámítja a rajzolásához szükséges adatokat, és a rajzológép működését is vezérli.

A gépi rajzolás, a regisztráló berendezések alkalmazása jóval korábbi technikai vívmány a modern számítástechnika rajzológépeinél; igaz, az előbbiek túlnyomórészt analóg jellel alakítható mennyiségeket regisztráltak.

A fejlődés ellenére a rajzológép (nem rajzgép!) — angol nevén plotter — nem volt mindig olyan gyakran használt számítógép-perifériális egység, mint napjainkban. A rajzológép mai tömeges elterjedtségéhez a vizuális megjelenítési igény fokozódása mellett a rajzológépek árának jelentős csökkenése is hozzájárult. Ma már olyankor is készíttetünk rajzokat, ha ez nem kötelező, pusztán azért, hogy numerikus eredményeinket szemléletes formában tanulmányozhassuk, hiszen az emberi agy — tudósok szerint! — 60 000-szer gyorsabban fogja fel a grafikus megjelenített információt, mint ugyanazt számok, illetve szöveg formájában.

Ezt könnyen és gyorsan megtehetjük, mert már tömegével állnak rendelkezésünkre olcsó és elfogadható pontosságú, számítógéphez, sőt még otthoni számítógépekhez is csatlakoztatható rajzológépek.

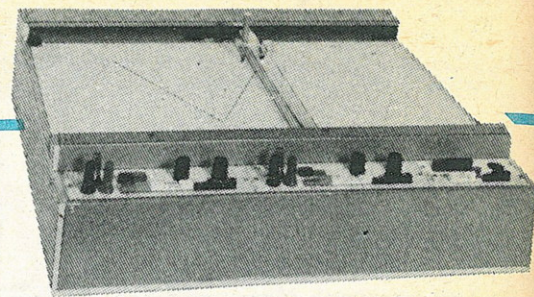
Igaz, hogy rajzolásra majdnem minden nyomtató alkalmas valamilyen mértékig. Számos rajzolási feladatot nem is érdemes igazi rajzológépekkel elvégeztetni, hiszen (nem precíziós célokra!) megfelelő rajzokat kaphatunk egy közepes „pontosságú” és „felbontóképességű” tús, lézer vagy akár mágneses vagy tintacseppes nyomtató alkalmazása révén is.

Vannak azonban olyan pontosságra, vonalminőségre és rajzméretre vonatkozó követelmények, amelyeket csak rajzológépekkel tudunk kielégíteni. Foglalkozzunk tehát röviden (a teljesség igénye nélkül) a rajzológépekkel kapcsolatos tudnivalókkal!

Jelenleg két rajzológép-konstrukció tömeges gyártása folyik. Az egyikben a rajzfelület (papír, pausz, film vagy fémlemez) rögzítve van a rajzolás kezdetétől annak befejezéséig. Ilyen például az EMG 79812 típusú vagy a RADELKIS OH—860 rajzológépe.

A másik konstrukcióban a rajzfelület is mozgást végez a géphez képest.

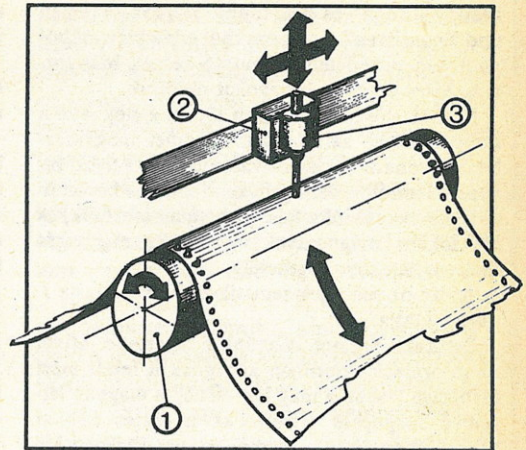
A rögzített rajzfelületű rajzológépeknél téglalap alakú sík felületre (asztalra) rögzítik a rajzhordozót. A rögzítés rászívással vagy elektrosztatikus úton szokott történni. A rászívásnál az asztal meghatározott helyein apró (kb. 0,1 mm átmérőjű) furatok vannak, amelyeken keresztül állandóan

Az EMG 79812 típusú rajzológépe

szívják a levegőt. Az így létrejött vákuum rögzíti a papírt vagy más rajzhordozót.

Az elektrosztatikus rögzítés a különböző előjelű elektromossággal feltöltött testek közötti vonzóerőt használja fel a papír rö-

1. ábra. Az IMI EPA—207 rajzológép konstrukciója

zítésére. Az előbbieken említett RADELKIS OH—860 és az EMG 79812 típusú gépek ezt a rajzhordozó-rögzítési módot használják.

Ahhoz, hogy rajzológépünkkel rajzolhassunk, szükséges egy rajzolszerkezet is, amely a rajzeszközt befogó részből, valamint magából a rajzeszköz(ök)ből áll.

A RADELKIS OH—860 típusú rajzológépe

Rajzológépek

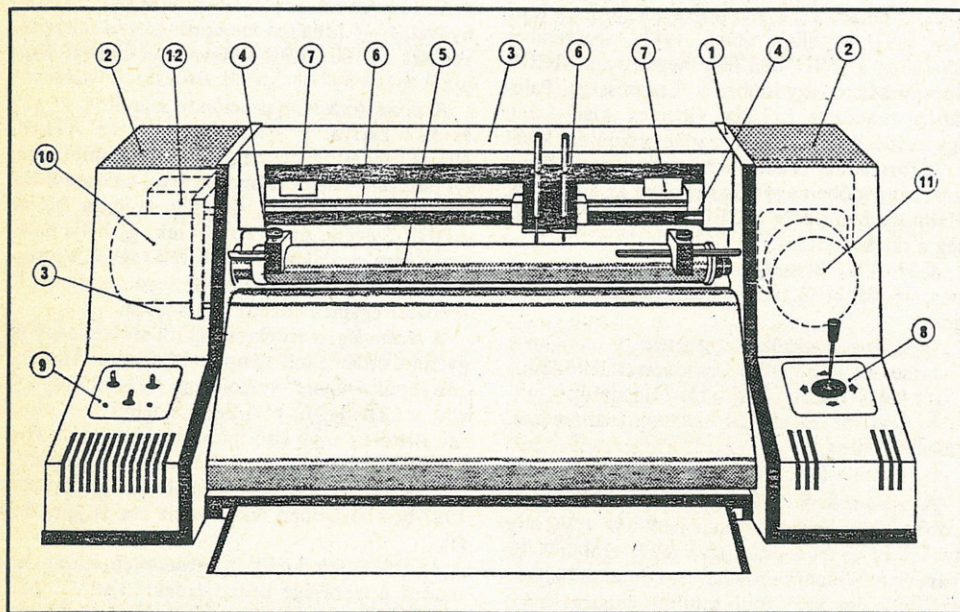
A több rajzeszközt tartalmazó rajzolószerszereg befogónylásaiban a rajzeszközök egyenes vagy körív mentén helyezkednek el.

A rajzeszközökkel szemben komoly követelmény az, hogy nagy sebességű rajzolásnál is folyamatos és egyenletes vastagságú vonalat húzzanak.

A különböző papír alapanyagú rajzfelületekre általában rosttollal, golyóstollal,

A rajzolószerszereg mozgására különböző módszereket ismerünk.

A rögzített rajzfelületű gépeknél a téglalap alakú asztal egyik átellenes oldalpárján kialakított sínekre támaszkodik két végével egy mozgatható rúd (ún. „híd”), amely mindig csak az asztal másik oldalpárjával párhuzamos helyzetben lehet. E rúdon is van egy sín, amelyen a rúd mentén mozoghat az íróeszköz tartó kocsi. Az elmondot-

2. ábra. Az EPA-207 rajzológép felépítése

igényesebb esetekben speciális csőtollal rajzolnak. A belső borítónkon látható zebra rajza golyóstollal készült. Elképzelhető az is, hogy nemcsak rajzeszközöket fognak be a rajzolószerszeregbe, hanem különböző szerszámokat. Például üveglapok vagy fémleapok gravírozásához karcoló tűket, műanyagok esetén különböző fejtűkéket használnak.

takat jobban megérthetjük, ha az esztergapedek hossz- és keresztmetszeteire vagy a hídarduk hidjára és futómacskájára gondolunk.

Vannak azonban más, például acélhúros mozgatóval működő rajzológépek is. Ezeknél a típusoknál a hossz-szám, illetve a kocsimozgatást végző keresztmetszén sinjei helyett acélhúrokat alkalmaznak. Az ilyen megoldású rajzológépek pontossága romlik az acélhúrok bizonyos idő után történő megnyúlása következtében. Az acélhúros mozgató pontatlanságát küszöböli ki a menetes orsóval vagy fogaslécetl történő számozgatás. Ezek természetesen precíziós megmunkálást, valamint a hőtágulás okozta méretváltozásokat kiküszöbölő mechanikai rendszert igényelnek.

A rajzolószerszereg és a papírmozgatás céljaira általában léptetőmotorokat használnak. A léptetőmotorok olyan tulajdonságúak, hogy az állórészükre adott vezérlőimpulzus hatására forgórészük mindig ugyanakkora „egységnyi” szögelfordulást végez. Így a forgórész mozgása szakaszos, nem akárhol állhat meg. A léptetőmotor forgásiránya is megváltoztatható. Az egy impulzus hatására bekövetkező szögelfordulás, az ún. lépésszög értéke általában 1° és 30° közé esik.

Ahhoz, hogy megfelelő pontossággal mozgathassuk a rajzolószerszereget, bonyolult elektronikával kell vezérelnünk a léptetőmotorokat, és precízen megmunkált mechanikára van szükség.

A rögzített rajzfelületű gépek rajzméretei kb. A4-es mérettől szobányi területű ter-

jedhetnek. A berajzolni kívánt felület hátravonalait általában programtechnikai úton jelölhetjük ki oly módon, hogy megadjuk a bal alsó, illetve a jobb felső pontok koordinátáit. Erre rendszerint külön utasítások szolgálnak.

A rajzológépek másik nagy csoportját az ún. hengeres vagy dobos rajzológép — angol nevén drum plotter — képezi. Ez a típus kisebb pontosságú követelmények kielégítésére szolgál. Elnevezése onnan származik, hogy a rajzhordozóul alkalmazott papírfelület egy henger alakú dobról tekeredik le. Ilyen elven működik például az EPA-207 típusú rajzológép, amelyet az Ipari Műszergyár Iklad (IMI) gyárt. A belső borítónkon szereplő ábra is ezzel a dobos rajzológéppel készült. Ezt a gépet a gyár vendégeként volt alkalmunk közelebbről is tanulmányozni.

A konstrukció alapelvét az 1. ábra szemlélteti. A papír síkján belüli hosszirányú mozgást az \odot jelű papírmozgató dob végzi a papírtovábbító tűskék segítségével. Az oldalirányú (dob alkotó menti) tollmozgatást a \odot jelű írófej végzi. A tollaknak a papírhoz való érintését és felemelését a \odot jelű tollmeghúzó elektromágnes végzi.

A működési alapelv az, hogy a léptetőmotorok megfelelő fogaskerék-átvitelen keresztül csatlakoznak a papírmozgató dohoz, illetve a tollakat tartó írófejhez. Ha csak a dobot mozgatjuk — és a toll a papírral érintkezik — „függőleges” egyenest kapunk. Fordított esetben — ha csak az írófejet mozgatjuk — rá merőleges, „vízszintes” egyenest rajzol a toll. „Ferde” egyenes rajzolása mindkét motor működtetésével lehetséges, amikor is az egyenesek szöge a léptetőmotorok sebességarányától függ. Például 45° -os egyenes rajzolásakor mindkét motor egyforma sebességgel forog.

A 2. ábrán láthatjuk a rajzológép felépítését. Az \odot a váz, a \odot a műanyagból készült oldalborító lemez, a \odot fedőlemez védi az írófejet és az azt vezető sint, az ugyancsak \odot jelű papírtelítő lemez a papír „megvezetéséről” gondoskodik. A \odot papírlaszorító karok a papírtovábbító tűskékre szorítják a papírt. \odot a papírmozgató dob. A \odot rajzófejbe két tollat foghatunk be.

A \odot végálláskapcsolók érzékelik a rajzólofejek szélső helyzetét, így behatárolhatják az oldalirányú rajzméretet. A \odot botkormánnyal (kézikapcsolóval) a gép off-line üzemmódjában módunkban áll a toll helyzetét előzetesen beállítani, vagy segítségével akár „kézzel” is rajzolhatunk nyolc főirányban.

A \odot jelű rész a vezérlő előlap, ahol beállíthatjuk az üzemmódokat. A kezelő visszajelzéseket is kap a beépített világítódiodák (LED-ek) révén.

A dobmozgató egység a \odot jelű rész, ellenpárja a \odot jelű léptetőmotoros rajzólofejmozgató egység. A rajzólofej mozgása ennél a típusnál bordás szíjmeghajtással történik. \odot a szíjfejítő ház.

A rajzológép hátoldali részén — ez ábránkon nem látszik — helyezkedik el a hálózati betáplálás a biztosítóházzal és a kapcsolóval, valamint a gép vezérléséhez szükséges illesztőcsatlakozó. Az illesztőcsatlakozó kétirányú CCITT V24-es és RS232 csatlakozást tesz lehetővé, max. 128 bájttal hosszúságú utasítások, illetve adatblokkok részére. Ezen keresztül illeszthető például PROPER 8-16, IBM PC, HT-1024 és Commodore gépekhez is.

és lesz!

A párizsi SICOB — mely 1949. évi alapítása óta a francia és az európai informatika elsőrangú bemutatójává fejlődött — 1986 őszén már már szegényesedni látszott. A kiállítók száma 850-ről 600-ra csökkent, és a hagyományosan 10 napos kiállítás tavaly szeptemberben csak egy héttig tartott nyitva. A jelenség oka azonban nem más volt, mint visszahúzódas a nagy „ugrás” — terjeszkedés — előtt.

A SICOB kinőtte a CNIT (Centre National des Industries et des Techniques) Defense negyedbeli területét, és — saját hirdetésének szavait idézve — „elröpül” Villepinte-be. Villepintében, Párizstól északra ugyanis 1986 októberében, az 5-ös számú csarnok átadásával befejeződött Európa legmodernebb kiállítási központjának, a Parc International D'Expositions Paris-Nordnak a felépítése. Ezzel lehetővé vált, hogy 1987 tavaszán a SICOB 117 100 m²-en fogadja látogatóit.

A megnövekedett kiállítási terület, az új környezet, valamint az egyidejűleg megrendezendő és tematikájukkal azt kiegészítő események kitűnő alkalmat kínálnak a SICOB-nak: bővítve a bemutatott termékek körét, a világ egyik legnagyobb vásárává és üzleti központjává léphet elő.

1987. április 6—11. között Párizsban az új Nemzetközi Vásárközpont és a Porte Maillot-nál levő Kongresszusi Palota hat esemény színhelye lesz. Ezek a következők:

1. Maga a hagyományos SICOB

Nemzetközi kiállítás, melyen több mint 120 ország kiállítói mutatják be termékeiket négy ipari főcsoportban: irodaügynyviteli eszközök; számítástechnika (hardver és szoftver, mikro is!); távközlési eszközök; irodaszervezési eszközök.

2. Irodaszervezési konferencia

1987-ben először hívják össze Franciaországban. Célja, hogy új metodikákat, technológiákat mutasson be, melyekkel kényelmesebbé tehetik környezetüket az ügyviteli rendszerek felhasználói.

3. Alkalmazástechnikai konferencia

Előadásai bővebb ismertetést nyújtanak a SICOB-on kiállított termékekről, azok gyártási technológiájáról, a gyártmányok főbb felhasználási területeiről.

4. Informatikai konferencia

Már szintén hagyományos: Európa legnagyobb szoftverkonferenciája.

5. Automatizálási konferencia

Az 1987. évi SICOB alkalmával először rendezti meg a GIIPRA (a francia vállalatok szövetsége). Az automatizálási szakemberekhez kíván szólni arról, hogyan élhetnek a számítógép adta lehetőségekkel speciális problémáik megoldásában.

6. SSII 87 — SICOB szolgáltatás és mérnöki informatika

Ez a szintén az idén bemutatkozó kiállítás főleg a szolgáltató és tanácsadó vállalatok munkájához nyújt segítséget azzal, hogy közepes és nagy rendszerekhez ajánl alap- és felhasználói szoftvert, szoftvercsomagokat.

A SICOB átköltözése Villepinte-be az eddigi gyakorlat megfordítását jelenti. Eddig ugyanis volt egy ún. tavaszi SICOB májusban, amit speciális SICOB-nak neveztek, és volt egy „nagy” SICOB ősszel. 1987-ben pontosan fordítva lesz. Az 1987. áprilisi után, 1987. szeptember 15—20-ig a CNIT-ben lesz megtartva a SICOB Special Micro, egy időben a Kongresszusi Palotában rendezett Infodial-Videotex kiállítással. Így az idei év különösen gazdag programot kínál az informatikai szakembereknek. A SICOB-bal közel egy időben ugyanis Lyonban az INFORA, Hannoverben pedig a CEBIT is csábító lehetőség a tájékozódásra.

A 37. SICOB, mely utolsó volt a maga nemében, az alábbi fő területeken mutatott újdonságokat:

- a szupermikrók megjelenése,
- az AT kompatibilis rendszerek fejlődése,
- helyi (lokális) hálózatok fejlesztése,
- grafikai munkahelyek (munkaállomások) tökéletesedése,
- nyomtatók.

A *szupermikrók* — külső megjelenésükre olyan „dobozok”, melyekben már nemcsak a VC kártyákat és az ellenőrző egységeket építették be, hanem a Winchester-lemezeket és a védőegységet is — egy vagy több multiprocesszort tartalmaznak, gyorsak (innen származik a nevük), el látják a Unix operációs rendszer vagy annak valamely változata vezérlését, és képesek a felhasználók tucatjait több funkcióban kiszolgálni. Ilyen kategóriájú gépeket a kisebb francia cégek közül a Sistral, az Intertechnique, a Mercure és a Plessey France ajánlott az őszi SICOB-on. Annak ellenére, hogy az USA-ban ezek a típusok már a legnagyobb sikert aratták, itt csak kisebb érdeklődést váltottak ki. Az idei SICOB fogja eldönteni, hogy meg tudják-e vetni „lábukat” az európai piacon is.

Ugyancsak nagy választékkal jelentek meg a mikro családhoz tartozó PC, XT, AT kompatibilis, hordozható Mac típusok. Ezek között az ADDX-System kínálta azt, amely a piacon az egyik legjelentősebb terméknek mutatkozik; az AT kompatibilis ADD—X 286 rendszer 3. modellje 80286-os, 8-10 MHz-es mikroprocesszorral épül, kiegészíthető 1—9 Mbájtos RAM-mal, a lemez kapacitása 20—71 Mbajt, a védőegysége 20 Mbajt.

A *hordozható típusok* nagy száma egyébként jellemző volt a mikrók más kategóriáiban is. E téren az úttörő szerepet a Tandy, a HP és a Data General játszotta. A Data General az 1986-os SICOB-on mutatta be a DG/One új változatát, a 2. számú modellt, amely tetszés szerint működtesztelhető folyadékkristályos vagy normál képernyővel.

Másik érdekes vetülete volt az 1986-os kiállításnak a nagyszámú *grafikus munkaállomás* megjelenése, amelyek jól tükrözik a mikroprocesszorok fejlődését. Legtöbbjük 68020-as mikroprocesszorral épül, nemcsak a kielégítő sebességi paraméterek miatt, hanem főleg azért, mert ezek speciális áramkörei alkalmazhatók a legjobban a grafikaiban és a CAD-ban. Az élenjáró kiállítók a Gixi, a Sun Microsystems és a Control Data vol-

tak ebben a kategóriában. Például a Gixi cég a Radiance 3020/3030 jelű munkaállomását mutatta be. Ez 68000-es 10 MHz-es áramkörrrel és 68881-es kalkuláló processzorral, 3 D-s gyorsítóval, 19 hüvelykes 1024 × 800 pontos színes képernyővel, 1—4 Mbájtos memóriával van felszerelve. Ára 160 000 FF körül volt az alapváltozatban.

A *távközlésben* szenzációnak számított az x25 és x32 kártya, a Transpac vevő, az ATLAS 400-as üzenetrögzítő megjelenése, valamint a helyi hálózatok nagy száma. A *helyi hálózatok* fejlesztésének imponáló példáját mutatta be az ADDX-System. Az ADD X-Link egy helyi hálózat buszra csatlakoztatva, Novell logikai egységgel. Az RLX Link lehetővé teszi nyolc RLX rendszer egymás közötti kapcsolatát.

A *technológiai* érdekességekről szólva, nagy figyelmet érdemeltek az optikai információhordozók (optikai lemez, videolemez, CD—ROM) között a CD—ROM első kereskedelmi prototípusai, illetőleg azok első ipari alkalmazásai a Philips és Sony cégeknél. A holnap fő memóriájának, a CD—ROM-nak további gyártói között 1987-ben várhatóan már francia cég is jelentkez-

Az 1986-ban kiállított *nyomtatók* közül két modell újszerűsége keltett érdeklődést. Az AST France, amely a világon először állított elő személyi számítógéphez is használható kártyákat és perifériákat, most a Turbo lézerrel jelent meg a piacon. Ez az összes PC-vel kompatibilis, olyan asztali lézernyomtató, amely gazdaságos komplett egységként működtetve, és újság minőségben képes nyomtatni, továbbá határozott vonalú, egész oldalas grafikákat rajzol. Memóriája 1,5 Mbajt, amely a kontroll kártyára könnyedén diszponálható. Saját kategóriájában az AST Turbo lézer különösen gyors, percenként 8 oldalt nyomtat. Ezt a teljesítőképességét az AST a lézeres vezérlésnek (LPC) köszönheti. A Turbo lézer az összes PC logikával kompatibilis, beleértve a táblázatkészítőket, a szövegszerkesztőket, az alapadatokkal manipuláló kereskedelmi grafikákat éppúgy, mint a CAO és DAO grafikákat. Ára 12 000 FF, egyéves ingyenes karbantartással.

Egyik konkurens a Siemens, amely egy egészen más — a PT—85-ös hőtádasos — elven működő nyomtatójával jelentkezett. Nyomtatvány minőségű terméket ad, biztosítja a szöveg magas szintű variálhatóságát, és grafikák megörökítésére is képes. A hőtádasos technológia mellett a nyomtatás tetszőleges papírra — a normál papírtól az átlátszó fóliáig — kerülhet. Könnyedén cserélhető a betűk formája is. A PT—85 kompatibilis az IBM PC-vel, ára 9170 FF volt. Jóval olcsóbb a lézernyomtatónál, viszont nem olyan gyors.

Az 1986-os őszi legjellegzetesebb vonása mégsem a fent említett új termékek, technológiák megjelenése, hanem az IBM kompatibilis gépek árainak zuhanása volt, ami 40 százalékra tehető a múlt év folyamán. A SICOB reagált a krízisre, és a Villepinte-be való átköltözéssel együtt felkészült arra, hogy meghatározó szerepet töltsön be a világ számítógépiparára jellemző főbb tendenciák bemutatásában.

SÁGHINÉ dr. HARTAI VERONIKA

A DIGITÁL rejtvénypályázat eredményhirdetése

Kedves Fiatalok!

Rejtvénypályázatunk lezárultával közöljük az egyes fordulók feladatainak megoldásait.

Mielőtt ezt megtennék, engedjétek meg, hogy néhány mondatban összefoglaljuk -jó tanács jelleggel- tapasztalatainkat.

A beküldött megoldásokból leszűrhető, hogy nagy lelkesedéssel láttatok hozzá a programíráshoz. Talán ebből a tényből adódtak a jellemző hibák is. Sokan nem ismeritek -vagy csak nem alkalmazzátok- a programciklusokat.

Többen nem vették figyelembe a feladatkiírást /futtathatóság C16-on és HT-n a második forduló feladatainál, az adatok sztringekben történő megadása a harmadik forduló feladatainál/.

Aki programot ír, annak nem szabad megfélekedni néhány fontos szemponttól sem:

- a program legyen jól tervezett,
- hatékony
- áttekinthető /más számára is érthető
- működőképes

Az értékelés módja:

A feladatokat az első kivételével azonos súlyúnak tekintettük, függetlenül a nehézségi fokban mutatkozó kisebb különbségektől. A megoldásokat pontoztuk. Az 1. feladatra 5, a többire - hibátlan megoldás esetén - 10 pontot adtunk.

A különleges vagy "elegáns" megoldásokat 1-2-3 további ponttal jutalmaztuk. Értékelési szempontnak tekintettük azt is, hogy mind a három forduló feladatait beküldtették-e.

Az értékelés eredményeként a nyertes:

TURCSÁN ZSOLT /2941 Ács, Kertész u. 3./

lett

34 ponttal, aki a DIGITÁL Számítástechnikai Szaküzletben /lo26 Bp. Szilágyi Erzsébet fasor 35./ választhatja ki a kiírásban felsoroltak közül a neki legmegfelelőbb nyeresémet. A nyertesnek gratulálunk!

Dicséret illeti Nyéki Pétert /Kemenesszentpéter, Jókai u.48./, aki 28 pontot, valamint Adamát Lajost /Kecskemét, Jókai u.1./, aki 26 pontot ért el.

További munkátkoz sok sikert kíván a Szerkesztőség!

A feladatok helyes megoldása:

Első forduló 1. feladat:

A program a fokban megadott szög szinuszt számítja ki a sin x hatványsorával történő közelítéssel, 10^{-12} pontossággal.

```
10 FORI=0T025:PRINT:NEXT:REM ERNYOTORLES
20 PRINT"CIMLETEZES":RESTORE
30 INPUT"AZ OSSZEG":P:IFP<0THEN30
40 FORI=1T09
50 READA:K=INT(P/A):P=P-K*A
60 IFK<>0THENPRINTK;"DARAB":A;"FORINTOS"
70 IFP<>0THENNEXTI
80 INPUT"UJRA (I/N)":A$
90 IFA$="I"THEN10
100 IFA$="N"THEN120
110 GOTO80
120 END
130 DATA1000,500,100,50,20,10,5,2,1
```

2. feladat: A címletező program

```
10 REM ATVITEL A USER PORTON
20 REM AZ ADÓ PROGRAMJA
30 OUT31,7:OUT30,255
40 PRINT"A KARAKTER?"
50 X$=INKEY$:IFX$=""THEN50ELSEX=ASC(X$)
60 X=ASC(X$)
70 OUT31,14:OUT30,1
80 OUT31,15:OUT30,X
90 OUT31,14:OUT30,0
100 OUT31,15:OUT30,0
110 GOTO40
```

Második forduló: Az adó programja

```
10 REM ATVITEL A USER PORTON
20 REM A VEVŐ PROGRAMJA
30 OUT31,7:OUT30,0
40 OUT31,14:A=INP(31)
50 IFA<>1THEN40
60 OUT31,15:B=INP(31)
70 PRINT"AZ ADAT:":CHR$(B)
80 GOTO40
```

A vevő programja

Harmadik forduló:
A digitális órá
szimuláló program

```
10 DEFSTRA:J=0:DATA31.28.31.30.31.30.31.31.30.31.30.31.31
20 RESTORE:INPUT"HÓ.NAP":A:IFLEN(A)<>4THEN20
30 HN=VAL(LEFT$(A,2)):NP=VAL(RIGHT$(A,2))
40 IFHN<10RHN)12THEN20
50 FORI=1TOHN:READB:NEXTI:IFB<NPTHEN20
60 INPUT"ORA,PERC.MASODPERC":A:IFLEN(A)<>6THEN60
70 H=VAL(LEFT$(A,2)):M=VAL(MID$(A,3,2)):S=VAL(RIGHT$(A,2))
80 IFH<0ORH)23ORM<0ORM)59ORS<0ORS)59THEN60
90 IFINKEY$<>" "THENJ=NOTJ:A=""
100 IFJ=-1THENCLS:PRINTUSING"###":HN:NP:GOTO120
110 CLS:PRINTUSING"###":H:M:S
120 FORI=0T0300:NEXT
130 S=S+1:IFM=60THENM=0ELSE90
140 M=M+1:IFM=60THENM=0ELSE90
150 H=H+1:IFH=24THENH=0ELSE90
160 NP=NP+1:IFNP)BTHENNP=1:READBELSE90
170 HN=HN+1:IFHN)12THENHN=1:RESTORE
180 GOTO90
```

ADOK – VESZEK – CSERÉLEK

Ebben a rovatban rövid, szöveges, a mikroszámítógépekkel kapcsolatos hirdetéseket közlünk. A díjszabás: közületeknek gépelt soronként (60 karakter) 100,— Ft, magánszemélyeknek az első sor 50,— Ft, minden további sor 20,— Ft. Az NJSZT tagjainak az első három sor ingyenes. Hirdetéseiket a szerkesztőség címére várjuk.

■ 48 k-s Spectrumhoz játékprogramokat cserélek. A válaszokat listával kérem. Cseh Attila, Debrecen, Kapitány u. 16. 4033.

■ C64 programdokumentációkat keresek, cserélek. Cserébe 1985/86. évi fejlesztésű szuper játékprogramokat, grafikai programokat (dokumentációval), zene- és sakkprogramokat adok. Programcsere is lehetséges — kizárólag lemezen. Honti József, Csákvár, Május 1. út 11. 8083.

■ Vállalatok, figyelem! Programozást, rendszertervezést, számítástechnikai szaktanácsadást vállalok. Egyedi programrendszerek készítése magas színvonalon C64, IBM PC kompatibilis gépekre. Telefon: 154-352.

■ Commodore 16-os játékprogramokat cserélnék. Sutus Péter, Bp. Kelli u. 9. fszt. 1. 1135.

■ C64 programokat cserélek kazetán. Laczkó Attila, Süllyás, Dózsa György út 1/c 2241.

■ Commodore 64 magnó, joystick, könyvekkel és programokkal eladó. Buzinszki Attila, Miskolc, Vasverő út 4. 3535.

■ Commodore VIC-20 magnóval, assembler, disassembler, monitor és játékprogramokkal, német, magyar nyelvű dokumentációval 10 000 forintért eladó. Oláh István, Szolnok, Kassai u. 56. 1/4. Telefon: 56-15-496.

■ EPROM-programozó készülékhez 28 lábás IC-foglalatok eladók (390,— Ft/db). Csányi Gábor, Mezőtúr, Ifjúsági lkt., 13. III. 16.

■ C64-es programokat cserélek. Cím: ifj. Sitkei Zoltán, 7200 Dombóvár, Gunaras kemping. Tel.: 74/65-523.

■ Floppy diszk (kétoldalas, dupla sűrűségű) eladó. Tel.: 425-242.

■ ZX81 6 k-s bővítővel, szakkönyvekkel, programokkal 8000 forintért eladó. Tel.: 896-227. Cím: Krajcsovits László, 1043 Budapest, Virág u. 23. II. 16.

■ Commodore 64-es játékprogramokat cserélek. Bárdos Péter, Borsodbóta, Rákóczi út 162. 3658.

A haldoklónak hitt Sinclair QL többek csodálkozására feléledt és táncra perdült.

Armstrad, aki szőröstül-bőröstül felvásárolta a Sinclair céget, 400 nyugatnémet márka körüli áron kiárusítást tart. Ez az alacsony ár természetesen sok új rajongót szerez a gépnek. A lelkes tábor és a néhány mecénás, akik a gép továbbfejlesztett változatának gyártására is vállalkoztak, elősegítik a QL reneszánszát.

Nálunk is felkérték táncra a QL-t: a tavalyi 300-zal szemben ugyanis napjainkban már 600 QL van hazánkban, és megalakult a QLub-juk is. A Csokonai Művelődési Ház (Bp. XV., Eötvös u. 64-66.) adott ott-hont a QLub-nak, amely még csak 33 fős létszámmal, de igazi lelkesedéssel indult. Itt a csatlakozni szándékozókknak is módjukban áll, hogy társakkal találkozzanak, egyelőre minden szerdán délután 5 és 9 óra között. (Faragó—Pacher)

Ki ad magyarázatot?

A C16 egy közepes hosszúságú, kb. 8 kbájtos BASIC program újrászámolásakor különös dolgot produkált. A RENUMBER parancsra szintaktikai hibát jelzett, és a program fele „deformálódott”.

A programot csak úgy tudtam helyreállítani, hogy Monitor üzemmódban átírtam a veremmutatót (SP regiszter) \$ F8-ra, így ismét kilisztázhattam a programot, de a GOTO-k paraméterei átszámóztak, és csak hosszas munkával kaptam vissza.

IFJ. MONFERA RÓBERT

Helyreigazítás

Sajnálatos módon az 1986/10. számunkban közölt Programtitkosítás című cikkbe hiba csúszott. A P-3 helyfoglaló program leírása említi a 0-ás utasítássor szerepét. A program listájáról azonban ez a sor lemaradt:

0 GOTO 2

Az utasítás szerepe kettős: egyrészt átlépi az 1-es utasítássort, ahol a program lefutása után már nem szabályos BASIC-kódok lesznek, másrészt a 150-es sor csak így tudja az 1-es sor REM-je utáni területre tölteni a gépi kódú rutint.

A szerző elnézést kér mindazoktól, akik sikertelenül próbálkoztak a programmal. Kéri, ne adják fel; ezzel a kis kiegészítéssel a várt eredmény nem fog elmaradni.

A lap 1986. októberi számában megjelent „Ki ad magyarázatot?” kérdésre válaszolok. A felvetett jelenségek magyarázata a következő.

1. A jelenséget a Primo BASIC interpreterének programhibája: egy állapotjelző helytelen kezelése okozza. Ezt a hibát a Primo-B típusnál már kijavították. Az INPUT, INPUT# és a READ utasítások ugyanis csak a bemenő adatok forrásában (billentyűzet, magnó, DATA sor) különböznek egymástól. Ezért célszerű az utasításokat egy olyan rutinnal kezelni, amely ezt a különbséget figyelembe tudja venni. Ehhez viszont valahogy jelezni kell, hogy melyik utasítás hajtódik végre. Erre két bájtszolgálat. Az egyikből kiderül, hogy READ vagy INPUT utasítás zajlik-e: tartalma INPUT esetén zérus, READ utasításnál nem zérus. A bájtszolgálat 16606 címen található. A másik bájtszolgálat (címe 16553) azt jelzi, hogy az INPUT végrehajtásakor a billentyűzetről vagy a magnóról — pontosabban a magnópufferből — kell-e olvasni. Magnós értéke zérus, a billentyűzetnél pedig nem zérus.

A READ utasítás egy DATA mutatót használ, amely megadja, hogy a következő adat melyik címen található. Ettől a címtől kezdve beolvassa a szükséges adatokat, majd a mutató új értékét tárolja a következő beolvasáshoz. Nos, a hiba itt következik be!

Az új érték tárolása ugyanis attól függ, hogy a 16553 cím tartalma 0-e. Ha igen, akkor nem tárolja az új értéket. Ezért tűnik úgy, mintha a READ után RESTORE lenne, mert minden READ utasítás ugyanarról a címről olvassa az adatot, hisz a mutató nem kapja meg az új értéket. Az eddigiekből következik, hogy a hiba nemcsak szöveges változóknál, hanem mindig jelentkezik.

Ezt a 16553 című bájtszolgálatot a READ utasítás nem állítja be magának zérustól különböző értékre. INPUT# utasításnál viszont értéke 0, és az INPUT# sem változtatja meg az utasítás kezelése után. A hiba tehát nem a felhasználó BASIC programjában van, de szerencsére könnyen kivédhető. Amikor INPUT# után READ-et kérnének a programban, akkor a READ előtt adjunk ki egy POKE 16553,1: utasítást. Ezután a cikk a—c pontjában írtakra nincs szükség.

2. A problémát az adatok felvétele és beolvasása közötti időzítéskülönbség okozza. A folyamatot példán mutatom be. Van mondjuk egy „A” nevű, 5000 bájtos numerikus tömbünk. Típusa közbömbös. Ha ezt a tömböt a fájl megnyitása után a FOR I=1 TO 5000: PRINT# A(I): NEXT: CLOSE: ciklussal vesszük fel, akkor a következő zajlik. A PRINT# utasítás egy 256 bájtos pufferbe írja az adatokat addig, míg a pufferbe nem telik. Ez gyorsan bekövetkezik. Ekkor a puffer tartalmát egy blokkban felveszi a magnóra, és folytatja a most már üres pufferbe a kiírást. Addig ismétlődik a dolog, míg az adatok el nem fogynak. A fájl lezáró utasítás a még pufferben levő részt is felveszi.

Ezáltal lesz egy valahány blokkból álló felvételünk, ahol a blokkok között alig észrevehető szünetek vannak. Hiba akkor keletkezik, ha a visszaolvasás nem ugyanolyan ciklussal halad, mint a felvétel, mivel a Primo nem tudja vezérelni a magnót. Ha beolvasáskor például a beolvasott adattal valamilyen műveletet is végzünk, akkor egy adat feldolgozása hosszabb ideig tart, mint a felvétel. Ezáltal a program nem üríti ki a puffert arra az időre, mikor a magnóról már a következő blokk adatai jönnek. Így ez a blokk elvész, hiszen a gép nem akarja beolvasni. Nem biztos, hogy az elvesztés rögtön hibaüzenetet okoz. Az adatfájl végénél viszont hiányozni fognak adatok, és ez már FD ERROR jelzést eredményez.

Tapasztalatom szerint még ugyanolyan ciklusú visszaolvasásnál is ajánlatos a biztonság kedvéért egy rövid, üres FOR ciklust tenni a PRINT# utasítás után a kiírásnál. Ha a visszaolvasást más módon végezzük, mint a felvételt, akkor a FOR ciklust olyan hosszúra válasszuk, hogy a felvételen az egyes blokkok között 2-3 másodperces szünetek legyenek. Ezekben a szünetekben kényelmesen megállíthatjuk a magnót.

E módszer szépséghibája, hogy nem tudhatjuk, a magnót mikor kell újraindítani. Én ez úgy oldottam meg, hogy a kapcsolási rajz X4 mezőjében levő T2 tranzisztort a szükséges ellenállásokkal beépítettem a gépbe, és egy LED-et tettem rá. Ez mindig világít, ha a gép olvasni akar.

Enyhén szólva nem szép a gyártótól, hogy az ilyen hibákat nem publikálja! A „Prima ötlet”-hez is van egy megjegyzésem. Mint a szerzők is írják: „elég kezdetleges”, bár több a semminél. A RESET gomb megnyomása azonban több problémát okoz, mint amit a cikkben említenek. Hatására ugyanis a régi képernyőterületen elhelyezkedő adatok — kellően nagy program esetén maga a program vagy az adatai — is kitörölődnek. Ez 6 kbájtnyi információ elvesztését jelenti, ami igen nagy bosszúságot és sok plusz munkát okozhat. Ezért javaslom, hogy aki elvégzi ezt a bővítést, az mindenképpen végezze el a szükséges EPROM-cserét is.

Ezzel és az előbbi LED-beépítéssel kapcsolatban is szívesen segítek mindenkinek.

SZABADOS ISTVÁN
Bp., Szabadság u. 48/a 1028

Ezzel és az előbbi LED-beépítéssel kapcsolatban is szívesen segítek mindenkinek.

SZABADOS ISTVÁN
Bp., Szabadság u. 48/a 1028

Az alábbiak azoknak az érdeklődésére tarthatnak számot, akik ZX81 számítógépüket nem akarják más típusra kicserélni, de szeretnének gépükön Spectrum BASIC-ben dolgozni, esetleg a Spectrum gazdag programkínálatából egyes gépi kódú programokat is — lehetőség szerint minimális munkaráfordítással — gépükön futtatni.

A Spectrum operációs rendszere ZX81-en

Mint látni fogjuk, erre van lehetőség. Természetesen a gép nem fog tudni színes képet szolgáltatni, hangja sem lesz, de ettől eltekintve, meglehetősen hasonlóságot fog mutatni a Spectrumhoz, beleértve a finomgrafikát is. Mindezt azonban nem kapjuk ingyen: elég sokat kell dolgozni, annál többet, minél nagyobb hasonlóságot akarunk megvalósítani a két gép között. A munkához segédeszközök is kellenek: valamilyen monitor-disassembler a ZX81-re, esetleg assembler is; jó, ha van egy ZX81 ROM-listánk, magyarázatokkal (12); elengedhetetlen a Spectrum ROM-lista és egyéb, a Spectrumra vonatkozó segéd-könyvek (7, 8, 9, 10).

Némi készség szükséges a hardvermódosítások elvégzéséhez. A ZX81 kapcsolási vázlatát például (11) adja meg. Az ismertető legegyszerűbb változathoz is 64 k-s memóriabővítő kell, melyet ráadásul a finomgrafika megvalósításához át kell alakítanunk. Akinek Memopak 64 k-s bővítője van, az az átalakítást karcólótt, huzal és forrasztópáka segítségével el tudja végezni. Az átalakításhoz (1) szakirodalom ad segítséget. A nálunk nagy számban található, az Audio Computers 32 k-s memóriájáról másolt bővítő is átalakítható 64 k-s-ra.

Memóriabővítés

A memóriabővítővel szemben két követelmény van. Egyrészt a finomgrafika megvalósításához az RFSH jel alatt a RAM-ból olvasni kell tudnunk; másrészt a 0000H—3FFFH, eredetileg ROM-tartomány helyére a RAM ugyanezen tartományát kell tudni kapcsolni. Ebben a tartományban kell ugyanis majd a Spectrum átalakított, illetve kiegészített ROM programjának elhelyezkednie. Ha ráadásul ezt a részt írásvédetté tesszük a monitorprogram bekerülése után, akkor az esetleges „elszállások” után nem kell mindig megismételni a programbetöltést.

Mivel a két gép közötti alapvető különbség a képképzésben van, tekintsük át röviden, hogyan történik ez az egyes esetekben. A ZX81-et igen olcsó gépnek szánták, ezért minél több feladatot igyekeztek szoftver úton megoldani, hogy a gép szerkezete minél egyszerűbb lehessen. Így a képképzésben is jelentős szerepe van a processzornak. Ezt a feladatot azonban csak egyéb feladatai rovására tudja elvégezni; ennek következtében a „hasznos” programok lassabban futnak, mint akkor futnának, ha minden idejét rájuk tudná fordítani. A se-

bességcsökkenés jelentős. Az ún. SLOW üzemmódban, amikor állandóan van kép, csak kb. negyed sebességgel dolgozik a gép a FAST üzemmódban képest, amikor viszont csak akkor van kép, ha a gép feladatát már elvégezte, illetve amikor billentyű megnyomására vár. Ezenfelül egyéb korlátozásokat is tudomásul kell vennünk. Gépi kódú program csak a 0000H—7FFFH tartományban futhat, bizonyos regisztereket (IX, AF) állandóan a képképzés céljaira kell rendelkezésre bocsátanunk, a maszkolható és nem maszkolható megszakítást is ez használja.

Másként áll a dolog a Spectrumnál. Itt a képet hardver úton állítjuk elő, a fenti korlátozások jórészt elesnek. A monitorprogramnak mindössze arról kell gondoskodnia, hogy a képinformációt tartalmazó RAM-rész — az ún. képernyőfájl — folyamatosan fel legyen töltve a megjeleníteni kívánt új információval. A képképzés bizonyos feltételek mellett itt is sebességcsökkenést okoz, ez azonban nem túlzottan jelentős.

Feladatunkat most már úgy oldjuk meg, hogy a Spectrum monitorprogramot kiegészítjük olyan képképző programmal, mely a ZX81 adottságait felhasználva, a Spectrum képernyőfájl tartalmát meg tudja jeleníteni a képernyőn; a monitorprogram azon részeit, melyek megszakításokat és beviteli-kiviteli műveleteket tartalmaznak, szükség esetén átalakítjuk; végül az így módosított programot a RAM említett helyére juttatjuk, és átadjuk neki a vezérlést.

A „képernyőrutint” (1) alapján lehetett létrehozni. A cikkben majdnem minden lényeges gondolat megtalálható, mely célunk eléréséhez szükséges volt.

A járulékos programokat a Spectrum monitorprogram fel nem használt 386EH—3CFFFH területén helyezük el, itt csupa FFH található. A módosításokat úgy véghezvük, hogy lehetőleg olyan cím, amelyet valamely, a Spectrumhoz kidolgozott program hívhat, ne változzék.

A gyakorlati használathoz igen lényeges, hogy a magnetofonról a programokat gyorsan tudjuk betölteni; a ZX81 eredeti SAVE—LOAD eljárása erre a célra alkalmatlan, mivel lassú és megbízhatatlan. A választás a c't folyóiratban közölt Supertape programra esett, mely a ZX81-re (2)-ben található. Ezzel a programmal 3600, illetve 7200 baud sebességgel rögzíthetünk programot szalagra.

Néhány tanács a Supertape program használatához. Célszerű lehet a szalagra

való felvétel szintjét növelni. Ez úgy történhet, hogy a ZX81-ben R29-et 1 Mohm-ról 10 kohm-ra változtatjuk, C12-t áthidaljuk, C11-et és R27-et eltávolítjuk. Az „Ear” bemenet érzékenyítése R34 eltávolításával történik (3). Ugyanekkor C10 értékét meg kellett növelni 0,33 µF-ra: ezt kis kapcsolóval célszerű kiiktathatóvá tenni, mert az eredeti ZX81 impulzusalakhoz ez sok lehet. Bár az idézett cikk szerint a Supertape a közönséges magnetofonokon is jó eredményt ad, jobb eredményt lehet elérni, ha magnetofonunkat a digitális üzemi követelményeinek megfelelően átalakítjuk (4). Fontos a mechanika, különösen a szalagváltóból tüske rezgésmentessége; jelentős javulást észleltünk, amikor ennek műanyag perselyét erősen viszkózus, hőálló zsírral kentük. Nagyon jó eredményt ad a Polimer C60-as szalag.

A Supertape a Spectrumon is megvalósítható. Ha tehát mód van rá, készítsünk a Spectrum ROM-ról szalagra Supertape formátumú felvételt, s ez a ZX81-be bejátszható. A másik lehetőség, hogy olyan programot állítunk össze, mellyel az eredeti Spectrum-felvétel a ZX81-be tölthető. A következőkben ezt ismertetjük.

Előljáróban bemutatok egy segédprogramot (1. program), mellyel a szalagon levő program impulzusainak vagy szüneteinek hosszát tudjuk megállapítani. Jó szolgálatot tesz akkor is, amikor a felvétel-lejátszás minőségére vagyunk kíváncsiak.

A programmal 8000 H—BFFFH-ig folyamatosan feltöltjük a memóiahelyeket a szünet- vagy az impulzushosszra jellemző számmal. Rövid program esetén azt többször betöltjük vagy a betöltési tartomány felső címét csökkentjük. A program indítása: FAST után RAND USR 16514.

Ha a szünetek helyett az impulzushosszokra vagyunk kíváncsiak, a 4088H és 4090H helyen levő utasításokat ellenkező értelműre változtatjuk. Ha katalógusból kikeressük az egyes utasításokhoz tartozó végrehajtási időket, akkor a tényleges szünet-, illetve impulzusidőket is kiszámíthatjuk. A ZX81 órajel-frekvenciája 3,25 MHz.

Egy JVC gyártmányú rádiómagnón egy eredeti, digitális magnón felvett Spectrum-program a szünethosszakra a következő eredményeket adta:

Bevezető fütty: 3A—3F
Szinkronjel: 10
Program 0 szint 15—18
1 szint 2E—35

Az impulzus-, illetve szünethosszak tehát szórnak. A szórás nagysága az adatrögzítő

100 REM	4082	210080	LD HL,8000	;a betoltes kezdeti cime
110 REM	4085	DBFE	IN A,(FE)	;lekerdezzuk az EAR bemenetet
120 REM	4087	17	RLA	;a 7.bit-a bem. szint-Carrybe
130 REM	4088	38FB	JR C,4085	;ha a szint magas,vissza
140 REM	408A	0E00	LD C,00	;szunet kezd.: hosszatarolo re giszter 0
152 REM	408C	0C	INC C	;hosszatarolo re giszter inkrem
154 REM	408D	DBFE	IN A,(FE)	;EAR bemenet?
160 REM	408F	17	RLA	;allapot C-be
170 REM	4090	30FA	JR NC,408C	;ha alacsony a szint,vissza
190 REM	4091	79	LD A,C	;A-ba a hossz-jellemzot
200 REM	4092	77	LD(HL),A	; (HL)-be
210 REM	4093	23	INC HL	;kovetkezo tarolohely
220 REM	4094	3EBF	LD A,BF	;BF00-ig taroljuk a hosszakat
230 REM	4096	BC	CP H	;elertuk mar?
240 REM	4097	C8	RET Z	;ha igen,vege
250 REM	4098	18EA	JR 4085	;ha nem,vissza az elejere

1. program

100 REM	1 REM	(IDE JON A 3.PROGRAM 182 BAJTJA)
110 REM	2 PRINT	"A BETOLTES KEZDETI CIME:"
120 REM	3 INPUT	A
130 REM	4 PRINT	A
140 REM	5 LET	X=INT(A/256)
150 REM	6 LET	Y=A-256*X
160 REM	7 POKE	16515,X
170 REM	8 POKE	16514,Y
180 REM	9 POKE	16517,X
190 REM	10 POKE	16516,Y
200 REM	11 LET	A=A+18
210 REM	12 LET	X=INT(A/256)
220 REM	13 LET	Y=A-256*X
230 REM	14 POKE	16519,X
240 REM	15 POKE	16518,Y
250 REM	16 RAND	USR 16520

2. program

100 REM	4088	CD230F	CALL 0F23	;FAST uzemmod
110 REM	4088	1E00	LD E,0	;szamlalo reg. nullazasa
120 REM	408D	CD460F	CALL 0F46	;BREAK-proba
130 REM	4090	D2A603	JP NC,03A6	;ha BREAK,Dhiba
140 REM	4093	1C	INC E	;szaml.novelese
150 REM	4094	D3FF	OUT(FF),A	;magas szint a TV kimeneten
160 REM	4096	7B	LD A,E	;A-ba a szaml.
170 REM	4097	FEFF	CP FF	;elertuk mar FF-et?
180 REM	4099	300E	JR NC,40A9	;ha elertuk va-trunk a szinkronjelre
190 REM	409B	1600	LD D,00	;a D szaml.=0
200 REM	409D	01004A	LD BC,4A00	;a futtyszunet <4A
210 REM	40A0	CD0541	CALL 4105	;a futtyszunet hossza <4A?
220 REM	40A3	FE01	CP 01	;ha nem,vissza
230 REM	40A5	20E4	JR NZ,4088	;ha nem,vissza
240 REM	40A7	18E4	JR 408D	;echo a kepen
250 REM	40A9	D3FF	OUT(FF),A	;D=0
260 REM	40AB	1600	LD D,00	;a szinkronjel-hossz <22
270 REM	40AD	010022	LD BC,2200	;a szinkronszunet keressuk
280 REM	40B0	CD0541	CALL 4105	;elertuk mar?
290 REM	40B3	FE01	CP 01	;ha nem,tovabb keresunk
300 REM	40B5	20F2	JR NZ,40A9	;adatlerakas itt kezd
310 REM	40B7	2A8240	LD HL(4082)	;paritasellenorizo gyujtoreg.
320 REM	40BA	1E00	LD E,00	;echo a kepen
330 REM	40BC	D3FF	OUT(FF),A	;hosszu es rov. szunet kozt
340 REM	40BE	010025	LD BC,2500	;bajtkomplemens
350 REM	40C1	CD1941	CALL 4119	;A-ba D
360 REM	40C4	7A	LD A,D	;a bajt meghat.
370 REM	40C5	2F	CPL	;a bajt betolt.
380 REM	40C6	77	LD(HL),A	

390 REM	40C7	AB	XOR E	;paritaskepzes
400 REM	40C8	5F	LD E,A	;zett a gyujtore giszterbe
410 REM	40C9	D5	PUSH DE	;DE stackre
420 REM	40CA	EB	EX DE,HL	;DE-be a betoltes helyet
430 REM	40CB	2A8640	LD HL(4086)	;HL-be a file vege
440 REM	40CE	A7	AND A	;Carry=0
450 REM	40CF	ED52	SBC HL,DE	;HL-DE
460 REM	40D1	EB	EX DE,HL	;HL-be a betoltes helyet
470 REM	40D2	D1	POP DE	;DE vissza
480 REM	40D3	2804	JR Z,40D9	;ha vege,kontroll
490 REM	40D5	23	INC HL	;ha nincs vege kov.bajt
500 REM	40D6	C38C40	JP 40BC	;vissza
510 REM	40D9	7B	LD A,E	;A-ba a parit. flagallitas
520 REM	40DA	A7	AND A	;ha nem zerus.
530 REM	40DB	C2A603	JP NZ,03A6	;D hiba
540 REM	40DE	E5	PUSH HL	;HL stackre
550 REM	40DF	2A8240	LD HL(4082)	;HL=(4082)
560 REM	40E2	ED588440	LD DE(4084)	;DE=(4084)
570 REM	40E6	A7	AND A	;Carry=0
580 REM	40E7	ED52	SBC HL,DE	;HL-DE
590 REM	40E9	E1	POP HL	;HL vissza
600 REM	40EA	2048	JR NZ,4134	;ha (4082)<>(4084),kesz kov.bajt helye
602 REM	40EC	23	INC HL	;most (4082)-be
604 REM	40ED	228240	LD(4082),HL	;zett tesszuk a filehossz helyenek meg-hatarozasa
606 REM	40F0	110700	LD DE,0007	;flagallitas
608 REM	40F3	A7	AND A	;HL a low bajt-ira mutat
610 REM	40F4	ED52	SBC HL,DE	;E-be a file-hossz l.bajt
612 REM	40F6	5E	LD E,(HL)	;HL a h.bajtra mutat
614 REM	40F7	23	INC HL	;D-be a h.bajt
616 REM	40F8	56	LD D,(HL)	;HL-be a file-kezdet
618 REM	40F9	2A8240	LD HL(4082)	;CY=0,HL a file vege
620 REM	40FC	ED5A	ADC HL,DE	;a paritasbajt helye
622 REM	40FE	23	INC HL	;helye
623 REM	40FF	228640	LD(4086),HL	;vissza
624 REM	4102	C38B40	JP 408B	;EAR=?
626 REM	4105	DBFE	IN A,(FE)	;szint Carrybe
628 REM	4107	17	RLA	;ha magas,visz-sza
630 REM	4108	38FB	JR C,4105	;ha alacsony. C=00
632 REM	410A	0E00	LD C,00	;hosszmero no-velese 1-el
634 REM	410C	0C	INC C	;EAR=?
636 REM	410D	DBFE	IN A,(FE)	;a szint CY-be
638 REM	410F	17	RLA	;ha meg ala-csony,vissza
640 REM	4110	D20C41	JP NC,410C	;ha valtott. A-ba C-t
642 REM	4113	79	LD A,C	;levonjuk B-t
644 REM	4114	90	SUB B	;ha A<B,CY=1, zett D-be
646 REM	4115	C012	RL D	;A-ba D-t
648 REM	4117	7A	LD A,D	;visszateres
650 REM	4118	C9	RET	;a bajt gyujto-regisztere
652 REM	4119	1600	LD D,00	1. bit
654 REM	411B	CD0541	CALL 4105	2. bit
656 REM	411E	CD0541	CALL 4105	3. bit
658 REM	4121	CD0541	CALL 4105	4. bit
660 REM	4124	CD0541	CALL 4105	5. bit
662 REM	4127	CD0541	CALL 4105	6. bit
664 REM	412A	CD0541	CALL 4105	7. bit
666 REM	412D	CD0541	CALL 4105	8. bit
668 REM	4130	CD0541	CALL 4105	9. bit
670 REM	4133	C9	RET	10. bit
672 REM	4134	CD200F	CALL 0F20	11. bit
674 REM	4137	C9	RET	12. bit

3. program

100 REM	4082	CDE702	CALL 02E7	;FAST
102 REM	4085	3E7F	LD A,7F	;BREAK?
104 REM	4087	DBFE	IN A,(FE)	;eredmeny CY-be
106 REM	4089	1F	RRA	;echo a kepen
108 REM	408A	D3FF	OUT(FF),A	;mig meg nem nyomtuk BREAK-
110 REM	408C	38F7	JR C,4085	;et,vissza
112 REM				
114 REM				
116 REM	408E	210080	LD HL,8000	;forras kezdet

és visszaadó lánc jóságának függvénye. Az adatokat statisztikailag értékelve bizonyára érdekes tapasztalatokat lehetne szerezni a magnókra, szalagminőségekre vonatkozóan.

A fenti példát tekintve látható, hogy a fütty-, a szinkron- és a programszintek jól elkülöníthetők. Csakis ilyen esetben remélhetjük, hogy felvételi problémánk nem lesz.

A következő program a Spectrum ROM-program ZX81-be töltésére szolgál. A gépi kódú részt az 1. REM sorban helyeztük el. A BASIC részt a 2. program, a gépi kódú részt a 3. program tartalmazza.

Például a Spectrum ROM-program átvételénél, ha a 0000H címnek a 8000H címet akarjuk megfeleltetni, a következőképpen járunk el:

```
RUN /Newline
32748 /Newline
```

Megindítjuk a magnót. A képernyőn vékony fekete vízszintes vonalak láthatók. A beolvasás 0/16 üzenettel áll le. 32748-tól a Spectrum-program fejlécét láthatjuk, a tényleges ROM-tartalom 8000H—BFFFH-ig tart.

A Spectrum ROM módosítása

Most már gépünkben van a Spectrum ROM-tartalma, megkezdhetjük annak módosítását. Előbb azonban azt a programot ismertetjük, amelynek segítségével a 8000H—BFFFH között elhelyezkedő, módosított Spectrum ROM-programot a 0000H—3FFFH közötti ROM-terület helyett beiktatott RAM-területre másolhatjuk.

A következőkben — feltéve, hogy a Spectrum-programunkon már minden szükséges változtatást végrehajtottunk —, a Spectrum rendszerre való áttérés az említett program segítségével a következő lépésekben megy végbe:

— Betöltjük a gyorstöltőprogramot ZX81 módszerrel.

— Betöltjük az átmásolóprogramot, most és a továbbiakban már gyorstöltéssel dolgozva.

— Betöltjük a módosított Spectrum ROM programot.

— A RAND USR 16514/Newline-nal megindítjuk az átmásolóprogramot: ez először csak egy zárt programhurokban kering, a képernyőre vízszintes mintát rajzol. A programszámláló tartalma mindig a 4000—7FFF közötti részen van, tehát a 0000H—3FFFH szegmenset átkapcsolhatjuk: ROM helyett RAM.

— A BREAK gomb megnyomásával megtörténik az átmásolás (rövid megnyomás legyen!).

— Ismét zárt hurokba kerülünk, a képernyőn az előbbi minta; ekkor azt az átkapcsolást lehet végrehajtani, mellyel lehetővé tesszük, hogy az egész RAM-tartományban futhassanak gépi programok (ld. később).

— Újabb BREAK: a jól ismert © 1982 Sinclair Research Ltd. üzenet jelenik meg, gépünkön a Spectrum BASIC-ben dolgozatunk.

Az egész áttérési művelet mindenestül kb. két és fél percet vesz igénybe. Az átmásoló programot (4. program) egy REM sorban helyezhetjük el.

Most már rátérhetünk a Spectrum ROM program módosítására. Természetesen a képalkotással kezdjük. Két lehetőség között választhatunk: vagy a ZX81 SLOW vagy a FAST mintájára építhetjük föl a képalkotást. Az előbbit választottuk, annak ellenére, hogy így a gép lassabb, és az NMI-t is igénybe vesszük. Viszont a kép nem ugrál a billentyűk megnyomásakor. A programfutást az NMI generátor kikapcsolásával gyorsíthatjuk. Ilyenkor természetesen nincs kép [lásd (5)-öt].

A képalkotó program megértéséhez ismerni kell bizonyos mértékig a ZX81 lelki világát. Részletes leírása (6)-ban található. A legfontosabb tudnivalókat röviden áttekintjük.

Mint ismeretes, a televíziós kép sorokból áll, és az új sort sorszinkronimpulzus indítja. Ezeket a ZX81-ben frekvenciaszótor állítja elő az órajelből: minden 207 órajel után ad ki egy impulzust. Ez kicsit nagyobb frekvenciát ad ki, mint a szabványos 15625 Hz, mely 208-as osztó esetén állna elő. A sorszinkronimpulzusokat egy processzor NMI bemenetére és

OUT(FD),A utasítással onnan lekapcsolni. Lekapcsolt NMI esetén egy IN A,(FE) utasítás a tv-kimeneten 0 szintet állít elő, az OUT(FF),A pedig 1-et. Ezek segítségével állítjuk elő a képszinkronjelet.

A videokimeneten levő képinformáció a hasznos kép alatti és feletti üres sorokból, a hasznos kép soraiból, képenként képszinkron-, soronként sorszinkronjelből áll. A hasznos sornak is van baloldalt és jobboldalt egy üres része.

Miközben a számítógép valamely programot dolgoz fel, minden egyes NMI beérkezésekor megvizsgálja — a ZX81 ROM 0066H-nál kezdődő rutinja segítségével —, hogy érkezett-e már a képkiadás vagy a képszinkron ideje. Erre a célja az AF regisztert, mint számlálót használja fel. Ha az idő elérkezett, végrehajtja vagy a képkiadást, vagy a képszinkronadást, mely utóbbi alatt a tasztatúrát is lekérdezi.

A képkiadás a részleteket nem tekintve, a következőképpen zajlik le. Végrehajtottunk egy ugrást egy, a képernyőfájl első helyénél 8000H-rel nagyobb memóriahelyre, vagyis az A15 értéke 1. A nem teljes memóriadekódolás miatt azonban ez a képernyőfájl első helyére történik. Két dologra emlékeztünk: a képernyőfájl az ábrázolandó karakterek kódját tartalmazza, másrészt „ugrás” utasításlehívást jelent az ugrási helyről, és ekkor az MI jel aktív. 64 k-s bővítőknél a nem teljes címdekódolás így — a C000H—FFFFH tartományban — csak MI aktív állapotában kell hogy megvalósuljon. Így is készülnek.

Ott tartottunk, hogy a képernyőfájl első memóriahelyének tartalma megjelenik az adatbuszon, miközben A15 értéke 1. Ez utóbbi hatására az ULA a következőt teszi. Ha az adatbusz D6 bitje 0, akkor a processzornak NOP utasítást továbbít. Minden „ábrázolható” karakter kódjának D6 bitje 0. Így a processzor NOP utasítást hajt végre, az ULA pedig megjegyzi a képernyőfájlból kiolvasott karakterkódot. Amikor a NOP-on belül a frissítési ciklushoz érünk, a processzor a címsínrre az I és R regiszter tartalmát teszi rá. Az I regiszter tartalma a karaktergenerátor táblázat kezdeti címének magas bájta: 1 EH.

```
118 REM 4091 110000 LD DE,0000 ;cel kezdet
120 REM 4094 010040 LD BC,4000 ;blokkhossz
122 REM 4097 EDB0 LDIR ;masolas
124 REM 4099 3E7F LD A,7F ;
126 REM 409B DBFE IN A,(FE) ;BREAK?
128 REM 409D 1F RRA ;az eredmény
130 REM ;CY-be
132 REM 409E D3FF OUT(FF),A ;echo a kepen
134 REM 40A0 38F7 JR C,4099 ;ha nincs BREAK
136 REM ;visza
138 REM 40A2 C30000 JP 0000 ;atadjuk a ve-
140 REM ;zerlest a SPEK
142 REM ;TRUM monitor-
144 REM ;programnak
```

4. program

```
118 REM xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
120 REM 003B C5 PUSH BC ;a fo regiszte-
122 REM 003C D5 PUSH DE ;stackra
124 REM 003D E5 PUSH HL ;
126 REM 003E 2A05C LD HL(5CB0);HL-be a kep-,
128 REM ;vagy képszink-
130 REM ;ronrutin kez-
132 REM ;docime
134 REM 0041 76 HALT ;megszakitas-
136 REM ;ra varunk
138 REM 0042 D3FD OUT(FD),A ;az NMI genera-
140 REM ;tor lekapcs.
142 REM 0044 E9 JP (HL) ;ugras a kezdó
144 REM ;cimre
```

5. program

```
100 REM 0066 F5 PUSH AF ;AF stackra.
102 REM 0067 FD3447 INC(IY+47) ;a számlalot
104 REM ;noveljuk
106 REM 006A FA6F00 JP M,006F ;tovabb számol
108 REM 006D 28CC JR Z,003B ;kep vagy kep-
110 REM ;szinkron kia-
112 REM ;das következik.
114 REM 006F F1 POP AF ;stackrol AF
116 REM 0070 C9 RET ;vissza
```

```
102 REM 3880 0000000000000000 ;32 db NOP uta-
104 REM 3888 0000000000000000 ;sitas,a pszeu-
106 REM 3890 0000000000000000 ;do videosor
108 REM 3898 0000000000000000 ;
110 REM 38A0 C30339 JP 3903 ;vissza a prog-
112 REM ;ramba
114 REM xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx
116 REM 38C0 0000000000000000 ;32 db NOP uta-
```

```

118 REM 38C8 0000000000000000 ;sitas,a 2.pszé
120 REM 38D0 0000000000000000 ;udosor
122 REM 38D8 0000000000000000 ;
124 REM 38E0 C31539 JP 3915 ;vissza a prog-
126 REM ;ramba
128 REM 38E3 00 NOP ;
130 REM 38E4 ED73B05CLD(5CB0),SP ;atmenetileg ta
132 REM ;roljuk SP-t
134 REM 38E8 31B43A LD SP(3AB4);az IR reg.tab-
136 REM ;lazatara mutat
138 REM 38EB 0603 LD B,03 ;
140 REM 38ED 10FE DJNZ 38ED ;idokitolto
142 REM 38EF 010707 LD BC,0707 ;B=07,C=07
144 REM 38F2 210018 LD HL,1800 ;H-ba a karak-
146 REM ;tersorok szama
148 REM 38F5 00 NOP ;idokitolto
150 REM 38F6 D1 POP DE ;IR aktualis
152 REM ;teke
154 REM 38F7 00 NOP ;idokitolto
156 REM 38F8 7A LD A,D ;A-ba D
158 REM 38F9 ED47 LD I,A ;I-be az aktu-
160 REM ;alis ertek
162 REM 38FB 3E00 LD A,00 ;idokitolto
164 REM 38FD 7B LD A,E ;A-ba E
166 REM 38FE ED4F LD R,A ;R akt.ert.
168 REM 3900 C380B8 JP B800 ;a pontsor kia-
170 REM ;dasa (allitott
172 REM ;A15)
174 REM 3903 14 INC D ;a kov.pontsor
176 REM 3904 7A LD A,D ;A-ba D
178 REM 3905 05 DEC B ;a 7.sort kiad-
180 REM ;tuk mar?
182 REM 3906 C2F738 JP NZ,38F7 ;ha nem.vissza
184 REM 3909 41 LD B,C ;B kezdoteke
186 REM ;=07
188 REM 390A 25 DEC H ;a sorszamlalo
190 REM ;csokkentese
192 REM 390B ED47 LD I,A ;I-be A
194 REM 390D 3E00 LD A,00 ;idokitolto
196 REM 390F 7B LD A,E ;A-ba E
198 REM 3910 ED4F LD R,A ;R-be az akt.
200 REM ;ertek
202 REM 3912 C3C0B8 JP B8C0 ;a 8.sor kidasa
204 REM ;allitott A15
206 REM 3915 20DF JR NZ,38F5 ;ha meg nem ad-
208 REM ;tuk ki a kepet
210 REM ;vissza
212 REM 3917 ED7B805CLD SP(5CB0);SP eredeti er-
214 REM ;teke
216 REM 391B FD3647C9LD(IY+47)C9;az ures sorok
218 REM ;szamlaloja
220 REM 391F 213339 LD HL,3933 ;az uj vissza-
222 REM ;teresi cim
224 REM 3922 22B05C LD(5CB0),HL;ezt(5CB0)-ba
226 REM 3925 000000 ;idokitolto
228 REM 3928 DD23 INC IX ;idokitoltok
230 REM 392A DD2B DEC IX ;
232 REM 392C D3FE OUT(FF),A ;bekapcsoljuk
234 REM ;az NMI gen.-t
236 REM 392E E1 POP HL ;a fo regiszte-
238 REM 392F D1 POP DE ;rek vissza
240 REM 3930 C1 POP BC ;
242 REM 3931 F1 POP AF ;
244 REM 3932 C9 RET ;a kep kesz,
246 REM ;vissza
248 REM 3933 2A785C LD HL(5C70);kepvaltasok
250 REM ;szama
252 REM 3936 23 INC HL ;noveljuk
254 REM 3937 22785C LD(5C70),HL;uj ertek

```

```

256 REM 393A 7C LD A,H ;elertuk a 0000
258 REM 393B 85 OR L ;erteket?
260 REM 393C 2006 JR NZ,3944 ;ha nem,ugrunk
262 REM 393E FD3440 INC(5C7A);FRAMES-3 nov.
264 REM 3941 C34B39 JP 394B ;ugras
266 REM 3944 00000000000000 ;7 db NOP(kesl)
268 REM 394B 0000 ;kesleltetes
270 REM 394D E5 PUSH HL ;
272 REM 394E E1 POP HL ;
274 REM 394F 23 INC HL ;
276 REM 3950 00 NOP ;kesleltetes
278 REM 3951 DBFE IN A,(FE) ;kepszinkron
280 REM ;kezd
282 REM 3953 00 NOP ;idokitolto
284 REM 3954 0660 LD B,60 ;
286 REM 3956 10FE DJNZ 3956 ;kesleltetes
288 REM 3958 D3FF OUT(FF),A ;kepszinkron
290 REM ;vege
292 REM 395A 0603 LD B,03 ;
294 REM 395C 10FE DJNZ 395C ;kesleltetes
296 REM 395E FD3647C9LD(IY+47)C9;az ures sorok
300 REM 3962 21E438 LD HL,38E4 ;szamlaloja
302 REM ;az uj vissza-
304 REM ;teresi cim
306 REM 3965 22B05C LD(5CB0),HL;taroljuk
308 REM 3968 D3FE OUT(FF),A ;bekapcsoljuk
310 REM ;az NMI-t
312 REM 396A CDBF02 CALL 02BF ;a tasztatara
314 REM ;lekerdezes
316 REM 396D E1 POP HL ;
318 REM 396E D1 POP DE ;a fo regiszte-
320 REM 396F C1 POP BC ;rek vissza
322 REM 3970 F1 POP AF ;
324 REM 3971 C9 RET ;vissza a fo-
326 REM ;programba
328 REM 3AB4 7F401F403F405F40 ;az IR reg.
330 REM 3ABC FF409F40BF40DF40 ;nem toroljuk
332 REM 3AC4 7F481F483F485F48 ;kezdo erte-
334 REM 3ACC FF489F48BF48DF48 ;kinek tab-
336 REM 3AD4 7F501F503F505F50 ;lazata
338 REM 3ADC FF509F50BF50DF50

```

6. program

7. program

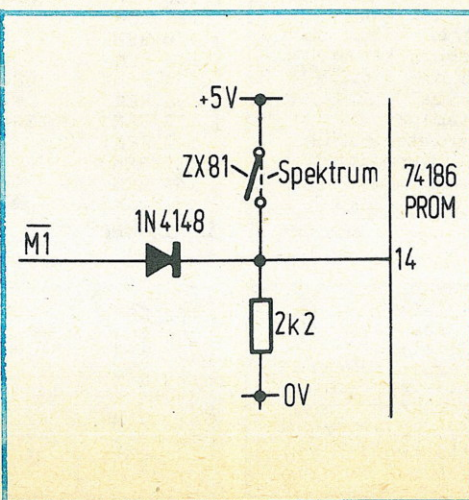
```

100 REM 0000 D3FD OUT(FD),A ;inicializalas
102 REM 0002 AF XOR A ;B87F folott
104 REM 0003 117FB8 LD DE,B87F ;nem toroljuk
106 REM 0006 180B JR 0013 ;a tarat,mert
108 REM ;a pszeudosorok
110 REM ;ott vannak
112 REM
114 REM 0013 C3CB11 JP 11CB
116 REM
118 REM 0038 C9 RET ;az INT-ot nem
120 REM ;hasznaljuk
122 REM
124 REM 03E1 0000 NOP,NOP ;Beeper-ben
126 REM
128 REM 03F6 00 NOP ;a magnetofonke
130 REM 04C6 21C00F LD HL,0FC0 ;zelo rutinok
132 REM 04CD 214C06 LD HL,064C ;modositasa
134 REM
136 REM 04D4 76 HALT
138 REM 04D5 D3FD OUT(FD),A
140 REM 04D7 00 NOP
142 REM 04D8 10FE DJNZ 04D8
144 REM 04DA D3FF OUT(FF),A

```

Közben az ULA a megjegyzett karakterkódból és egy három bites számláló tartalmából kiindulva a ROM címbusz alsó 9 vonalát módosítja a processzor által képezett címhez képest, úgy, hogy az az ábrázolandó karakter megfelelő sorának „bitmintáját” tartalmazza. A ROM számára az ULA által kiadott cím a döntő; az alsó 9 címvonal a processzorétól ellenállásokkal el van választva. Vagyis az ULA a „bitmintát” kapja meg az adatvonalakon, beteszi egy shiftregiszterbe, és a következő NOP alatt a képernyőre kiadja. És ez így megy tovább, míg a képernyőfájlban egy olyan utasítást nem találunk, melynek D6 bitje 1 (például a HALT, melynek kódja 76H). Az ilyen utasításokat az ULA eredeti alakban engedi a processzorhoz. A HALT után az R regiszter nemsokára nullázódik; legalábbis a

1. ábra

6-os bitje, melynek adatvonalala a processzor INT bemenetével van összekötve. A bekövetkező maszkolható megszakítás a következő sor kiadását készíti elő. Az INT-ot Sinclair bizonyára csak azért használta fel, mert az 1 k-s gépben a képernyőfájl „komprimálva” van. Mi az INT-ot nem fogjuk használni, ezért ennek részleteibe nem is megyünk bele.

Az előzőekből a mi képkalkító programunk megértéséhez a következőket szűrjük le:

- az NMI jelet OUT(FD),A utasítás kapcsolja le a processzorról,
- az NMI jelet OUT(FF),A utasítás kapcsolja rá a processzorra,
- lekapcsolt NMI esetén az IN A,(FE) a videokimenetet 0-ra, OUT(FF),A pedig 1-re állítja,

```

146 REM 04DC 00 NOP
148 REM 04DD 0699 LD B,99
150 REM 04DF 10FE DJNZ 04DF
152 REM 04E1 3E7F LD A,7F
154 REM 04E3 DBFE IN A,(FE)
156 REM 04E5 C3DB39 JP 39DB
158 REM 04E8 062A LD B,2A
160 REM 04EA 10FE DJNZ 04EA
162 REM 04EC D3FF OUT(FF),A
164 REM 04EE 3E7F LD A,7F
166 REM 04F0 0633 LD B,33
168 REM 04F2 10FE DJNZ 04F2
170 REM 04F4 DBFE IN A,(FE)
172 REM 04F6 C37239 JP 3972
174 REM 04F9 0000000000
176 REM *****
178 REM 0508 0000
180 REM *****
182 REM 050F C30505 JP 0505
184 REM 0512 0000
186 REM *****
188 REM 0518 063D LD B,3D
190 REM *****
192 REM 051C D3FF OUT(FF),A
194 REM 051E 0639 LD B,39
196 REM 0520 00 NOP
198 REM 0521 C8 RET Z
200 REM 0522 C3F239 JP 39F2
202 REM *****
204 REM 052D 062E LD B,2E
206 REM 052F 062E LD B,2E
208 REM 0531 7A LD A,D
210 REM 0532 3C INC A
212 REM 0533 C2FE04 JR NZ,04FE
214 REM 0536 0636 LD B,36
216 REM 0538 10FE DJNZ 0538
218 REM 053A C9 RET
220 REM 053B 00000000
222 REM 053F F5 PUSH AF
224 REM 0540 3E7F LD A,7F
226 REM 0542 DBFE IN A,(FE)
228 REM 0544 1F RRA
230 REM 0545 D3FF OUT(FF),A
232 REM 0547 D3FE OUT(FE),A
234 REM 0549 00000000000000
236 REM *****
238 REM 0558 0000
240 REM 055A 15 DEC D
242 REM 055B 76 HALT
244 REM 055C D3FD OUT(FD),A
246 REM *****
248 REM 0565 E640 AND 40
250 REM 0567 0000
252 REM *****
254 REM 059F 00000000
256 REM *****
258 REM 05F6 E640 AND 40
260 REM *****
262 REM 05FD 00000000
264 REM 0601 D3FF OUT(FF),A
266 REM *****
268 REM 091E 00
270 REM *****
272 REM 098F CD0A3A CALL 3A0A
274 REM 0992 0000
276 REM *****
278 REM 11B7 CDBF39 CALL 39BF ;a NEW-ban
280 REM *****

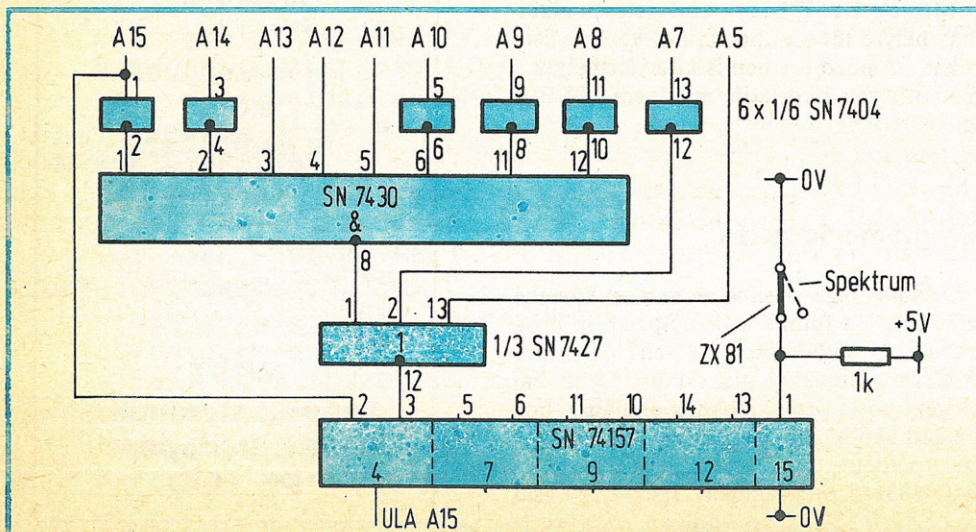
```

```

282 REM 11CC 000000000000
284 REM 11D2 F3 DI
286 REM 11D3 ED56 IM 1
288 REM 11D5 3E3F LD A,3F
290 REM *****
292 REM 122E FD213A5CLD IY,(5C3A)
294 REM 1232 CD6E38 CALL 386E
296 REM *****
298 REM 18D2 3604 LD (HL),04 ;villogo karak
300 REM ;ter helyett
302 REM ;inverz
304 REM *****
306 REM 229B 0000 ;BORDER-ben
308 REM *****
310 REM 33FB 117738 LD DE,3877 ;a konstansok
312 REM ;atlepese ru-
314 REM ;tinban
316 REM *****
318 REM 386E 21E438 LD HL,38E4
320 REM 3871 22B05C LD(5CB0),HL
322 REM 3874 D3FE OUT(FE),A
324 REM 3876 C9 RET
326 REM *****
328 REM 3972 00 EX AF,AF'
330 REM 3973 060A LD B,0A
332 REM 3975 10FE DJNZ 3975
334 REM 3977 062C LD B,2C
336 REM 3979 6F LD L,A
338 REM 397A 00 NOP
340 REM 397B C30705 JP 0507
342 REM *****
344 REM 39BF 3EFF LD A,FF
346 REM 39C1 76 HALT
348 REM 39C2 D3FD OUT(FD),A
350 REM 39C4 C9 RET
352 REM *****
354 REM 39DB 0698 LD B,98
356 REM 39DD 2D DEC L
358 REM 39DE C2D804 JP NZ,04D8
360 REM 39E1 06A2 LD B,A2
362 REM 39E3 C0 RET NZ
364 REM 39E4 25 DEC H
366 REM 39E5 F2D804 JP P,04D8
368 REM 39E8 C3E804 JP 04E8
370 REM *****
373 REM 39F2 10FE DJNZ 39F2
374 REM 39F4 D2FE39 JP NC,39FE
376 REM 39F7 063B LD B,3B
378 REM 39F9 063B LD B,3B
380 REM 39FB 00 NOP
382 REM 39FC 10FE DJNZ 39FC
384 REM 39FE 3E7F LD A,7F
386 REM 3A00 DBFE IN A,(FE)
388 REM 3A02 1F RRA
390 REM 3A03 D0 RET NC
392 REM 3A04 0638 LD B,38
394 REM 3A06 AF XOR A
396 REM 3A07 C32505 JP 0525
398 REM 3A0A 0100A3 LD BC,A300
400 REM 3A0D F5 PUSH AF
402 REM 3A0E 0B DEC BC
404 REM 3A0F E3 EX(SP),HL
406 REM 3A10 E3 EX(SP),HL
408 REM 3A11 78 LD A,B
410 REM 3A12 B1 OR C
412 REM 3A13 20F9 JP NZ,3A0E
414 REM 3A15 F1 POP AF
416 REM 3A16 C9 RET

```

2. ábra

— a ZX81 és a használatos memóriabővítők a C000H—FFFFH tartományt legalábbis MI aktív állapotában a 4000H—7FFFH tartományra képezik le,

— a 8000H—FFFFH tartományból lehívott utasítás aktiválja az ULA videokontroller áramkörét, azaz

- ha az utasítás 6-os bitje 0, a processzorra NOP utasítást kényszerít;
- az RFSH jel alatt a ROM címsíkjén az I regiszterből, a lehívott karakterkódból és egy belső számláló tartalmából összeállított cím jelenik meg. (A RAM címsíkjén nem! Itt az I és R regiszter tartalma jelenik meg!);
- ezalatt az ULA az éppen megcímezett memóriarekeszből olvasást hajt végre; ha ez ROM-rekesz, az ismertetett „kompozita” címről, ha RAM-rekesz, az I és

R adta címről. A tartalmat shiftregiszterbe teszi, és a következő NOP alatt min. 8 képpontot a képernyőre kiadja; d) ha az ULA által kiolvasott utasítás 6-os bitje 1, ezt az utasítást eredeti alakban engedí a processzorhoz.

Programunk most már úgy fog működni, hogy képkidáskor a processzort egy „becsapós” képernyősorra irányítjuk, mely 32 db NOP-ot tartalmaz, a képsor 32 karakterének megfelelően. Közben az I és R regiszter tartalmát úgy manipuláljuk, hogy a Spectrum képernyőfájl tartalma jelenjen meg a képernyőn. A becsapós sor 33. utasítása egy JP... utasítás, a következő sor kiadásának előkészítésére... és a folyamat így megy tovább, végig az összes soron.

A program az előzők szerint egy NMI rutinból (5. program) és egy tulajdonképpeni képernyő-billentyűzet rutinból (6. program) áll.

Az NMI rutin hasonlóan működik a ZX81-éhez, de az AF' és IX regisztert meg akartuk menteni (ezeket a Spectrum használja), ezért a rendszerváltozó terület három nem használt helyét használtuk föl. Ez sajnos bizonyos idővesztéssel jár. Az NMI rutin a következő. Mivel az INT-ot nem használjuk, az NMI rutin egy részét az itt levő Spectrum program egy része helyére írjuk.

Ha katalógusból kikeressük az egyes utasítások végrehajtásához szükséges időt, megállapíthatjuk, hogy minden sorkiadás összesen 207 ütemet vesz igénybe, ahogy ennek az előzők értelmében lenni kell. Megjegyezzük, hogy az adódó kép a ZX81 képéhez képest kissé jobbra helyezkedik el; akit ez zavar, az a 38EBH—38EDH kérésletetését csökkentheti (LD B, 02), ekkor a kép a ZX81-hez képest kissé balra lesz. Természetesen pontos egyezés is megvalósítható.

Mint látni fogjuk, a két „becsapós” sornak (a magyarázattól eltérően, ahol egyről beszéltünk, az idők „kisakkozása” miatt kettőre volt szükség) a kezdetét nem véletlenül választottuk 3880H-nak és 38C0H-nak. Így ugyanis könnyű olyan címértékű áramkört készíteni, mellyel elérhető, hogy csak akkor kapcsoljuk be a videokontrollert, amikor ténylegesen képkidás van. Ezzel az áramkörrel, valamint a RAM-nak MI aktív állapotától független címdekódolásával az egész RAM-ban futtathatunk gépi programokat.

Most már áttérhetünk a Spectrum ROM egyéb részeinek átalakítására. Ezek kevés kivételtől eltekintve a megszakításkezelés és a be-, kiviteli különbségek figyelembevételét jelentik.

Megjegyezzük, hogy az egyes programrészek eléggé összevissza helyezkednek el. Ennek oka, hogy az ismertetett megoldás számos próbálkozás eredménye; nem is célja a véglegesség, hanem az olvasó továbbfejlesztésre késztetése.

Ezek után lássuk a változtatásokat. Az érthetőség kedvéért helyenként változatlan részeket is megisméltünk (lásd a 7. programot).

Miután az átalakításokat végrehajtottuk és a programot működésbe hoztuk, kipró-

bálhatjuk a Spectrum utasítások működését. Nyomatató hiányában nem foglalkoztunk a nyomtatót vezérlő utasításokkal. Nem módosítottuk a PAUSE utasítást sem. Ha mégis használni akarjuk, akkor értelemszerűen átalakítjuk, esetleg nagyobb számokat adunk meg. A gombok gyors megtalálásához a Spectrum-tasztatúrát a ZX81 billentyűzet fölötti üres helyre rajzoljuk. Célszerű a tápegység 5 V-os stabilizátorát is „kihelyezni”.

Hardverkiegészítés

Ezután ismertetjük azt a hardverkiegészítést, mellyel elérhetjük, hogy az egész 0000H—FFFF tartományban futhassanak gépi programok. A kiegészítés egy 4 IC-s kapcsolás hozzáadásából áll, melyet például a tasztatúra alatt helyezhetünk el. A kapcsolás az 1. ábrán látható.

Bekötéséhez az ULA 15-ös lábához menő főlíát át kell vágni, és a 157-es adatszelektor 4. lábát az ULA-hoz kötni. A működés azon alapszik, hogy ZX81-es üzemben az A15-öt az ULA A15 bemenetével kötjük össze, Spectrum üzemben pedig a 3880—389F és 38C0—38DF címtartományok megszólításakor — ez a két pszeudoképernyősor — az ULA A15 bementére H szintet kapcsolunk.

Most még a memóriakiegészítőt kell úgy átalakítanunk, hogy átkapcsolással a C000—FFFF tartomány átkapcsolását MI aktív állapotában megszüntessük, az MI-et ne engedjük érvényesülni. Ez a Memopak 64-nél is valószínűleg ugyanolyan jól fog működni, mint a szerző 32 k-sból 64 k-sra átalakított Audio Computers tárolójánál (2. ábra).

Spectrum üzemben a kapcsolót zárjuk, az MI nem tud érvényesülni. A hardvermódosításokkal együtt a szoftvert is módosítani kell, 0003H LD DE, B87F helyett LD DE,FFFF mert a Ramtopnál nem kell tekintettel lenni a pszeudoképernyősorokra, azonfelül

3900 JP Pszeudo—1 + 8000H helyett JP Pszeudo—1
3912 JP Pszeudo—2 + 8000H helyett JP Pszeudo—2

mert a 15. címbit állítására nincs többé szükség a videokontroller működtetéséhez.

Megjegyezzük, hogy természetesen alkalmas helyre téve a „becsapós” képernyősorokat, az előző esetben is kiterjeszthetjük a memória felső korlátját majdnem FFFFH-ig.

Programmódosítás

A dolog izgalmasabb része most következik. Hogyan futnak a kész Spectrum programok az átalakított ZX81-en? Csak BASIC programokkal nincs különösebb baj. A gépi kódú programokhoz általában hozzá kell nyúlni. Egyszerűen sikerült adaptálni például az ismert GENS3M2—MONS3M2 programokat. Igaz, hogy csak a ZX81 FAST-hoz hasonlóan, azaz a kép

gombnyomáskor megrándul, programvégrehajtás közben eltűnik. Sokat ígérő megoldás lehet az, hogy az NMI helyett az INT-ot használjuk. Ez további IC-k beépítésével és az üzemi rendszer hasonló elveken alapuló átalakításával megoldható. Így a gépi kódú programokba még kevésbé kell bele nyúlnunk. Ennek végrehajtását és egyéb programok futásképesse tételét az érdeklődő — és kitartó — olvasóra bizzuk.

A hivatkozott szakirodalom

- (1) Memopak-Riesen wachgerüttelt. c't, 1985/4.
- (2) Für alle Mikrocomputer: Kassettenaufzeichnung mit 3600/7200 Baud. Super-Tape mit dem Z80 am Beispiel des ZX81—16K. c't, 1984/4. Super-Tape Komfort für den ZX81. c't, 1984/5.
- (3) Digitaler Kassettenrekorder mit ZX81. Elektor, 1984. június
- (4) Digitaler Kassettenrekorder. Elektor, 1984. január
- (5) Tempo durch Nachbrenner. Funkschau, 1984/4.
- (6) Die Trickreiche ZX81 Videoausgabe. c't, 1985/4.
- (7) ZX-Spectrum ROM programja. 1985. Ipari Informatikai Központ
- (8) ZX-Spectrum. Bevezető és BASIC programozási kézikönyv. IIK, 1985.
- (9) ZX-Spectrum. BASIC és gépi kódú programozás. IIK, 1985.
- (10) Spectrum Hardware Manual. Melbourne House Publishers.
- (11) ZX81 Kochbuch. Funkschau Sonderheft Nr.8. 1984.
- (12) Logan—O'Hara: The Complete Timex TS1000/Sinclair ZX81 ROM Disassembly. Melbourne House Publishers.

BEKE GYULA

Közületek, figyelem!

Mikroszámítógépet akarnak vásárolni?

Tájékozódjanak előtte a naprakész piaci helyzetről!

Díjtalan ismertető:

MESZ
Számítástechnika
1368 Budapest
Pf. 193.

Kedves diákok és tisztelt deákok! A mit, mivel, mikor, hol és hogyan kezdetű kérdésekre a mikroszámítógépes szakirodalom kapcsán sem könnyű felelni...E kérdések megválaszolása attól is függ, hogy ki és mennyire ismeri a nyelveket, amelyek az elsődleges forrásokból való merítéshez csobolyóul szolgálnak. Pedig bizony dús hozamúak e források: a külföldről könyvtárainkba rendszeresen beáramló mikroszámítógépes lapok.

E szaklapok között még olyanok is akadnak, amelyekből - magáncélra - ki-másolhatók a közölt programlisták, és amelyekben bővítő/illesztőkártyák vagy más egységek kapcsolási rajzai vannak. Ezek hasznosításához még nyelvtudás sem kell! (Nyelvet tanulni, kedves diákok, azért - kell !)

A nyelveket ismerő tisztelt olvasóink közül bizonyára többeknek a "mikor" a legnagyobb gondjuk. Nekik is segíthetünk talán azzal, hogy e források feltárásában az első fázisokat készen kínáljuk. Így - már megnyerve az előválogatás idejét - több lehetőségük marad a számukra valóban érdekes programozási fogások, üzemeltetési, karbantartási tanácsok és a - még a sovány magyar túristapénztárcával is megszerzhető - perifériaújdonságok megismerésére, továbbá olyan cikksorozatok figyelemmel kísérésére, amelyek igazán remekül vannak szerkesztve és célzottan informatívak.

Új szolgáltatást vezetünk be, ami által elsősorban Apple, Atari, Commodore és Sinclair modellek tulajdonosainak a mindennapi munkáját/szórakozását/tanulását reméljük megkönnyíteni. Minden számunkban tartalomleírást teszünk közzé ezután a következő folyóiratok aktuális közleményeiről:.

A folyóirat neve	Azonosító kódja
64'er Magazin	64 er
Chip Magazin	chip
Commodore Horizons	coho
Commodore Microcomputers	comi
Compute!	cute
Computer Persönlich	pers
Happy Computer	happ
hc - Mein Home-Computer	hc
mc - Zeitschrift	mc
Run /USA/	run
Sinclair User	sinc
Your Sinclair	ysin

Első lépésként a lista szerinti folyóiratok 1986.évi első számait dolgoztuk fel C-64/1541/802 rendszerrel oly módon, hogy a tartalomleíró szövegeket permutáltuk, a szövegváltozatokat pedig alfabetikusan rendeztük. Így lehetőségünk nyílik arra, hogy olvasóink kívánsága szerint válasszuk ki a témákat: pl. "ATARI" vagy "barkácsolás", vagy akár "cikksorozat", "termékismertetés", stb... Most, bemutatásképpen, az adatbázis "programlista" kezdetű rekordjainak listáját mellékeljük.

A közölt listából az érdeklődők készen kapják tehát a legfrissebb információkat, vagyis hogy kedvenc gépükhöz vagy érdeklődési körükhöz kapcsolódóan mi jelent meg ezekben az újságokban. Így már csak a "hogyan szerezzem meg?" kérdés marad: másolatot lehet kérni a könyvtáraktól a kiválasztott anyagról.

(A folyóiratok például a SZÁMALK szak-könyvtárban fellelhetők. A másolás fel-tételeiről bővebb felvilágosítást a 853-111/251 telefonszámon kaphatnak olvasóink.)

A tartalomleírás egy szövegből áll, majd a listában ezt követi a forrás

megjelölése a folyóirat azonosítójával, a megjelenés dátumával és a cikk előkereséséhez a kezdő oldalszám és a terjedelem megadásával. A mellékelt lista értelmezéséhez még az alábbiakat kell tudni. A tartalomleírás szövegeiben elsőként a téma átfogó megnevezése, utána a számítógéptípus(ok), ezt követően a szűkebben jelölt tartalom meghatározása szerepel, majd esetlegesen néhány, a közleményt minősítő adat (például : cikksorozat).

A forráshely karaktersorozatát nyílvzeti be, melyet a / jelig a folyóiratok azonosítója, a két / jel között az évszám, folyóirat-szám és kötőjellel a kezdő oldalszám követi, a végén pedig a közlemény teljes oldalterjedelme áll.

Reméljük, hogy olvasóink - a diákok és deákok egyaránt - az első listánkat tanulmányozva máris találnak érdekeségeket, amelyek hasznosításához sok sikert kívánunk.

Van még egy javaslatunk : Európa legjobb Commodore újságjáról, a 64'er Magazintról másféle információszolgáltatás is kérhető. Szolnoki Béla vállalja, hogy havi 20 Ft-ért (+ a postaköltség) elküldi a folyóirat tartalomjegyzékeinek megjegyzésekkel is ellátott fordítását - a lap 1986. 07. havi számától kezdődően bármelyikről, megbízás esetén folyamatosan. Az eligazító tartalomjegyzék alapján a megrendelő kiválaszthatja, hogy számára melyik cikkek fontosak, és ezek fordítását is megkaphatja - oldalanként 5 Ft-ért (+ a postaköltség). Különös aktualitását adhatja a megrendelésnek, hogy a 64'er Magazin 1986. októberétől sorozatot indított kezdő C64-eseknek!

Összehasonlítva az árakat bármely hasonló szolgáltatással, kedvező az eredmény, ezért ajánljuk olvasóinknak a "Számítástechnikai információszolgáltatás"-t Szolnoki Béla, 1446 Budapest, Pf 400. címen. A Szerkesztőség

MUVELETGYORSITAS

programlista||commodore 64||lemezegyse
g<1541>||<hypra-load>||<ultraload plus
>||osszehasonlito erkekeles
->happ/86.01-48/5

MUVELETGYORSITAS

termekismertetes||commodore 64||lemeze
gyseg<1541>||<turbotrans>||<turbo-acce
ss> ->chip/86.01-66/1

OKTATOPROGRAM KESZITES

programozasi tanacsok||commodore 64||1
28||data-programsorok
->comi/86.01-58/2

PASCAL PROGRAMOZAS

programlista||hexload program||<turbo-
pascal> ->pers/86.01-42/2

PASCAL PROGRAMOZAS

termekismertetes||compiler kinalat||os
szehasonlito erkekeles
->pers/86.02-100/2

PL/1 PROGRAMOZAS

programlista||cikksorozat||assembler r
utin behivas ->chip/86.01-152/3

PL/1 PROGRAMOZAS

programlista||linearis optimalas||modsz
ertan||absztrakt pelda
->pers/86.01-50/8

PROGRAMLISTA

adattallomany kezeles||commodore 64||ba
sic bovitess||<hypra-load>||<datawork-b
asic> ->64er/86.01-54/5

PROGRAMLISTA

adattallomany vedelem commodore 64 re
jtjelezes vedoprogram
->comi/86.01-54/3

PROGRAMLISTA

adatavitel apple ii cp/m lemezforma
tum illesztés ->mc/86.01-62/5

PROGRAMLISTA

apple ii atari 400/800 xl xe commo
re 16/64/128 plus/4 jatekprogram (pa
sziansz) ->cute/86.01-48/7

PROGRAMLISTA

apple ii grafikus programozas 3d-gra
fika ->hc/86.01-67/3

PROGRAMLISTA

apple macintosh memoriataralom kiir
atas (ramedit) ->pers/86.01-46/2

PROGRAMLISTA

apple billentyuzet modositas
->cute/86.01-102/2

PROGRAMLISTA

apple ucspd-pascal karaktertipus-valt
as ->mc/86.01-86/1

PROGRAMLISTA

assembler programozas commodore 64/1
28 (es-ae 64) alkalmazasi utmutato
->happ/86.01-56/7

PROGRAMLISTA

atari 130xe (copy 130) egymenetes le
mezmasolo ->happ/86.01-86/3

PROGRAMLISTA

atari 400/800 xl xe adatvedo rutin r
eset/break kiiktatas
->cute/86.01-109/2

PROGRAMLISTA

atari 400/800 xl xe basic programoza
s sortorlo rutin ->cute/86.01-112/1

PROGRAMLISTA

atari 400/800 xl xe verifikalas (kaze
tta) ->cute/86.01-100/1

PROGRAMLISTA

atari 520st (scopy 520 st) filemasol
as ->happ/86.01-83/2

PROGRAMLISTA

atari 600/800 xl jatekprogram (dunge
ons of xotha) ->hc/86.01-70/5

PROGRAMLISTA

atari 800xl listazas-lassitas (slowl
ist) ->hc/86.01-94/2

PROGRAMLISTA

barkacsolas commodore 64 illesztodi
afilmvetito vezeres
->run/86.01-35/4

PROGRAMLISTA

barkacsolas commodore 64 lemezegyseg
(1541) muveletgyorsitas busz (parhuza
mos) ieee-dos generalas
->64er/86.01-144/3

PROGRAMLISTA

basic programozas commodore 64 lista
-formatalas ->run/86.01-74/3

PROGRAMLISTA

basic programozas commodore 64/128 (<
error 64) hibas programsor kijelzese
->happ/86.01-74/1

PROGRAMLISTA

cikksoorozat commodore 64 muveletgyor
sitas gepikod generalas (ascompiler-
64) ->64er/86.01-58/7

PROGRAMLISTA

cikksoorozat commodore 64/128 grafiku
s programozas koordinata transzforma
cio hires-3 ->64er/86.01-131/5

PROGRAMLISTA

cikksoorozat pl/1 programozas assembl
er rutin behivas ->chip/86.01-152/3

PROGRAMLISTA

commodore 128 sprite-kezeles
->comi/86.01-90/3

PROGRAMLISTA

commodore 64 (disassembler 64)
->cute/86.01-89/2

PROGRAMLISTA

commodore 64 (scroll-64) programlist
a-gorgetes ->happ/86.01-74/2

PROGRAMLISTA

commodore 64 (speedscript) modositas
->cute/86.01-10/1

PROGRAMLISTA

commodore 64 (speedscript) karaktert
ipus modositas ->cute/86.01-107/3

PROGRAMLISTA

commodore 64 grafikus programozas an
imacios program (pulsing pictures)
->run/86.01-48/5

PROGRAMLISTA

commodore 64 hangjelzes (vesszo/retur
n eseten) ->pers/86.02-46/1

PROGRAMLISTA

commodore 64 hex-billentyuzet
->64er/86.01-78/1

PROGRAMLISTA

commodore 64 jatekprogram (magikus m
ezo) ->hc/86.01-43/3

PROGRAMLISTA

commodore 64 jatekprogram (word jumb
ler) ->run/86.01-104/3

PROGRAMLISTA

commodore 64 kurzorvezerles fuzerbei
ras (control-q) ->comi/86.01-52/1

PROGRAMLISTA

commodore 64 lemezegyseg (1541) lemez
tar karbantartas masoloprogram
->coho/86.01-49/2

PROGRAMLISTA

commodore 64 lemezegyseg (1541) muvel
etgyorsitas (hypra-load) (ultraload
plus) osszehasonlito ertekeles
->happ/86.01-48/5

PROGRAMLISTA

commodore 64 list-kiiktatas
->hc/86.01-85/4

Vyomda 85,1613

PROGRAMLISTA
helyesbites (cute/85.11-92)
->cute/86.01-87/1

PROGRAMLISTA
helyesbites (hc/85.09-44)
->hc/86.01-22/1

PROGRAMLISTA
Kereskedelem mbasic programozas Kalk
ulacios programok ->pers/86.01-44/3

PROGRAMLISTA
linearis optimalas pl/1 programozas
modszertan absztrakt pelda
->pers/86.01-50/8

PROGRAMLISTA
mbasic programozas Kepernyoszoveg Ki
iratas ->pers/86.02-44/1

PROGRAMLISTA
pascal programozas hexload program
<turbo-pascal> ->pers/86.01-42/2

PROGRAMLISTA
sinclair ql lemezformatalas filemaso
las ->pers/86.02-46/2

PROGRAMLISTA
sinclair spectrum (bunte pause) Kere
tszinezes ->happ/86.01-89/1

PROGRAMLISTA
sinclair spectrum ablakkijeloles
->sync/86.01-62/3

PROGRAMLISTA
sinclair spectrum jatekprogram (adve
nturer) ->sync/86.01-107/3

PROGRAMLISTA
sinclair spectrum jatekprogram (chop
per mission) ->ysin/86.01-58/4

PROGRAMLISTA
sinclair spectrum jatekprogram (droi
d wars) ->ysin/86.01-101/4

PROGRAMLISTA
sinclair spectrum jatekprogram (Kra
toa) ->sync/86.01-104/3

PROGRAMLISTA
sinclair spectrum jatekprogram (towe
r of doors) ->sync/86.01-101/2

PROGRAMLISTA
sinclair spectrum jatekprogram (wash
ing line) ->sync/86.01-103/1

PROGRAMLISTA
sinclair spectrum jatekprogram (worm
) ->ysin/86.01-62/2

PROGRAMLISTA
sinclair spectrum jatekprogram jatek
automata szimulator
->hc/86.01-54/10

PROGRAMLISTA
sinclair spectrum monitorKep tarolas
->sync/86.01-71/2

PROGRAMLISTA
sinclair spectrum morse-Kod generala
s ->ysin/86.01-61/2

PROGRAMLISTA
Nyomdo Commodore 64 nem-garantalt lemezható
ldal vizsgalat ->hc/86.01-85/1

PROGRAMLISTA
commodore 64 nyomtato rutin Kepernyo
szoveg Kiiratas ->64er/86.01-64/5

PROGRAMLISTA
commodore 64 oraido megjelenites
->64er/86.01-78/2

PROGRAMLISTA
commodore 64 uzenetmegjelenites szov
egmozgato rutin ->cute/86.01-111/1

PROGRAMLISTA
commodore 64;128 (speedcalc) alkalma
zasi utmutato ->cute/86.01-66/12

PROGRAMLISTA
commodore 64;128 grafikus programoza
s sprite-vezerles ->happ/86.01-73/1

PROGRAMLISTA
commodore 64;128 jatekprogram (taxi)
felhasznalasi utmutato
->happ/86.01-68/5

PROGRAMLISTA
commodore 64;128 tarKapacitas Kijelz
es (free 64) ->happ/86.01-73/1

PROGRAMLISTA
commodore 64;vc20 list-Kiiktatas (au
to-run) ->run/86.01-100/2

PROGRAMLISTA
commodore 16;128;plus/4 gepiKod viss
zaalakitas (datastater) basic progra
m gepiKodbol ->comi/86.01-61/3

PROGRAMLISTA
commodore 16;64;plus/4;vc20 nyomtato
program listazas ->cute/86.01-99/2

PROGRAMLISTA
cp/m fileKezeles (unera) fileregener
alas ->pers/86.01-49/1

PROGRAMLISTA
cp/m mbasic programozas fileKezeles
(random) ->pers/86.02-48/3

PROGRAMLISTA
dbase ii nyomtato alprogram
->pers/86.02-52/5

PROGRAMLISTA
dbase ii ragaszthato cimKek nyomtata
sa ->pers/86.02-45/1

PROGRAMLISTA
hc-mein home-computer beviteli utmut
ato atari commodore ->hc/86.01-75/1

PROGRAMLISTA
helyesbites (chip/85.09-132)
->chip/86.01-21/1

PROGRAMLISTA
helyesbites (chip/85.10-188)
->chip/86.01-21/1

PROGRAMLISTA
helyesbites (cute/85.11-125)
->cute/86.01-87/1

A Beta Basic és alkalmazása III.

A szótárprogram magyar ábécés változata

A program a magyar ékezetes betűket grafikus üzemmódban írja ki. Emiatt a Beta basicet KEYWORDS 0 üzemmódba kellett állítani (G kurzor 8). Ebben az üzemmódban a Beta zavartalanul működik, kivéve az ON ERROR utasítást. Grafikus üzemben az új kulcsszavak helyett a felhasználói grafikus karakterek íródnak ki a képernyőre. Ez a jelenség a program listázásánál is megfigyelhető.

Például az 55-ös sor:

```
KEYW. 0:
55 PRINT # 0; AT 1,1; „Törléshez nyomd meg az ENTER-t!”
```

```
KEYW. 1:
55 ; „T DPOKE r1 ROLL shez nyomd meg az ENTER-t!”
```

Vagy a 45-ös sor:

```
KEYW. 0:
45 GO TO óa
```

```
KEYW. 1:
45 GO TO ON a
```

Lehet, hogy ez a programlista kicsit furcsán hat, de a program futása ettől még zavartalan. Mivel az ON ERROR így nem

használható, az egész programból ki kell törölni (15, 215, 315, 410, 730, 810-es sorok). Ugyanez vonatkozik a POP utasításokra is (220, 815-ös sorok). Mivel az ON ERROR-t elhagytuk, nincs szükség a program futásának megállítására sem. Ezért a lista eleje a következő lesz:

```
1 GO TO 3
2 PRINT AT 17,0: LOAD "" CODE
3 INK 0: DELETE 1 TO 3
```

Természetesen SAVE "pr." LINE 2.

Ekkor a program megszakítás nélkül fut, de az első, például magnóöltési hibánál hibüzenet helyett csak villogó K kurzort látnunk. A 4-5-ös sor elmarad. A 20-as sorban beállítjuk a KEYW. 0-t.

```
20 KEYWORDS 0 : PRINT AT 1,10; "SZÓTÁR"
```

Már csak azt kell megoldanunk, hogy a scrollozás zavartalan legyen. Ez nekem a következőképpen sikerült. Felvettem egy scr nevű változót, amit a kereső eljárás meghívása előtt alaphelyzetbe állítok:

```
212 LET scr=1
```

215 PROC kereses
valamint

```
810 PRINT INVERSE 1;k$.LET scr=1.PROC szotorles
```

Ezután a kereső eljárást kell módosítani. 1157 LET scr=scr+INT(LEN i\$/32)+1; vagyis számoljuk a sorokat.

En egy képernyőre 19 sort írtam, mivel az előző változatnál a felső két sor mindig elveszett a 200 INPUT sor miatt. Vagyis:

```
1158 IF scr>=20 THEN POKE 23692,255: PRINT#0,AT 2,0; "scroll?":
```

```
GET a$: IF a$="n" OR a$="N"
```

```
OR a$= CHR$ 32 THEN LET h=0:
```

```
GO TO 1175: ELSE LET scr=1:
```

```
PRINT#0,AT 2,0; " ":
```

```
GO TO 1160
```

Tehát ha a sorok száma elérné a 20-at, a 23692-es rendszerváltozóba 255-öt írva ki-kapcsolom a gép saját scrollozó rendszerét, és az enyém lép működésbe. A szokott módon felteszi a "scroll?" kérdést, és "n" vagy SPACE válaszra az eljárás végére ugrik, be-

PROGRAMLISTA

```
sinclair spectrum|tarkapacitas kiiratas ->hc/86.01-94/1
```

PROGRAMLISTA

```
sinclair user|beviteli utmutato ->sync/86.01-101/1
```

PROGRAMLISTA

```
termekvalasztek|a/d atalakito|commodore 64|alkalmazasi pelda ->comi/86.01-66/6
```

PROGRAMLISTA

```
terminal uzemmod|cikksorozat|commodore 64|<runterm plus> ->run/86.01-84/7
```

PROGRAMLISTA

```
uzemeltetesi tanacsok|commodore 64|1 emezegyseg(1541)|reset-szoftver ->cute/86.01-20/1
```

PROGRAMLISTA

```
veletlenszam generalas|gauss fele veletlenszam ->happ/86.01-94/2
```

PROGRAMLISTA-BEVITELI MOD

```
commodore microcomputers ->comi/86.01-123/3
```

PROGRAMOZASI TANACSOK

```
commodore 64|felhasznaloi javaslatok ->64er/86.01-74/4
```

PROGRAMOZASI TANACSOK

```
commodore 64|128|oktatoprogram keszites|data-program sorok ->comi/86.01-58/2
```

PROGRAMOZASI TANACSOK

```
dbase ii|alkalmazasi utmutato ->pers/86.01-41/1
```

PROGRAMOZASI TANACSOK

```
sinclair spectrum|felhasznaloi javaslatok ->ysin/86.01-29/1
```

PROLOG NYELV

```
adatbazis lekerdezes|cikksorozat|logikai programozas ->pers/86.01-58/2
```

PROLOG NYELV

```
cikksorozat|logikai programozas|rekurziv hivas ->pers/86.02-64/3
```

PROLOG PROGRAMOZAS

```
termekismertetes|commodore 64|<micro-prolog> ->coho/86.01-41/1
```

ROBOTRON(NDK)

```
termekismertetes|matrixnyomtato(lq)|tesztes|illesztesi opciok ->pers/86.01-21/3
```

ROM-RUTINOK

```
cikksorozat|commodore 64 ->64er/86.01-92/2
```

SINCLAIR QL

```
programlista|lemezformatalas|filemasolas ->pers/86.02-46/2
```

SINCLAIR SPECTRUM

```
jatekprogram|orokelet poke-lista ->ysin/86.01-28/2
```


fejzeve a kiírást. Ha itt nem állítanám 0-ra a h változót, akkor szótörlésnél esetleg olyan szót is kitorlőhetnék, ami még nem is

jelent meg a képernyőn, hiszen a kiírás ezután következnek a 1160-as sorban. Más billentyűt lenyomva folytatódik a kiírás.

A sok feltételes elágazás miatt a program futása kicsit lelassult, ezért az 1160-as sort módosítottam: 1160 PRINT i\$: PAUSE 10

```
2 CLEAR 28699: GO TO 4
3 PLOT 25,140: DRAW 200,0: DR
AW 0,-110: DRAW -200,0: DRAW 0,1
10 PRINT AT 5,7;"Litauszky Gyó
rgy";AT 10,7;"** S Z O T A R **"
;AT 16,12;"© 1986": RETURN
4 GO SUB 3: INK 7: PRINT AT 1
7,0: LOAD ""CODE": RANDOMIZE USR
58419
5 CLS: INK 0: GO SUB 3: INK
7: PRINT AT 17,0: POKE 23609,5
6 LOAD ""
```

Litauszky György

** S Z O T A R **

© 1986

A loader:

```
2 CLEAR 28699: GO TO 4
3 PLOT 25,140: DRAW 200,0: DR
AW 0,-110: DRAW -200,0: DRAW 0,1
10 PRINT AT 5,7;"Litauszky Gyó
rgy";AT 10,7;"** S Z O T A R **"
;AT 16,12;"© 1986": RETURN
4 GO SUB 3: INK 7: PRINT AT 1
7,0: LOAD ""CODE": RANDOMIZE USR
58419
5 CLS: INK 0: GO SUB 3: INK
7: PRINT AT 17,0: POKE 23609,5
6 LOAD ""
```

A menu S Z O T A R

1. Beiras
2. Kereses
3. Kimentes
4. Betoltes
5. Szó torlese
6. File torles
7. Informacio

© 1986

Kereses:

```
28
affair=ugy
air mail=legiposta
air=levego
aircraft=repulogep
air travel=legi utazas
airliner=utasszallito
airport=repuloter
airplane=repulogep
air screw=legcsavar
air frame=sarkany (rep.gepvaz)
air field=repuloter
air borne=legi uton szallitott
chair=szek
fair ty=majdnew,szepen,meglehető-
sen
pair=par,parosodik
```

KERESÉS: Visszateres:0

Ha tényleg csak az **air**-t keressük

```
28
air mail=legiposta
air=levego
```

```
aircraft=repulogep
air travel=legi utazas
airliner=utasszallito
airport=repuloter
airplane=repulogep
air screw=legcsavar
air frame=sarkany (rep.gepvaz)
air field=repuloter
air borne=legi uton szallitott
```

KERESÉS: Visszateres:0

Informacio

INFORMACIO

A tar merete: 27060 byte
Felhasznalva: 16952 byte
Szabad: 10108 byte
Beirva: 789 szopar

28700 55760

Nyomj meg egy billentyut!

A program:

```
1)GO TO 5
2)PRINT AT 17,0: LOAD ""CODE
3)INK 0: PRINT BRIGHT 1;AT 10
,4;"Inditsd el a programot.";AT
11,10;"(RUN+ENTER)"
4)STOP
5)DELETE 1 TO 5
10)CLEAR
15)ON ERROR 15
20)PRINT AT 1,10;"S Z O T A R"
25)PRINT AT 2,2;"
```

```
30)PRINT AT 5,7;"1. Beiras";
AT 7,7;"2. Kereses";AT 9,7;"3.
Kimentes";AT 11,7;"4. Betol
tes";AT 13,7;"5. Szó torlese";
AT 15,7;"6. File torles";AT 17
,7;"7. Informacio"
35)PRINT AT 20,2;"
```

40)PRINT #0,AT 0,11;"© 1986":

```
GET a
45)CLS: GO TO ON a,100,200,30
0,400,800,55,700
50)GO TO 10
55)PRINT #0,AT 1,1;"Torleshez
nyomj meg az ENTER-t!": PAUSE 0
60)LET r$=INKEY$: IF r$<>CHR$
13)THEN GO TO 70
65)CLEAR: GO SUB 500: PRINT A
T 19,8;"FILE TORLES": GO TO 15
70)GO TO 10
100)INPUT AT 0,0;"BEIRAS";TAB
15;" Visszateres:0";AT 2,0; L
INE k$
105)IF b$="0" THEN GO TO 10
110)PROC beiras
115)PRINT b$
120)GO TO 100
200)INPUT AT 1,0;"KERESÉS";AT
1,16;" Visszateres:0";AT 3,0; L
INE k$
205)IF k$="0" THEN GO TO 10
210)PRINT INVERSE 1;k$
215)ON ERROR 200: PROC kereses
220)POP: GO TO 200
300)INPUT AT 0,0;"KIMENTES";T
AB 15;"Filenev";AT 2,0;m$
305)GO SUB 600
310)SAVE m$CODE 28700,cim-28700
315)ON ERROR 300
320)INPUT "MELLEKLET (i/n)";v$
325)IF v$="n" THEN GO TO 10
330)VERIFY m$CODE
335)GO TO 10
400)GO SUB 600: IF cim<>28700 T
HEN PRINT AT 10,1;"Betoltes elo
tt a szövegtörleshez há
sználj a menu 6.";TAB 12;"opci
ojat.": PRINT #0,AT 1,3;"Nyomj m
eg egy billentyut!": PAUSE 0: GO
TO 10
405)INPUT AT 0,0;"BETOLTES ";
TAB 15;"Filenev";AT 2,0;m$
410)ON ERROR 400
415)LOAD m$CODE
```

```
420 GO TO 10
500 RANDOMIZE USR 55760
505 RETURN
600 LET cim=INSTRING(28700,MEMO
RY$(0),CHR$(0))
605 RETURN
700 GO SUB 600: PRINT AT 1,6;"I
N F O R M A C I O";AT 5,1;"A t
ar merete:";TAB 20;"27060 byte";
AT 7,1;"Felhasznalva:";TAB 20;c
im-28700;" byte";AT 9,1;"Szabad:
";TAB 20;55760-cim;" byte"
705)PLOT 0,50: DRAW 255,0: DRAW
0,5: DRAW -255,0: DRAW 0,-5
710)PLOT 0,50: DRAW 0,-4: PLOT
128,50: DRAW 0,-3: PLOT 255,50:
DRAW 0,-4
715)PLOT 0,52: DRAW (cim-28700)
/106,0: DRAW 0,1: DRAW -(cim-287
00)/106,0
720)PLOT 0,40;"28700": PLOT 215
,40;"55760"
725)LET a=USR 55760: PRINT AT 1
1,1;"Beirva:";TAB 20;a;" szopar"
730)ON ERROR 200
735)PRINT #0,AT 1,3;"Nyomj meg
egy billentyut!": PAUSE 0: GO TO
10
800)INPUT AT 1,0;"SZOTORLES";
TAB 16;"Visszateres:0";AT 3,0; L
INE k$
805)IF k$="0" THEN GO TO 10
810)PRINT INVERSE 1;k$: ON ERRO
R 300: PROC szotortles
815)POP: GO TO 800
1000)DEF PROC beiras
1005)GO SUB 600
1010)IF 55759-cim<=LEN b$+1 THEN
PRINT "ciszorult": GO T
O 200
1015)POKE cim,42
1020)POKE cim+1,b$
1025)END PROC
1100)DEF PROC kereses
1105)LET c=INSTRING(28700,MEMORY
$(0),TO 55760),k$)
1110)IF c=0 THEN PRINT "Nem isme
rek ilyen szot.": LET h=0: GO TO
1175
1115)LET h=1
1120)DO
1125)EXIT IF PEEK c=42
1130)LET c=c-1
1135)LOOP
1140)LET c1=c
1145)LET c2=INSTRING(c+1,MEMORY$(
0),TO 55760),CHR$(42)
1150)IF c2=0 THEN GO SUB 600: LE
T c2=cim
1155)LET i$=MEMORY$(c1+1 TO c2
-1)
1160)PRINT i$: PAUSE 20
1165)LET c=INSTRING(c2,MEMORY$(0)
(TO 55760),k$)
1170)IF c<>0 THEN GO TO 1120
1175)END PROC
1200)DEF PROC szotortles
1205)PROC kereses: IF h=0 THEN G
O TO 1245
1210)PRINT #0,AT 1,3;"Az utolso
szó torlese: "1"; GET a
1215)GO TO ON a,1225
1220)GO TO 1245
1225)GO SUB 600: POKE c1,STRING$(
LEN i$+1,CHR$(0))
1230)POKE c1,MEMORY$(c2 TO cim
)
1235)GO SUB 600: POKE cim+1,STRI
NG$(LEN i$,CHR$(0))
1240)PRINT "Az utolso szó törölv
e!"
1245)END PROC
```

Meg egy kis kereses:

```
28
wing=szarny
wing flap=fekszarny
wing pain=fesztlav
wing area=szarnyfelulet
28
wing=szarny
wing flap=fekszarny
wing area=szarnyfelulet
28
increase=novel,szaporit,fokoz,e-
mel
raise=emel,novel,ebreszt,okoz
28
raise=emel,novel,ebreszt,okoz
```

KERESÉS: Visszateres:0

Szükség volt még arra is, hogy a kiírást bármikor meg lehessen állítani. Erre a SPACE billentyűt választottam.

1162 IF INKEY\$=CHR\$ 32 THEN GO TO 1175 ; elj. végére ugrik.

Ezután a Spectrum-kézikönyv utasításai szerint elkészíthetjük a magyar ékezetes betűket, és hozzáfűzhetjük a Beta gépi kódú programrészehez. Mivel szótörélnél „az utolsó szó törölve!” felirat nem elég egyértelmű, az 1240-es sort így módosítottam:

1240 PAPER 5: PRINT I\$;TAB 31;” ”:
PAPER 7: PRINT ” ”;TAB 11;”TÖRÖLVE”; TAB 31;” ”

A PAPER 7 utáni két ” ” és a ”TÖRÖLVE” felirat kék PAPER színvezérléssel van beírva.

Természetesen még sok más dolog megoldható lenne a programmal, de minél tovább bővítenénk, annál feljebb kellene helyezni a RAMTOP-ot, ez pedig a beírható szavak számát csökkentené.

Például ha átjavítjuk az 1210-es sort a következőképpen: 1210 PRINT #0,AT 0,0; I\$; TAB 31;” ”: PRINT 0;” ”: TAB 10;”TÖRLÉSE: ””1”””; TAB 31;” ”: GET a akkor szótörélnél törlés előtt is kiírja a gép a törlendő szót. Ekkor azonban ha a RAMTOP-ot nem helyezzük feljebb, akkor már csak kb. 5 sor terjedelmű bejegyzést írhatunk be, mert ha ki akarnánk törölni, akkor a „4 Out of memory” hibaüzenetet kapjuk. Mindenesetre a program szótárnak még így is használható. Én szavak beírásánál egyszer sem használtam fel két sornál többet.

Még egyszer a Beta basicről

Ha valakinek megvan a Beta programja, de nem ismeri, írja be a következő rövid programot a gépbe:

```
10 FOR n= 255 TO 0 STEP -1
20 PLOT n,88;”Fenyujsg”
30 NEXT n
40 GO TO 10
```

Ez a lényegében még csak Spectrum basic kulcsszavakat tartalmazó, de már Beta basicben írt program rész egy balra scrollozó gépi kódú rutint helyettesít. A szöveg jobbról balra átúszik a képernyőn, méghozzá úgy, hogy ami eltűnik a bal oldalon, az újra megjelenik jobbról.

Már ebből is látható, hogy milyen új lehetőségeket nyújt a Beta. Az új ROLL és SCROLL kulcsszavak pedig ennél sokkal többre képesek.

Sokkal könnyebb a programírás az új programszerkesztő parancsokkal. Ezek a következők:

EDIT (shift nélküli 0, de csak ENTER után)

Például: EDIT 210 ENTER.

Az ENTER-t lenyomva megjelenik a 210-es sor az alsó képernyőn, és máris javítható. A javítandó sorban mind a négy(!) kurzorgomb értelem szerűen használható. Ez még nem fullscreen editor, de már nem sok híja.

RENUM (G kurz. 4)

Például: RENUM + ENT : Az egész programot átsorszámozza, az első új sorszám a 10, a növekmény 10.

Az átsorszámozó rutin a képernyő-memóriát használja, ezért átsorszámozás közben csíkokat láthatunk a képen, de ezek az ENT lenyomása után eltűnnek. A rutin átjavítja a GO TO és GO SUB utasításokat is, de NEM javítja át a GO TO ON utasítás után álló értéket.

DELETE (G kurz. 7)

Erről már volt szó.

AUTO (G kurz. 6)

Például AUTO ENT: automata sorszámadás a következő sortól, tízesével növekedve.

AUTO 25 ENT: automata sorszámadás 25-től, tízesével növekedve.

AUTO 30,4 ENT: automata sorszámadás 30-tól négyesével növekedve.

Hiba: NEW után AUTO parancsra a sorszámadás nem 10-től, hanem az előző (kitörölt) program aktuális sorától kezdődik.

JOIN (G kurz. SYM SH + 6)

Az aktuális sort (>jel) összeolvasztja az utána következővel. Az új sorszám az aktuális soré lesz, a két előző programsort értelem szerűen kettőspont választja el egymástól, és a magasabb sorszám megszűnik.

SPLIT

Ez nem kulcsszó, hanem normál, tehát nem grafikus kurzorral beírt „nem egyenlő” jel (SYM SH + W).

Ha egy az alsó képernyőn lévő sor bármelyik, de nem első utasítása elé beírjuk a <> jelet, az ENTER-t lenyomva a <> jel előtti rész felkerül a felső képernyőre, a maradék azonos sorszámmal a szerkesztőmezőben marad. Így ha ennek sorszámat átjavítjuk, két külön sort kapunk.

Helyhiány miatt már csak a DEF KEY utasítást említem meg (G. kurz. SYM + 1). Ezzel bármelyik szám- vagy betűbillentyűhöz tetszőleges feladatot rendelhetünk, és így 36 db(!) funkcióbillentyűhöz jutunk.

Írjuk be például:

DEF KEY "m": PRINT FN m//;” bytes free” + ENT

A válasz "0 OK,0:1". Ha most megnyomjuk a DEF KEY shiftet (SYM SH + SPACE), egy villogó szorzásjelet látunk (DEF KEY kurzor). A definiált "m" billentyűt lenyomva a gép ki is írja: "31315 bytes free".

Az FN m vagyis MEM függvény Beta nélkül is használható, mivel ROM rutinra támaszkodik. Bárki odairhatja programja elejére a következőt:

1 DEF FN m// = 65535 - USR 7962 . Így programírás közben bármikor megtudhatjuk, mennyi helyünk van még PRINT FN m//.

A billentyűkhöz rendelt definíciók a RAMTOP fölé kerülnek, így NEW ellen védettek. Szalagra mentésük a Beta kitöltő rutinjával lehetséges, vagy simán is, ha megkeressük az új RAMTOP-ot (23730-as rendszerváltozó).

LITAUSZKY GYÖRGY

COMMODORE 64

1. ábra

Előző számunkban a PTA-4000-rel készíthető Mandelbrot-képek programjait mutattuk be. Ezúttal a Commodore-hívőknek kedvezünk.

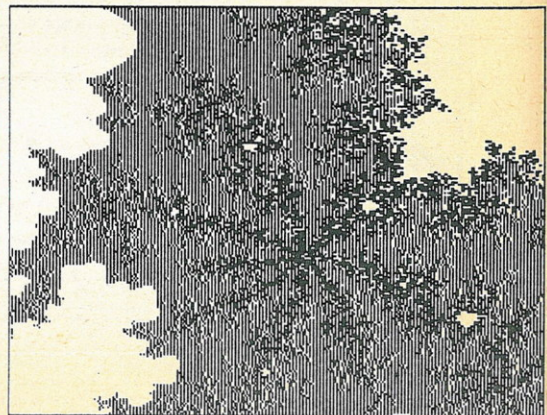
A program alkalmas a Mandelbrot-kép megalkotására, a kép tárolására lemezen, utólagos behívására és átszínezésére is. Lehetőség van arra is, hogy a kép készítését felfüggesztjük, majd máskor folytassuk. A kép készítéséhez szükséges adatok: a kiválasztott számhalmaz szélső értékei (valós és képzetes határok), valamint a különböző színekhez rendelt iterációs lépésszám, röviden színhatárok. Ezeket a kép készítése előtt kell megadni; a kép előállítás felfüggesztésekor az adatok szekvenciális fájlban tárolódnak, s a folytatáskor a program behívja őket.

A programot szubrutin blokkokból építettem fel. A 20-69-es sorok között van a menü. A kép előállításához szükséges adatok bekérése a 100-160-as sorok között történik. A vizsgált terület képzetes és valós szám határait a cv() valós, illetve ck() képzetes tömbben tárolom, 0 index esetében a kezdeti érték, 1 indexnél a pillanatnyi érték, 2 indexnél a végérték szerepel.

A 200-280-as sorban beállítjuk a nagyfelbontású grafikát (a képernyőt \$6000-re), töröljük a képernyőt, illetve a színmemória területét, majd a 3030-as szubrutin egy vonalkeletet rajzol. Ezután 350-től indul a két főciklus, ahol x és y a nagyfelbontású képernyő pontjainak koordinátái is.

A 880-as szubrutin végzi magát az iterá-

2. ábra

Mandelbrot-program

ciós műveletet, majd a színbeállítás következik, a bitmintázat alapján. A 660-as szubrutin állítja be a megfelelő bitet a színes grafikus képernyőn. A kép előállítás után a program gondoskodik a kép tárolásáról, és a menüre tér vissza.

A tárolt és újra behívott képeket át is színezhetjük, erre a 830-867-es sorok között van mód. 1500-tól 1670-ig terjed a félbehagyott kép folytatásához szükséges adatok beolvasása, majd a kép továbbrajzolása a főciklusnál folytatódik.

Ha a rajzolást abbahagyjuk, az 1700-as sortól elmentődik a félkész kép, illetve fontosabb adatai. Az utóbbiak mindig az „abbahagy” nevű szekvenciális fájlban találha-

tók, és mivel ez minden újabb abbahagyáskor felülíródik, egy lemezoldalon egyszerre csak egy képen dolgozunk, hogy ne legyen a folytatáskor keveredés.

A 2000-es szubrutin állítja be a nagyfelbontású színes üzemmódot, a 3000-es törli a grafikus területet. A 3030-as szubrutin rajzolja a keretet, a 4000-es szubrutin állítja vissza a normál képernyőt. Az 5000, 5010, 5020-as szubrutinok egy-egy szint állítanak be a 6500-as színbeállító alapprogram szubrutinjáiként. A 8000-es szubrutin menti el a képet.

A BASIC változatot ne is indítsuk el, mert nagyon lassú. Fordítsuk le először egy fordítóprogrammal; én az Austro-speed-et használok. A lefordított program behívás után RUN-nal indítható, ekkor mindjárt a menü jelentkezik:

F-1 (grafikus üzemmód)

F-3 (kép előállítása)

F-5 (kép folytatása)

F-7 (kép behívása)

F-8 (vége)

F-1 (grafikus üzemmód): láthatóvá válik a színes nagyfelbontású képernyőn, ami persze üres állapotban csak „csillagos ég”. Ha előzőleg előállítottunk vagy behívtünk egy képet, akkor az láthatóvá válik. Az F-1 billentyű ismételt lenyomásával újra a menüre léphetünk vissza, a többi funkcióbillentyűvel pedig a színeket állíthatjuk.

F-3 (kép előállítása): először meg kell adni a kép nevét, majd a valós és képzetes számhatárokat. Az így meghatározott négy-szög területét osztja fel a gép 160 x 200-as színes ponthalmazra. Egyre közelebb eső határok megadásával fokozhatjuk a nagyságot. Tapasztalataim szerint néhány milliószoros nagyítást könnyedén el lehet érni. A felbontóképesség határan vízszintes vagy függőleges oszlopszerű képződmények tűnnek fel, attól függően, hogy melyik irányban értük el a maximális nagyítást. Érdekes egyébként lépésről lépésre nagyítani, mert könnyen megeshet, hogy egy fekete területre tévedünk.

A területhatárok kijelölése után a színhatárokat kell megadni (c1, c2, c3, c4). Annak alapján dől el a pont színe, hogy hány iterációs lépést kellett végrehajtani ahhoz, hogy a komplex szám értéke 2 fölé nőjön.

iterációs lépésszám < c1 → bitpár: 00 → szín: fekete

iterációs lépésszám < c2 → bitpár: 01 →

1. szín

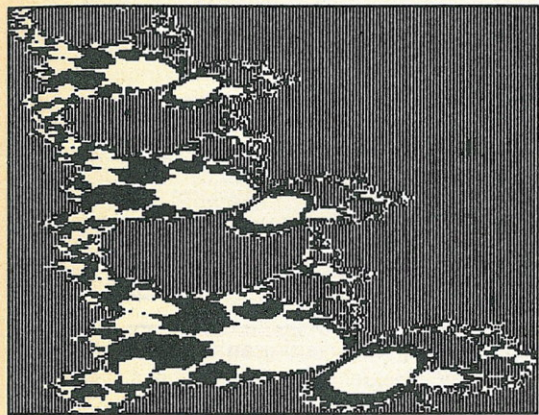
iterációs lépésszám < c3 → bitpár: 10 →

2. szín

iterációs lépésszám < c4 → bitpár: 11 →

3. szín

Tulajdonképpen a negyedik színhatár (c4) az iteráció felső határa, ezért ez 360-400-nál ne legyen kevesebb.

3. ábra

```

1 REM *****
2 REM *****
3 REM *****
4 REM *****
5 REM *****
6 REM *****
7 REM *****
8 REM *****
9
10 POKE55,0:POKE56,92:CLR
11 POKE53281,0:POKE53280,0:POKE53272,21
12 BASE=644895
13
14
15
16
17
18
19
20 PRINT"***** F-1 GRAFIKUS UZEMMOD"
21 PRINT"***** F-3 KEP ELALLITAS"
22 PRINT"***** F-5 KEP FOLYTARAS"
23 PRINT"***** F-7 KEP BEHIVAS"
24 PRINT"***** F-8 VEGE"
25
26 ALLJ=0
27
28 GOSUB1100:REM GET
29 IF#="" THENPRINT"J":GOSUB2000:GOTO850
30 IF#="" THENGOTO100
31 IF#="" THENGOTO1500
32 IF#="" THENGOTO630
33 IF#="" THENEND
34 GOTO60
35
36
37
38
39
40 INPUT"*****MI LESZ A KEP NEVE":N#
41 GOSUB6500:REM SZINBEALLITAS
42 PRINT"***** VALOS RESZE KEZDETE"
43 INPUT CV(0)
44 PRINT"***** VALOS RESZE VEGE "
45 INPUT CV(2)
46 PRINT"***** KEPZ. RESZE KEZDETE"
47 INPUT CK(0)
48 PRINT"***** KEPZ. RESZE VEGE "
49 INPUT CK(2)
50 PRINT"***** F-1 VISSZA"
51 PRINT"***** F-3 TOVARB"
52 GOSUB1100
53 IF#="" THEN GOTO 100
54 IF#="" THEN GOTO 132
55 GOTO125
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999

```

VC20 programok beolvasása

A VC20 számítógép óraüteme nagyobb a C64 üteménél, ezért a magnetofonszalagra eltérő frekvenciával rögzítik az adatokat. Tapasztalataim szerint a VC20-szal be lehet olvasni a C64 programokat, de fordítva nem. Az 1. listán közölt gépi kódú program átmásolja az interpretert és az operációs rendszert a RAM-ba, majd módosítja a szalagolvasás és a szalagra írás időállandóit. A SYS 52000 parancs kiadása után a C64 be tudja olvasni a VC20 által szalagra mentett programokat vagy adatokat. A POKE 1,53 parancs után újra a saját operációs rendszerével dolgozik a számítógép.

Az átmásolást a 2. lista BASIC programja több mint egy perc alatt végzi el.

NÉMETH BÉLA

```
C64 / VC20                                     SEITE:1
00FB      100 MUTATO = 251
CB20      110      * = 52000
CB20 A9 A0 120      LDA #A0
CB22 A2 C0 130      LDX #SC0
CB24 20 4A CB 140      JSR SUB                ; INTERPRETER
```

```
CB27 A9 E0      150      LDA #SE0
CB29 A2 00      160      LDX #0
CB2B 20 4A CB 170      JSR SUB                ; OPERACIOS RENDSZER
CB2E A2 00      180      LDX #11           ; IDOALLANDOK
CB30 A0 16      190      LDY #22           ; CSOKKENTESE
CB32 B9 68 CB 200 READ LDA CIM,Y
CB35 8D 42 CB 210      STA POKE+1
CB38 89 61 CB 220      LDA CIM+1,Y
CB3B 8D 43 CB 230      STA POKE+2
CB3E 8D 78 CB 240      LDA ERTEK,X
CB41 8D FF FF 250 POKE STA $FFFF
CB44 88          260      DEY
CB45 88          270      DEY
CB46 CA          280      DEX
CB47 10 E9      290      BPL READ
CB49 60          300      RTS
CB4A 85 FC      310 SUB  STA MUTATO+1
CB4C A0 00      320      LDY #0
CB4E 84 FB      330      STY MUTATO
CB50 B1 FB      340 MASOL LDA (MUTATO),Y
CB52 91 FB      350      STA (MUTATO),Y
CB54 E6 FB      360      INC MUTATO
CB56 D0 FE      370      BNE MASOL
CB58 E6 FC      380      INC MUTATO+1
CB5A 8A          390      TXA
CB5B C5 FC      400      CMP MUTATO+1
CB5D D0 F1      410      BNE MASOL
CB5F 60          420      RTS
CB60 01 00 D6 430 CIM  .WORD#0001,$FDD6,$F95D,$F970,$F978,$F981
CB6C 9B F9 AA 440      .WORD$F98B,$FBAA,$FBAE,$FB02,$FB04,$FC6B
CB78 35 E5 33 450 ERTEK .BYTE33,$E5,51,41,32,37
CB7E 10 51 96 460      .BYTE16,81,150,231,0,102
CB84          470 VEGCIM .END

ZEITLEN:38  SYMBOLE:8  FEHLER:0

CIM  =CB60  ERTEK =CB78  MASOL =CB50  MUTATO=00FB  POKE  =CB41  READ  =CB3E
SUB  =CB4A  VEGCIM=CB84
```

1. lista

2. lista

```
100 FORK=40960TO48151:POKEK,PEEK(K):NEXT
110 FORK=57344TO65535:POKEK,PEEK(K):NEXT
120 POKE64982,229:POKE63837,51
130 POKE63856,41:POKE63863,32
140 POKE63873,37:POKE63883,16
150 POKE64426,81:POKE64430,130
160 POKE64466,231:POKE64468,0
170 POKE64619,102:POKE1,53
```

A halmaz pontjai tehát feketék lesznek (c4-en túl is iterálhatók, a komplex szám értéke mégsem megy 2 fölé), a halmaz közelében lévő pontok az általunk megadott színűek lesznek, a halmaztól távol eső pontok pedig megint csak feketék. A színbeállítást a három színes sávon közvetlenül láthatjuk. Az F-1, F-3, F-5 billentyűvel állíthatjuk tovább a megfelelő szint, a beállítást az F-7 billentyűvel fejezzük be.

Az alapadatok beállítása után célszerű a megfelelő memóriaterületek törlése; ez még lefordítva is kitesz 15-20 másodpercet. A keret megrajzolása után elkezdődik a kép rajzolása, ami 18-36 óráig is eltarthat,

attól függően, hogy mennyire dominálnak a képen a halmazon belüli pontok, ezek kiszámítása tart ugyanis legtovább. Én éjszaka kánként futtatom a programot, így egy-két éjszaka elkészül a kép. A képkesztés felfüggesztéséhez lenyomjuk a balra nyíl billentyűt (a bal felső), és lenyomva tartjuk a következő pont megrajzolásáig, vagy ha ez nem látszik, kb. 30 másodpercig. Ezután meg kell várni, amíg befejeződik a sor, és a félkész kép, valamint adatai elmentésének befejezésével feltűnik a menü.

F-5 (folytatás): a kép nevének megadása és a színek beállítása után a program behívja a képet, és folytatja a rajzolását. Ha elké-

szült a kép, automatikusan elmentődik, majd ismét megjelenik a képernyőn a menü, ezért hosszabb futás esetén se kapcsoljuk ki a lemezegységet!

F-7 (kép behívása): az elkészült és tárolt képek bármikor behívhatók, és az F-3, F-5, F-7 billentyűkkel átszínezhetők.

F-8 (vége): megjelenik a READY és a kurzor. Ekkor még RUN-nal újraindíthatjuk a programot.

DR. HORVÁTH-PAPP IMRE

Három képet közlünk mutatóban, természetesen csak a képek fekete-fehér változatait. Adataik a következők:

```
1806 CLOSE3,0,3
1810 GOSUB4000:GOTO40
1900
2000 M1=PEEK(56376):POKE56576,150:M2=PEEK(640):POKE648,92
2005 M3=PEEK(53272):POKE53272,121
2010 M4=PEEK(53265):POKE53265,PEEK(53265)OR32
2020 M5=PEEK(53270):POKE53270,PEEK(53270)OR16
2030 RETURN
2040
3000
3005 FOR I=BASE TO BASE+7999:POKEI,0:NEXTI
3006 FOR I=23552 TO 24551:POKEI,A1+A2:NEXTI
3020 FOR I=55296 TO 55296+999:POKEI,A3:NEXTI
3025 RETURN
3026
3030 V=0:FORX=0TO316:GOSUB960:NEXTX
3040 V=199:FORX=0TO316:GOSUB960:NEXTX
3050 X=1:FORY=0TO200:GOSUB960:NEXTY
3060 X=317:FORY=0TO200:GOSUB960:NEXTY
3070 RETURN
3080
4000 POKE53265,M4:POKE53270,M5
4010 POKE56576,M1:POKE53272,M3
4020 POKE648,M2
4030 RETURN
4040
5000 FORI=23552 TO 24551:POKEI,(PEEK(I)AND15)ORA1:NEXTI:RETURN
5005
5010 FORI=23552 TO 24551:POKEI,(PEEK(I)AND240)ORA2:NEXTI:RETURN
5015
5020 FORI=55296 TO 55296+999:POKEI,A3:NEXTI:RETURN
5025
5030 PRINT""
5035 K1=4:K2=4:XS=""
5040 K1=4:K2=6:XS=""
5050 K1=4:K2=0:XS=""
5060 K1=4:K2=10:XS=""
5065 GOSUB1100
5070 IFXS="" THENK1=4:K2=4:A1=A1+16:IFA1>255 THENA1=0
5080 IFXS="" THENK1=4:K2=6:A2=A2+1:IFA2>15 THENA2=0
5090 IFXS="" THENK1=4:K2=0:A3=A3+1:IFA3>15 THENA3=0
5100 IFXS="" THENRETURN
5110 IFXS="" THENPRINT(A1/16)
5120 IFXS="" THENA=A2
5130 IFXS="" THENA=A3
5140 FORX=55296+K1+40#K2TO55296+K1+40#K2+16:POKEK,A:NEXT
5150 GOTO6330
6000
7000 POKE211,K1:POKE214,K2:SYS58640:RETURN
7010
8000 SVS7812N8,8,1
8010 POKE193,0:POKE194,96:REM #6000
8020 POKE174,0:POKE175,128:REM #8000
8030 SVS62957:REM SAVE
8040 RETURN
```

Kép-12: valós határai : -0.75111567 és -0.751114522
 Képzetes határai : 0.0294705627 és 0.0294705627
 színhatárok : 24,130,240,360
 Kép-18: valós határai : -0.192593 és -0.185733892
 Képzetes határai : -0.8177 és -0.82418
 színhatárok : 40,100,200,400

Kép-25: valós határai : -1.75947 és -1.75880
 Képzetes határai : 0.019389 és 0.019058
 színhatárok : 37,44,76,360

Floppy monitor

A program egy BASIC nyelven írt egyszerű floppy monitor, amely alkalmas a lemezegység inicializálására, a memória törlésére és kitöltésére, blokk beolvasására a nullás pufferbe, a nullás puffer tartalmának lemezre vitelére, a memória olvasására és írására, valamint 1541-es floppy esetén munkakódok kiadására. Kis módosítással más lemezegység vizsgálatához is jól használható. A karakter—hexadecimális szám és a hexadecimális szám—karakter átalakítások miatt a memóriataralom kijelzése elég lassú, de alkalmas BASIC fordítóval lefordítva a programot, az a probléma megoldható.

A program használata

Begépelés után RUN paranccsal indítva, a képernyőn megjelenik egy kétsoros emlékeztető, aminek alapján egyszerűsödik a program kezelése. Az adatokat hexadecimális formában kell megadni. Bármely parancs a téves kiadást követően megszakítható a Q billentyű lenyomásával.

Az utasítások

- F1 (I) Inicializálás.
- F2 (F) Kitöltés. A monitorok jól ismert F parancsa. Az F2 funkcióbillentyű lenyomását követően az alsó sorban megjelenik egy inverz F betű és a kurzor.

Ide kell begépelni az utasítás hely- és értékmeghatározó részét a következő formában: AAAA BBBB CC. Ez azt jelenti, hogy a floppy írható memóriájának AAAA címétől a BBBB címéig CC hexadecimális értékkel tölti fel. Ha az F2 billentyűt a RETURN követi, akkor a bekapcsolási állapotot kapjuk meg. Célserű utána inicializálást is végezni.

- F3 (U1:) Teljes blokk olvasása a nullás pufferbe. A begépelendő AA BB hexadecimális értékek jelentése: AA — sáv, BB — szektor. A beolvasott bájtok a \$0300-as címtől kezdődően helyezkednek el (SFD 1001 esetén \$1100), és az F5 (M-R) parancs segítségével olvashatók.
- F4 (U2:) Teljes blokk írása a lemezre a nullás pufferből. Az AA BB hexadecimális értékek jelentése az előzőhöz hasonló. Ha F4 után a RETURN billentyűt ütjük le, az utóljára beolvasott blokk helyére íródik vissza a nullás puffer tartalma. A nullás puffer a lemezegység memóriájába \$0300-tól \$0400-ig helyezkedik el.
- F5 (M-R) A floppy memóriájának kijelzése egy AAAA hexadecimális címtől kezdődően. Féblökk-

COMMODORE 64

nyi információ (128 bájtt) jelenik meg a képernyőn hexadecimális és karakteres formában. Kezdőcím begépelése nélkül a RETURN billentyű hatására az előző F5 (M-R) parancs címétől (ha ilyen nem volt még, \$0000-tól) kezd el a memória kijelzését a program. Így lehetőség nyílik a képernyőn található adatok változtatás utáni gyors felfrissítésére.

- F6 (M-W) A memória tartalmának megváltoztatása. AAAA BB jelentése: az AAAA címre BB hexadecimális érték kerül. RETURN lenyomását követően a parancssorban megjelenik az M-W inverzben és az AAAA+1 hexadecimális érték. Ilyenkor a kurzortól kezdődően már csak a BB értéket kell beírni, így az adatbevitel folyamatos. Kilépés a Q billentyű lenyomásával történik.
- F7 (NEXT) A következő féblökknyi információ kijelzése. M-R után használva, ezzel az utasítással lehet lapozni.
- F8 (LAST) Az előző féblökknyi információ kijelzése. M-R után használva, ezzel az utasítással lehet visszalapozni.
- J (JOB) Munkaparancs a nullás puffernek. AA BB CC hexadecimális értékek jelentése: AA — munkakód, BB — sáv, CC — szektor. Csak 1541-es floppyval használható ebből a programból!
- Q (BYE) Kilépés a programból, illetve parancs végrehajtása közben kilépés az aktuális parancsból.

PIVARNYÍK ATTILA

```

5 PRINT "FLOPPY MONITOR"
10 S2$=""
15 RESTORE FORI=1T09:READI(1):NEXTI
20 FORI=1T04:READS1(I):NEXTI
25 OPEN1:8,15
30 PRINT "S2$* (0) FLOPPY MONITOR"
35 PRINT "1,0 * (0) F1 I"
40 PRINT "F3 U1: F5 M-R F7"
45 PRINT "NEXT: PRINT F2 F"
50 PRINT "F4 U2: F6 M-W F8"
55 PRINT "LAST: PRINT"
60 GOSUB775:F=ASC(A#):FI=FJ-132
65 IFFI<=ANDFI<9THEN75
70 IFFI<=81ORFI<=74THEN60
75 IFFI=81THENFI=10
80 IFFI=74THENFI=9
85 UNFI<=0T095,190,285,460,185,235,380
90 FI=F1-7:UNFI<=0T0470,480,535
95 PRINT#1,"I"
100 GOSUB635:GOTO600
105 GOSUB700:PRINTS2$:" F"
110 GOSUB645:IFC=81THENGOSUB735:GOTO600
115 IFLS<=12ANDLSC<=0THEN105
120 GOSUB700:PRINTS2$:" WRIT..."
125 IFLS<=0THEN145
130 PRINT#1,"U:"FI=VAL(TI#)
135 IFLV<=0T1#>=F1<=2THEN135
140 CLOSE1:OPEN1:8,15:GOSUB635:GOTO600
145 H#<=LEFT$(S#,2):GOSUB605:K1#<=A#256
150 H#<=MID$(S#,3,2):GOSUB605:K1#<=K1+A#
155 H#<=MID$(S#,6,2):GOSUB605:K2#<=A#256
160 H#<=MID$(S#,9,2):GOSUB605:K2#<=K2+A#
165 H#<=MID$(S#,11,2):GOSUB605
170 FORI=K1TOK2:GOSUB745
175 E#<=CHR$(I2)+CHR$(I1)+CHR$(1)+CHR$(A)
180 PRINT#1,"M-H"E#
185 NEXTI:GOSUB635:GOTO600
190 GOSUB700:PRINTS2$:" M"
195 GOSUB645:IFC=81THENGOSUB735:GOTO600
200 IFLS<=5THEN190
205 H#<=LEFT$(S#,2):GOSUB605:T#<=A#
210 H#<=MID$(S#,4,2):GOSUB605:S#<=A#
215 GOSUB750:IFC=81THENGOSUB735:GOTO600
220 PRINT#1,"I":OPEN2:8,2:"#0"
225 PRINT#1,"U1:"2:0:T:5:CLOSE2
230 GOSUB635:GOTO600
235 GOSUB700:PRINTS2$:" M2"
240 GOSUB645:IFC=81THENGOSUB735:GOTO600
245 IFLS<=5ANDLSC<=0THEN235
250 IFLS=0THEN270
255 H#<=LEFT$(S#,2):GOSUB605:T#<=A#
260 H#<=MID$(S#,4,2):GOSUB605:S#<=A#
265 GOSUB750:IFC=81THENGOSUB735:GOTO600
270 OPEN2:8,2:"#0"
275 PRINT#1,"U2:"2:0:T:5:CLOSE2
280 GOSUB635:GOTO600
285 K1#<=K4:K2#<=K5:GOSUB700
290 PRINTS2$:" M-R"

```

```

295 GOSUB645:IFC=81THENGOSUB735:GOTO600
300 IFLS=0THEN320
305 IFLS<=4THEN285
310 H#<=LEFT$(S#,2):GOSUB605:K1#<=A#K4#<=A#
315 H#<=MID$(S#,3,2):GOSUB605:K2#<=A#K5#<=A#
320 PRINT "M-R" FORI=1T016:FORJ=1T05
325 PRINTS2$:" NEXT:PRINT"
330 PRINT "M-R" FORI=1T016
335 A#<=1:GOSUB575:S1#<="":H#<=A#K2
340 GOSUB575:S1#<=S1#+H#:" S2$=""
345 FORJ=1T09
350 PRINT#1,"M-R"CHR$(K2)CHR$(K1)
355 GET#1,A#:IFA#<="":THENA#<=CHR$(0)
360 A#<=ASC(A#):GOSUB545:S1#<=S1#+H#:"
365 S2#<=S2#+A#K3#<=1:GOSUB710:NEXTJ
370 PRINTS1#:" S2$"" NEXTI
375 GOSUB635:GOTO600
380 K1#<=K6:K2#<=K7:GOSUB700
385 PRINTS2$:" M-W"
390 GOSUB645:IFC=81THENGOSUB735:GOTO600
395 IFLS=0THEN420
400 IFLS<=7THEN390
405 H#<=LEFT$(S#,2):GOSUB605:K1#<=A#K6#<=A#
410 H#<=MID$(S#,3,2):GOSUB605:K2#<=A#K7#<=A#
415 H#<=MID$(S#,6,2):GOSUB605:GOTO425
420 H#<=LEFT$(S#,2):GOSUB605
425 E#<=CHR$(K2)+CHR$(K1)+CHR$(1)+CHR$(A)
430 PRINT#1,"M-H"E#K3#<=1:GOSUB710
435 K#<=K1:K7#<=K2
440 A#<=1:GOSUB575:S1#<=H#<=A#K2:GOSUB575
445 S1#<=S1#+H#+S2#:" S2$=""
450 GOSUB640:PRINTS2$:" M-H" S1#""
455 GOTO390
460 GOSUB700:K1#<=K4:K2#<=K5:K3#<=128
465 GOSUB710:K4#<=K1:K5#<=K2:GOTO320
470 GOSUB700:K1#<=K4:K2#<=K5:K3#<=128
475 GOSUB710:K4#<=K1:K5#<=K2:GOTO320
480 GOSUB700:PRINTS2$:" M"
485 GOSUB645:IFC=81THENGOSUB735:GOTO600
490 IFLS<=8THEN480
495 H#<=MID$(S#,4,2):GOSUB605:K1#<=A#
500 H#<=MID$(S#,7,2):GOSUB605:K2#<=A#
505 E#<=CHR$(6)+CHR$(0)+CHR$(2)
510 PRINT#1,"M-H"E#CHR$(K1)CHR$(K2)
515 H#<=LEFT$(S#,2):GOSUB605
520 E#<=CHR$(0)+CHR$(0)+CHR$(1)+CHR$(A)
525 PRINT#1,"M-H"E#
530 GOSUB635:GOTO600
535 CLOSE1:GOSUB700
540 PRINTS2$:" MVE..." S#<=64738:END
545 IFA<=31ANDR<=128THENR#<=CHR$(A):GOTO565
550 IFNOT(A<=159ANDR<=256)THEN560
555 C#<=CHR$(A):GOTO565
560 C#<=""
565 E#<=CHR$(34)
570 IFC#<=E#THENH#<=C#+CHR$(20)+E#
575 H#<="" :H#<=INT(A/16):I2#<=A-11#16
580 IFFI1THENH#<=MID$(C#,11,1):GOTO590
585 H#<="0"
590 IFFI2THENH#<=H#<=MID$(C#,12,1):GOTO600
595 H#<=H#+0"

```

```

600 RETURN
605 A#<=LEFT$(H#,1):GOSUB620:I1#<=H#
610 A#<=RIGHT$(H#,1):GOSUB620:I2#<=H#
615 A#<=I1#I2#I2#RETURN
620 IFA#<=ASC(C#)THENH#<=VAL(A#):RETURN
625 A#<=CHR$(ASC(C#)-17):H#<=VAL(A#)+10
630 RETURN
635 GOSUB700:PRINTS2$:" MOK..." RETURN
640 POKE732,7:POKE791,24:SYS65520:RETURN
645 S#<=""
650 GOSUB775:C=ASC(A#)
655 IFNOT(C=81ORC=13)THEN570
660 PRINTCHR$(29)CHR$(20)CHR$(32)
665 LS=LEN(S#):RETURN
670 IFNOT(C=20ANDR=0)THEN625
675 PRINT#1:" S#<=LEFT$(S#,LEN(S#)-1)
680 GOTO630
685 IFA#<=ANDC<=38THEN695
690 IFNOT(C<=07IANDC<=64)ORC=32)THEN650
695 PRINT#1:" S#<=S#+A#<=GOTO650
700 GOSUB640:FORI=1T04:PRINTS2$:" NEXTI
705 GOSUB640:RETURN
710 K2#<=K2+K3:IFK2<=0THENK2#<=K2+256:K1#<=K1-1
715 IFFI<=0THENK1#<=0:K2#<=0:RETURN
720 IFFI<=255THENK2#<=K2-256:K1#<=K1+1
725 IFFI<=255THENK1#<=0:K2#<=0
730 RETURN
735 GOSUB700:PRINTS2$:" M"
740 RETURN
745 I1#<=INT(I/256):I2#<=I-11#256:RETURN
750 IFFI<=10RT>35ORS<=0THEN81:RETURN
755 FORI=1T04
760 IFNOT(C<=1)ANDT>T1(I+4)THEN770
765 IFS<=S1(I)THENC=91
770 NEXTI:RETURN
775 POKE198,0:WRITE198,1:GETA#:RETURN
780 DATA 17,24,30,18,25,31,36,20,18
785 DATA 17,16

```

PTA-4000

Disassembler program

Bizonyára hasznos segítőtársa lesz a PTA-4000 (PC-1500) használóinak az alábbi disassembler program. A szoftverhiány készítetett arra, hogy hozzáfogjak a megírásához. Segítségével számos hasznos

1. lista

800C6-803C0

00	63	00	23	80	43	A0	04	40	80	00	2D
00	0C	00	2C	00	13	00	93	01	02	01	02
01	42	01	07	01	47	01	20	A2	00	01	75
01	55	01	79	01	59	02	C3	02	C0	42	2F
02	2F	43	22	03	62	43	04	CE	FF	FF	51
04	20	04	4E	07	00	40	6D	40	33	09	0C
40	23	00	23	40	A3	A0	03	00	C0	00	0E
00	0E	4E	C5	4E	31	6E	31	0F	0E	0F	12
91	03	51	64	51	A8	71	0E	91	4E	91	AF
91	CF	71	33	71	D3	52	61	72	21	52	A3
92	03	52	64	72	07	92	47	52	A0	72	C0
92	09	92	AF	92	CF	52	33	02	13	73	C0
53	33	95	02	95	42	75	44	75	4C	95	75
95	79	95	59	95	47	95	07	20	20	20	20
20	61	62	29	20	20	20	20	20	20	20	20
41	20	20	20	50	20	20	20	55	4C	20	20
20	20	29	20	20	20	4C	20	20	20	40	20
53	20	20	20	78	79	7A	7B	7C	7D	7E	7F
90	FF	79	7B	7D	7F	FD	FF	02	00	00	03
01	14	02	00	09	F1	03	00	09	05	14	0E
0A	12	9E	0A	13	03	00	12	93	00	13	01
0C	12	91	0C	13	07	0D	12	97	0D	13	05
0E	12	95	0E	13	0F	0F	14	0F	11	12	9F
11	13	00	12	12	9D	12	13	00	13	12	9B
13	13	09	14	12	99	14	13	F7	10	00	06
97	00	06	97	09	07	10	14	4E	90	10	4C
90	19	DF	10	04	42	90	00	40	90	00	0D
1E	10	DD	21	04	40	A1	00	44	A1	00	0A
23	20	04	A4	00	04	A4	00	B5	25	14	4A
A5	10	40	A5	19	A0	25	2A	47	A0	00	45
A0	00	00	29	10	30	2A	00	00	2D	14	F9
31	00	D1	34	00	0B	33	00	E3	35	00	00
30	00	0A	37	00	9A	30	00	00	09	00	00
09	09	01	3A	10	43	30	00	FB	3D	00	D9
3E	00	D5	3F	00	41	C1	00	BE	42	20	E1
43	00	A0	44	00	0A	C5	00	00	C5	09	F5
47	00	C3	49	10	C1	4A	10	CD	4C	10	CF
4D	10	C0	4E	10	C9	4F	10	C5	50	10	C7
51	10	C0	4B	00	D0	4B	20	E0	4B	00	F0
40	00	C2	4B	30	D2	4B	20	E2	4B	10	F2
40	00	C4	4B	30	D4	4B	10	E4	4B	10	F4
40	20	C6	4B	00	D6	4B	10	E6	4B	00	F6
40	20	C8	4B	10	D8	4B	00	E8	4B	10	F8
40	00	CA	4B	10	DA	4B	00	EA	4B	00	FA
40	00	CC	4B	10	DC	4B	00	EC	4B	00	FC
40	00	CE	4B	30	DE	4B	10	EE	4B	00	FE
40	00	03	00	07	A3	00	21	4F	01	17	EF
01	31	09	04	07	A9	04	21	4F	03	17	E9
05	31	4D	0F	17	ED	0F	31	4F	00	07	AF
10	21	07	97	07	A7	17	21	0C	99	07	0C
0A	07	D7	1C	07	D3	1D	07	0D	9F	07	AD
1F	21	05	A4	07	A5	24	21	0B	AC	07	AB
2C	21	4B	AD	17	EB	2D	31	01	09	07	A1
39	21	0E	C5	07	AE	45	21	CA	02	00	CE
00	00	DE	07	00	CC	00	00	EC	09	00	0E
15	00	42	90	09	B1	20	00	40	A1	09	0A
22	00	00	A7	00	40	27	0A	50	27	05	4C
20	00	0A	2E	04	0A	AE	00	C0	2F	04	00
AF	00	00	30	00	00	BE	32	00	C1	3C	00
40	00	4A	C0	00	4E	40	0A	5E	40	05	0A
40	00	60	70	0A	C0	04	0E	03	04	01	04
BE	03	05	04	0E	03	04	01	04	0E	03	03
05	01	05	00	2E	9A	F1	09	0F	07	0A	03
03	03	30	9A	03	30	9A					

```

10:"A" CLEAR : C SIZE 1: COLOR 1: INPUT
"KEZDOCI=": X
20: S=0: A=X: GOSUB 240: L CURSOR 0:
L PRINT A:
30: B=PEEK X: IF B=25360 TO 00
40: H=30: FOR I=422 TO 039STEP 3: GOTO
250
50: NEXT I: GOTO 90
00: X=X+1: B=PEEK X: L CURSOR 6: L PRINT
"FD " :
70: H=00: FOR I=752 TO 917STEP 3: GOTO
250
80: NEXT I
90: L CURSOR 13: L PRINT "?": FOR I=400
TO 419: IF PEEK I=0 GOTO 220
100: NEXT I: FOR I=420 TO 421: IF PEEK I
=0 GOTO 210
110: NEXT I: GOTO 230
120: L CURSOR 10: L PRINT B:
130: L CURSOR 0: A=B: GOSUB 240: L PRINT C
:
140: E=((PEEK (I+1)) AND 127)*2+190: F=
((PEEK E) AND 31)+65: G=(PEEK (E+1)
) AND 31)+65
150: H=((PEEK (E)) AND 224)/4+((PEEK (
E+1)) AND 224)/32+40
160: L CURSOR 12: L PRINT CHR# F: CHR# G:
CHR# H:
170: E=(PEEK (I+2) AND 15)*4+362:
L CURSOR 17
180: L PRINT CHR# PEEK E: CHR# PEEK (E+
1): CHR# PEEK (E+2): CHR# PEEK (E+
3):
190: E=(PEEK (I+2) AND 40)/16+1: ON E
GOTO 230, 220, 210, 200
200: A=PEEK (X+3): GOSUB 240: L CURSOR 2
7: L PRINT C#: S=S+1
210: A=PEEK (X+2): GOSUB 240: L CURSOR 2
5: L PRINT C#: S=S+1
220: A=PEEK (X+1): GOSUB 240: L CURSOR 2
3: L PRINT C#: S=S+1
230: LF 1: X=X+S+1: GOTO 20
240: U=INT (A/256): C=A-U*256: POKE &79
04, &B2, U, C: CALL 920, A: C#=MID# (A
#, 3, 2): RETURN
250: D=(PEEK (I+1)) AND 120: IF D=120
GOTO 200
260: IF PEEK I=0 GOTO 130
270: GOTO H
280: IF PEEK I=0 THEN LET B#="X": GOTO
120
290: IF (PEEK I)+16=0 THEN LET B#="Y":
GOTO 120
300: IF (PEEK I)+32=0 THEN LET B#="U":
GOTO 120
310: GOTO 270

```

2. lista

és praktikus ROM-rutin visszafejthető, s így jelentősen növekszik a gépen megoldható feladatok száma.

A program egy adatmezőből (1. lista) és az ezt kezelő BASIC programból (2. lista) áll.

A BASIC program felépítése

- 10-20 Kezdőértékek beállítása, az első cím kinyomtatása.
- 30 Megvizsgálja, hogy a kérdéses utasítás az 1. vagy a 2. lapra vonatkozik-e.
- 40-50 A 1. lapra vonatkozó utasítások közül a kérdéses kikeresése az adatmezőből.
- 60-80 A 2. lapra vonatkozó utasítások közül a kérdéses kikeresése az adatmezőből.
- 90-110 Megállapítja az ismeretlen utasításokhoz tartozó adatbájtok számát.

120-180 Az utasításkód és a mnemonik kinyomtatása.

190-200 Az adatbájtok számának megállapítása és kinyomtatásuk.

230 Az adatbájtok utáni első utasításbajt megkeresése, a 20-as sorba visszatérve a folyamat újra indul.

240 Decimális-hexadecimális konverter.

250-310 Sorutasítás-vizsgáló rutin.

A BASIC program felépítése olyan, hogy időigényesebb részei gépi nyelven is könnyen megírhatók, és egyszerű a program assembler kiegészítése is. A program a bővítetlen gépeken is futtatható, ekkor a BASIC program 240-es sorában lévő címet és

AB91	BE	SJP		B0E0
AB94	BE	SJP		B110
AB97	FD90	PSH#	Y	
AB99	BE	SJP		AC00
AB9C	B5	LDI	A	02
AB9E	AE	STA	(ab)	79F4
ABA1	BE	SJP		AAD9
ABA4	BE	SJP		A9E4
ABA7	BE	SJP		ABE1
ABAA	BE	SJP		A300
ABAD	0A	LDI	UL	00
ABAF	4A	LDI	XL	00
ABB1	BE	SJP		A20E
ABB4	FD00	PSH#	U	
ABB6	BE	SJP		A519
ABB9	FD90	PSH#	Y	
ABB0	B5	LDI	A	19
ABBD	BE	SJP		AC2F
ABC0	B5	LDI	A	19
ABC2	BE	SJP		AC2F
ABC5	FD1A	POP#	Y	
ABC7	FD2A	POP#	U	
ABC9	00	INC	UL	
ABCA	0E	CPI	UL	04
ABCC	00	BZS	+	04
ABCE	4A	LDI	XL	20
ABD0	9E	BCH	-	21
ABD2	BE	SJP		A9E4
ABD5	0A	LDI	UL	00
ABD7	BE	SJP		A519
ABDA	BE	SJP		ABE1
ABDD	FD1A	POP#	Y	
ABDF	0E	BCH	+	D0
ABE1	B5	LDI	A	02
ABE3	AE	STA	(ab)	79F4
ABE6	B5	LDI	A	04
ABE8	43	SDE		
ABE9	B5	LDI	A	00
ABEB	0E	STA	(X)	
ABEC	0A	JMP		AA04
ABEF	BE	SJP		AC97
ABF2	B5	LDI	A	00
ABF4	AE	STA	(ab)	79E7
ABF7	AE	STA	(ab)	79E0
ABFA	AE	STA	(ab)	79EA
ABFD	AE	STA	(ab)	79EB
AC00	AE	STA	(ab)	79F2
AC03	AE	STA	(ab)	79F0
AC06	9A	RTN		

3. lista

a &398-as címen kezdődő konvertáló rutin megfelelő abszolút ugróutasításait kell átírni.

A 3. listán a program által disassemblált TEST rutin látható.

KABAI IMRE

COMMODORE 64

HELP bővítő

Szívesen dolgozom a Print Technik 8 k-s BASIC bővítésével. A program módosításának, illetve kiegészítésének gondolata akkor merült fel, amikor a C64 „ROM alatti” területeire lettem kíváncsi; például a SIMON's BASIC, az Easy Script stb. programok egy része itt, RAM-ban található.

A megírt kiegészítés így elsősorban a ROM-ok alatti RAM-ok vizsgálatát és használatát segíti.

A bővítés alapja egy lemezen meglévő HELP+ program, mely két részből áll, egy

```
400 PRINT"TERÜLETRELMET KEREK..."
500 IFA=0THENA=1:LOAD"HELP-1".8,1
510 IFA=1THENA=2:LOAD"HELP-2".8,1
610 POKE52,128:POKE56,128
620 CLR
630 :
730 :
760 POKE768,139:POKE769,227:POKE772,124
770 POKE773,165:POKE644,128
780 POKE195,1:POKE196,8
790 :
810 SYS33000
820 SYS40744
870 REM FLOPPY RAM-BA FORDITAS:
880 REM POKE39014,135 -TEL LEHETSEGES
890 NEW
```

1. lista

BASIC-betöltőből és egy gépi kódú programból. Ez utóbbinak végcíme: \$9F02, így a bővítő gépi kódú program elhelyezhető a \$9F03-\$9FFF tárterületen; jelen esetben ez \$9F28-\$9FFF.

A program további szolgáltatásai

A HELP+ monitor üzemmódjában a program írja-olvassa a \$A000-\$BFFF, \$E000-\$FFF és a \$D000-\$DFFF címtartományú RAM-ot. Ez utóbbi területhez úgy lehet hozzáférni, hogy a programban ki-kapcsoljuk mind a BASIC, mind a KERNAL ROM-ot, tehát nem azonos azzal a \$D000-\$DFFF címtartománnyal, melyet többek között a VIC, a SID és a CIA vesz igénybe. A \$9FDA rekesz megfelelő átíráásával (\$32) természetesen olvashatjuk a karakter ROM-ot is.

A HELP+ assembler üzemmódjában lehetőség van arra, hogy assembly programot mint gépi kódú programot fordítsunk be a fent említett területekre (\$A000-\$BFFF, illetve \$D000-\$FFFF). A lemezegység puffertárába (RAM) is fordíthatunk be assembly programot (8-as egység). Ez a floppy \$300-\$7FF tárterületét jelenti; a VC 1541 lemezegységgel próbáltam ki.

Fordítás előtt a POKE39014, 135 parancsot kell kiadni. A fordítás befejeztével a rekesz tartalma felveszi eredeti értékét,

```
9F28 A9 20 LDA #20
9F2A A2 9F LDX #9F
9F2C A0 EA LDY #EA
9F2E 80 18 8C STA 8C18
9F31 80 98 8C STA 8C98
9F34 80 B0 8C STA 8CB0
9F37 80 65 98 STA 9865
9F3A 8E 23 80 STX 8023
9F3D 8E 1A 8C STX 8C1A
9F40 8E 9A 8C STX 8C9A
9F43 8E B2 8C STX 8CB2
9F46 8E 6E 91 STX 916E
9F49 8E 67 98 STX 9867
9F4C 8C 18 8C STY 8C18
9F4F 8C 98 8C STY 8C98
9F52 8C B3 8C STY 8CB3
9F55 8C 68 98 STY 9868
9F58 8C 69 98 STY 9869
9F5B A9 70 LDA #70
9F5D A2 4C LDX #4C
9F5F A0 B6 LDY #B6
9F61 80 22 80 STA 8022
9F64 8E 6C 91 STX 916C
9F67 8C 6D 91 STY 916D
9F6A A9 08 LDA #08
9F6C A2 E7 LDX #E7
9F6E A0 F3 LDY #F3
9F70 8D 99 8C STA 8C99
9F73 8D B1 8C STA 8CB1
9F76 8E 19 8C STX 8C19
9F79 8C 66 98 STY 9866
9F7C 60 RTS
9F7D A9 80 LDA #80
9F7F 85 38 STA 38
9F81 8D 84 02 STA 0284
9F84 4C 22 E4 JMP E422
9F87 8A TXA
9F88 48 PHA
9F89 A5 FB LDA FB
9F8B 48 PHA
9F8C A5 FC LDA FC
9F8E 48 PHA
9F8F A5 FD LDA FD
9F91 48 PHA
9F92 A2 57 LDX #57
9F94 B9 4E 00 LDA 004E,Y
9F97 85 FD STA FD
9F99 98 TYA
9F9A 18 CLC
9F9B 65 41 ADC 41
9F9D 85 FB STA FB
9F9F A9 00 LDA #00
9FA1 65 42 ADC 42
9FA3 85 FC STA FC
9FA5 A9 08 LDA #08
9FA7 20 00 8C JSR 8C00
9FAA 68 PLA
9FAB 85 FD STA FD
9FAD 68 PLA
9FAE 85 FC STA FC
9FB0 68 PLA
9FB1 85 FB STA FB
9FB3 68 PLA
9FB4 AA TAX
9FB5 60 RTS
9FB6 A9 F3 LDA #F3
9FB8 8D 66 98 STA 9866
9FBB AD 88 02 LDA 0288
9FBE 09 80 ORA #80
9FC0 A8 TAY
9FC1 A9 00 LDA #00
9FC3 AA TAX
9FC4 94 D9 STY D9,X
9FC6 18 CLC
9FC7 69 28 ADC #28
9FC9 90 01 BCC 9FCC
9FCB C8 INY
9FCC E8 INX
9FCD E0 1A CPX #1A
9FCF D0 F3 BNE 9FC4
9FD1 A9 FF LDA #FF
9FD3 95 D9 STA D9,X
9FD5 4C 86 E3 JMP E386
9FD8 78 SEI
9FD9 A9 34 LDA #34
9FDB 85 01 STA 01
9FDD B1 FB LDA (FB),Y
9FDF 85 FD STA FD
9FE1 A9 37 LDA #37
9FE3 85 01 STA 01
9FE5 58 CLI
9FE6 60 RTS
9FE7 78 SEI
9FE8 A9 34 LDA #34
9FEA 85 01 STA 01
9FEC A5 FD LDA FD
```

```
9FEE 91 FB STA (FB),Y
9FF0 4C E1 9F JMP 9FE1
9FF3 78 SEI
9FF4 A9 34 LDA #34
9FF6 85 01 STA 01
9FF8 B9 4E 00 LDA 004E,Y
9FFB 91 41 STA (41),Y
9FFD 4C E1 9F JMP 9FE1
```

2. lista

vagyis a következő fordítás ismét a C64 memóriájába megy.

A lemezegység RAM-ban lévő gépi kódú program futtatható a „M — E” utasítással, a HELP+ monitor üzemmódjában pedig a * jellel.

A lemez HELP egy SYS 64738 (RESET) után, bejelentkezésének megfelelően, a BASIC RAM végét \$A000-ra állítja. Egy futó BASIC program elronthatja a HELP+ végét. Ekkor a sztringterület eleje \$A000! Védelem ez ellen: RESET után a BASIC RAM vége \$8000-ra állítódik, s a szabad BASIC bájtok száma is ennek megfelelően íródik ki a képernyőre.

A HELP bővítő kialakítása, használata

A már meglévő BASIC-töltő programot módosítani kell az 1. lista alapján. A 2. lista szerinti HELP—2 nevű gépi kódú programot lemezre kell rögzíteni. Így a BASIC-töltő futásakor a meglévő HELP—1 gépi program mellett betöltődik és lefut a mi HELP—2 nevű programunk is.

A program használata a bejelentkezés után a szokásos. Ha ismét a BASIC vagy KERNAL ROM területét, illetve a VIC, SID, CIA rekeszeit szeretnénk vizsgálni monitor üzemmódban, akkor a \$9FDA, \$9FE9 regiszterek tartalmát \$37-re kell átírnunk.

Megjegyzés: A tár 1-es címének olvasásakor monitor üzemmódban \$34-et kapunk, mivel ekkor ki van kapcsolva a KERNAL és BASIC ROM.

BÖDÖR LAJOS

MEGALAKULT A HCC

CASIO-SHARP

SZEKCIOJA

BITEK ÉS FIGURÁK

Az állásértékelésnek két fő töréspontja van. Az egyik: átmenet a megnyitástól a középjátékba, a másik pedig: átmenet a középjátékból a végjátékba. Nagyon nehéz meghatározni, hogy meddig tartanak az egyes részek, mert meglehetősen szubjektív, hogy a szóban forgó játszmában a lépések meddig tekintjük a megnyitáshoz tartozónak, és mikor kezdődik a középjáték. Ugyanígy: hol van a határ a középjáték és a végjáték között? Egyes programok a lépésszámtól teszik ezt függővé, mások pedig a táblán lévő anyagi érték összegétől.

A megnyitás és a középjáték közötti átmenetet általában a lépett figurák számával határozzák meg. Ez egyszerű, de hatásos módszer. Nagy segítséget nyújt az is, hogy a programok általában az első lépéseket nem számítják, hanem egy — adatbázisszerű — megnyitási könyvtárból veszik. Ez a megnyitási könyvtár a különböző programoknál és az eltérő típusú sakkszámítógépeknél más és más; nagyságuk is sokban eltérhet. Így például az ismert CRAY BLITZ program 5000 lépést, a MEPHISTO 20 ezer lépést, az AWIT 10 ezer lépést tartalmaz; a KEMPELEN C64-be e sorok írója 3000 lépést táplált be.

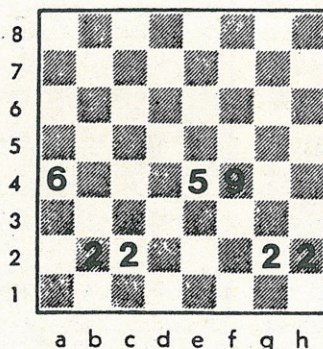
A megnyitási könyvtárat tanácsos mindkét színhez külön-külön elkészíteni. Az egyik változat világosnak csak a jó lépéseit tartalmazza, viszont az összes szóba jövő lehetséges sötét válaszlépés benne van; a másik pedig csak sötét jó lépéseit tartalmazza az összes lehetséges világos válaszlépéssel. Ennek az a célja, hogy ha például a gép játszik világosként, akkor azt a könyvtárat veszi, amelyben világos jó lépései és az összes sötét válaszlépés

található. A program a könyvtárból csak jó lépéseket adhat, és megtalálja a rá vonatkozó válaszlépéseket is. Így az algoritmus nem tévedhet el a megnyitási változatok útvesztőjében, viszont követhet egy „gyilkos” könyvtárat, amelynek lényege, hogy olyan változatokba tereli a játékot, amelyek könyvtára nagyon részletesen ki van dolgozva, és tartalmazza az ide vonatkozó megnyitási sakkcsapdákat is.

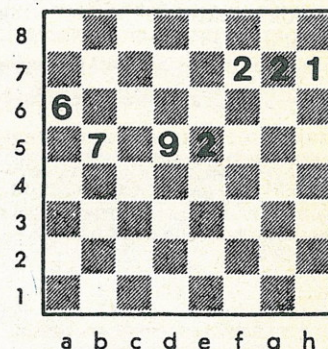
A megnyitási könyvtárat nagyon precízen kell kidolgozni, mert főként ez határozza meg a későbbiekben a játék stílusát. Nem mindegy, hogy a megnyitás végállásától az algoritmusnak egy éles szicíliai védelmet kell folytatnia, avagy egy vezércselt. Ezért a megnyitás lépéseit úgy a legcélszerűbb kiválasztani, hogy az elkészült sakkprogrammal több játszmát is lejátszunk: kipróbáljuk, hogy egyes helyzetekre hogyan reagál, melyik lépést találja meg magától is az algoritmus, és hol szorul segítségre. Ezek alapján megállapíthatjuk, melyik megnyitási rendszert kezelni jól az algoritmusunk, és ennek alapján döntjük el, hogy mely megnyitásokból állítjuk össze a könyvtárat. Ha nincs elég memóriánk, akkor főként azokkal a lépésekkel bővítünk

a könyvtárat, amelyek helyett a program algoritmusára rosszabb lépne. Ezek után bővíthetjük egyéb lépésekkel, hogy a játszma végére több idő maradjon. Ugyanis a megnyitás-

Megnyitáselmélet és pozíciótábla

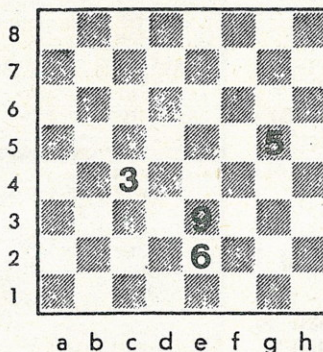

3/a. ábra. Világos gyalog pozíciós táblája

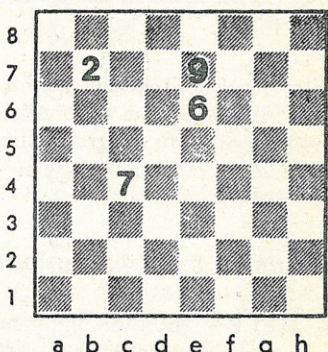

3/b. ábra. Sötét gyalog pozíciós táblája

Az üresen hagyott mezőknek zérus az értékük

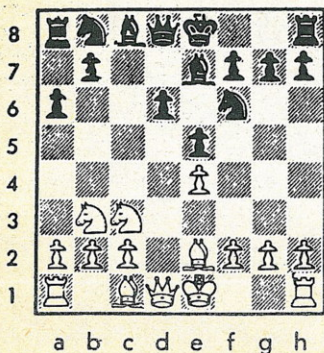
4/a. ábra. Világos futó pozíciós táblája

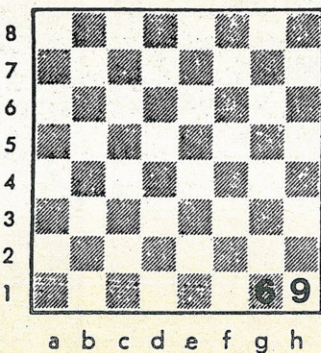
4/b. ábra. Sötét futó pozíciós táblája

Az üresen hagyott mezőknek zérus az értékük

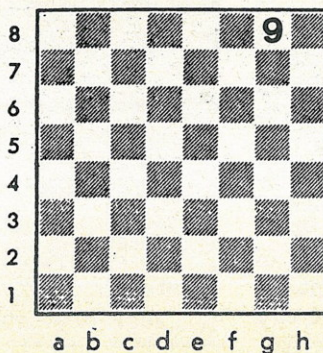
1. ábra. A szicíliai védelem egyik közismert változatának alapállása

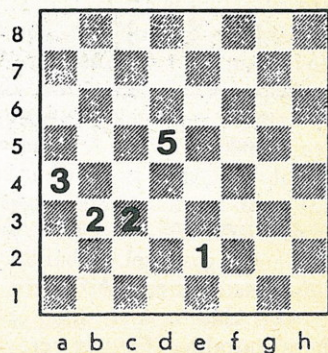
2/a. ábra. Világos király pozíciós táblája

2/b. ábra. Sötét király pozíciós táblája

5/a. ábra. Világos huszár pozíciós táblája

sal megtakarított időt a versenyfokozaton a program a közép- és végjátékban felhasználhatja, ezzel is növelve a program játékerejét.

A megnyitási könyvtár a legtöbb sakkprogramnál konkrét lépések sorozatát tartalmazza, aminek az a hátránya, hogy a program nem ismeri fel a lépéscserével létrejövő állásokat. Hacsak azok is nincsenek letárolva a memóriában, az algoritmus nem tudja azonosítani az állást, és kénytelen a saját értékelőfüggvényét használni. Egyes sakkprogramok ezért főként nem konkrét lépéseket tárolnak, hanem minden egyes megnyitásra külön algoritmust írtak, amelyek az egyes megnyitások stratégiai elveit súlyozzák nagyobb mértékben. Előny a kisebb tárkapacitás, hátrány, hogy a program már az első lépésekkel is időt veszít.

A KEMPELEN ATARI program e kettő közötti átmenetet jelenti: a konkrét lépések vannak betáplálva, de amikor elfogynak ezek a lépések, akkor a könyvtár az értékelő algoritmusnak egy súlyozott sakkjátszót ad át, amelyet pozíciós táblának nevezünk el. Ennek a táblának a súlyozása a megnyitástól függően változik. A pozíciós táblával a program minősíthet a különféle megnyitásokból kialakult állások között, így a megnyitások más-más pozícióiban különbséget tehet az egyes stratégiák között, amelyek nem általánosíthatók az összes állásra. Például más a megnyitási stratégiája egy szicíliai védelemnek, ahol a másik oldalon elhelyezkedő királyt kell megtámadni, mint egy Benoni-védelemnek, ahol a vezérszárnyon folyik a küzdelem. A szicíliai védelemben sötét a c vonalon, világos a g vagy a h vonalon indít támadást az ellenséges király el-

5/b. ábra. Sötét huszár pozíciós táblája

8								
7			6					
6	9			3				
5			7					
4			5					
3								
2								
1								
	a	b	c	d	e	f	g	h

len. A Benoni-megnyitás sötéte a világos gyalogcentrum aláaknázására, fellazítására törekszik b7—b5 lépéssel, míg világos vagy az e4—e5 áttörést kísérli meg, vagy a b2—b4—b5 stratégiát választja.

Hasonló stratégiai elemek figyelembevétele nagyon egyszerű a pozíciós táblával, amelyet elkészíthetünk külön-külön minden figuratípusra az egyes megnyitási változatoknál, mind világossal, mind sötéttel. Ekkor tehát tizenkét pozíciós táblát kell kezelnünk megnyitásonként, de megéri a fáradságot. A következőt javaslom.

Egy teljesen külön memóriarészben tároljuk ezeket a pozíciós táblákat, olyan módon, hogy tizenkettesével (figuratípusonként), sorszám szerint tudjunk rájuk hivatkozni, így a megnyitási lépéssorozatban elég csak egy-egy számot tárolni — amikor megváltoztatjuk a pozíciós táblákat. Ha elfogynak a könyvtár lépései, akkor az értékelőfüggvény az utóljáratott lépéssel tárolt pozíciós táblák sorszámát kapja meg. Ezeket a táblákat átmsólja magának a megfelelő helyre, és így dolgozik tovább.

A pozíciós táblák súlyozását többféle módon szervezhetjük. A legegyszerűbb az egyes figurák kedvező elhelyezkedési mezőjét felpontozni. Ezzel kompenzálhatjuk például azt az esetet, amikor a sötét vezér a5-re lép c7 helyett, mivel a5-ön nagyobb lesz a mozgékonyasága és a centrumértéke. Az 1. ábrán bemutatott állás pozíciótábláit láthatjuk a 2—5. ábrákon.

A megnyitási könyvtár lépésválasztásának másik szempontja, hogy olyan lépéseket válasszunk ki, amelyek során a könyvtárból való kilépés pillanatában a gyalogok helyzete igazodik a kibontakozó középjátékhoz. Vagyis törekedjünk arra, hogy a játszó algoritmus kevés gyaloglépést tegyen. Minden egyes gyaloglépést nagyon meg kell fontolni, mert ezzel a bábbal tilos a visszafelé lépés, és az esetleges rossz lépést képtelenség visszavenni. Ha a megnyitásban már kialakítjuk a középjáték végleges gyalogszerkezetét, akkor az értékelőfüggvényben a gyaloglépéseket megfelelően leponthozhatjuk, kivéve a gyalogroham vagy gyalogtámadás esetét. Így nagyobb az esélye, hogy programunk nem lép gyaloggal rosszul.

KOVÁCS P. ATTILA

**! Not Digital Research !
! Not Microsoft !
! Yes - Microware - Did it !**
The news is out. Interactive compact disks have been standardized by Sony and Phillips, and Microware has written the software for them.

Interaktív kompakt lemezek

A képen látható szedéssel, kiemelten hozta a hírt a 68 Micro nevű szaklap arról, hogy a Sony és Philips cégek szabványosították az interaktív kompakt lemezeket, és az ezeket kezelő szoftvert a Microware nevű cég, és nem a Digital Research (a CP/M készítője), nem a Microsoft (az MSDOS készítője) írta.

Miért olyan fontos ez az esemény? A kompakt lemezek kapacitása sokkal nagyobb, mint a hagyományos hanglemezeké, és lényegesen jobb a hangminőségük. Ezen okok miatt a hanglezgyártás újra virágzásnak indult, sőt: az eladott darabok száma új csúcspontot ért el. Természetesnek tűnt, hogy digitális információátvitelük miatt érvényesülnek a számítástechnikában is. Az ún. interaktív változatokra ez máris igaz.

Mi az interaktív lemez? Egy speciális lejátszón leforgatható kompakt lemez. Mint fontos tulajdonság megemlítendő, hogy az ezekhez készült lejátszók elfogadják a közönséges kompakt lemezeket is, és néhány interaktív lemez hagyományos lejátszón is használható. (Ez utóbbi esetben azonban az új tulajdonságok nem érvényesülnek.) Az új és számunkra alapvető fontosságú tény: kódolt képek és adatok tárolhatók!

Az interaktív lemezeknek a mágneslemezekhez hasonlóan van tartalomjegyzék és állomány része. A fájlleíró rész a fájl típusára vonatkozó információt is tartalmaz (a fájl lehet: hang, kép vagy egyéb típusú). Az egyes fájlkon belül a típus blokkonként változhat. A lemez kezelését a lejátszóban tárolt operációs rendszer végzi. Ez az új szabvány szerint az OS9 elnevezésű. (Erről az operációs rendszerről a következő számban adunk ismertetést. Itt csak annyit: ez egy több felhasználós, osztott idejű rendszer.) Az operációs rendszer a fájl típusától függően két videochipen, egy audiochipen keresztül, vagy közvetlenül olvassa az információkat. (A hardver egyébként egy Motorola 68000 típusú — tehát 16 bites — mikroprocesszorú célszámítógép.)

A hangok tárolását az eddig megszokottaktól eltérően a jel deriváltjával oldják meg. A lemez kapacitása 640 Mbájt. A keresési idő igen kedvező, de az átviteli sebesség nem éri el a merev lemezeknél megszokottat.

Ezek miatt a kezelő szoftver igyekszik az információkat a lehető legkedvezőbb helyzetben tartani, ezért a fájlnyitáskor egyúttal megkeresi az elérési idő szempontjából még rendelkezésre álló legjobb helyet. Az OS9 rendszer hagyományos változata a fájlleíró részt a fájl olvasása közben kapja meg, ezért hangtípusú információk esetén nem használható. Az új változatnál a fájl elé teszik a leíró részt. A fájlok itt mindig statikusak!

A szabvány alapvetően a hang rögzítésére szolgáló rendszerekre készült, de szövegek, adatbázisok, nagyméretű programok tárolását is célul tűzték ki. A nem elégséges sávszélesség miatt a képek minősége jelenleg még nem olyan jó, mint a videoszalagoknál.

Mivel a piacot uraló két cég ezt az operációs rendszert fogadta el, ebből várhatóan többet fognak értékesíteni, mint az eddig bármilyen célra kidolgozott operációs rendszerekből.

Kétórás játékok – miért ne?

COMMODORE 64

A Commodore 64-re eddig viszonylag kevés számú játékkora-programot publikáltak. Ezek közös jellemzője, hogy csak egy óra működését tették lehetővé.

Egy részük BASIC nyelven íródott, és az elindított órát csak RUN/STOP-pal lehetett megállítani. Másik részük már lényegesen jobb volt, mivel assembler nyelven készültek: az órát programból vagy valame-

lyik billentyű lenyomásával lehetett elindítani, és ugyanilyen módon kellett megállítani. Az igényesebb felhasználást azonban akadályozta, hogy a leállítás, majd az újbóli indítás után az óra nem a képernyőn kijelzett időről indult.

Eredetileg olyan programot akartam készíteni, amely megfelel az alábbi követelményeknek:

– assembly nyelven megírva két óra váltakozva működjön;

– az órák a képernyőn kijelzett (leállított) időértékről induljanak; programból és billentyűzetről egyaránt működtethetőek legyenek;

– a két óra közül bármelyik indítható legyen elsőként,

– újbóli betöltés nélkül az órák ismét aktivizálhatók és hívhatók legyenek.

A Mikroszámítógép Magazin 1985/6. számában Müller Gábor–Laky Zsolt „Megszakítás I.” című cikkükben a szerzők bemutatják, hogy a CIA-chipek megszakítási rendszerét miként használhatjuk fel saját céljainkra. Bevezetik az ENGED bájtt fogalmát, melynek programozásával az óra indítása-leállítása vezérelhető.

Azzal, hogy az előbb leállított óra az újraindításkor milyen időértékről indul, a szerzők nem foglalkoztak, mivel céljuk az ébresztés programozásának ismertetése volt.

A „Megszakítás I.” című programot tüzetesen áttanulmányozva arra a következtetésre jutottam, hogy az ENGED bájtt programozási módszere alkalmas lehet két, váltakozva működő óra vezérlésére. Kísérletezni kezdtem, és végül sikerült a fenti követelményeknek megfelelő programot írnom.

A program a CIA#1 és a CIA#2 chip óráját működteti. Két megszakítást tartalmaz. Az egyik az órát aktivizálásához, a másik a KERNAL visszakapcsolásához szükséges. Betöltés után az óraprogramot SYS 49164 parancs aktivizálja. Ekkor a képernyő bal és jobb felső sarkában keretbe foglalva megjelenik a „B” és az „A” óra 0-ra beállított kezdőértéke. Ezt követően választhatunk, melyik órát indítjuk. Az F1 gomb lenyomására az „A”, az F3-ra a „B” óra indul elsőnek. A két billentyű váltakozó lenyomásával az éppen működő órát leállíthatjuk, a másikat újraindíthatjuk. A „hívott” óra a képernyőn kijelzett időértéktől számol tovább.

A SYS 49161 parancsra a működő óra leáll. A SYS 49164 ismét aktivizál, és az előbbi folyamat megismételhető.

Az óraprogram játékok készítéséhez jól használható. A SYS parancsok a játékprogramokba utasításként beépíthetők, az F1 és az F3 billentyűk lenyomása pedig szimulálható. Mint ismeretes, az éppen lenyomott billentyű kódszámát a \$C5(197) cím tartalmazza. Ezért, ha programunkban a szükséges helyekre a POKE 197,4 majd később a POKE 197,5 utasításokat beírjuk, az „A” óra fog elindulni, és a „B” órára akkor fog átváltani, amikor tervezünk.

Mindkét óra zavartalanul működik 0 és 12 óra között. Az órák időértéke programból vagy billentyűzetről állítható be. Például POKE 49152, 17:POKE 49154,89:POKE 49156,86 beírása 11 óra, 59 perc, 56 másodpercet jelez ki a képernyőn. (Az óra beállítására lásd a fent hivatkozott cikket.)

ADROVICZ ISTVÁN

```

0 REM *** KET ORA A JATEKOKHOZ ***
1
100 FORI=49152TO49642
110 READX:POKEI,X:G=G+X:NEXT
120 DATA 0,0,0,0,0,0,1,1,1,76,155,192
130 DATA 120,173,20,3,141,233,193,173,21,3,141,234
140 DATA 193,169,181,141,20,3,169,192,141,21,3,169
150 DATA 128,13,14,220,141,14,220,169,128,13,14,221
160 DATA 141,14,221,173,0,192,141,11,220,173,1,192
170 DATA 141,11,221,173,2,192,141,10,220,173,3,192
180 DATA 141,10,221,173,4,192,141,9,220,173,5,192
190 DATA 141,9,221,169,58,141,34,4,141,2,4,141
200 DATA 37,4,141,5,4,162,9,169,1,157,30,216
210 DATA 157,255,215,157,70,216,157,39,216,202,208,241
220 DATA 169,93,141,8,4,141,31,4,169,109,141,71
230 DATA 4,169,125,141,48,4,169,64,162,8,157,71
240 DATA 4,157,39,4,202,208,247,88,96,49,234,169
250 DATA 1,141,6,192,141,7,192,141,8,192,120,173
260 DATA 153,192,141,20,3,173,154,192,141,21,3,88
270 DATA 96,165,197,201,4,208,24,169,1,141,6,192
280 DATA 173,7,192,201,1,208,3,32,244,192,173,8
290 DATA 220,141,8,220,76,15,193,201,5,208,5,169
300 DATA 0,141,6,192,173,6,192,208,46,173,7,192
310 DATA 201,0,208,3,32,109,193,173,8,221,141,8
320 DATA 221,76,136,193,173,11,221,141,11,221,173,10
330 DATA 221,141,10,221,173,9,221,141,9,221,173,8
340 DATA 221,169,0,141,7,192,96,173,11,220,41,16
350 DATA 208,8,169,48,141,32,4,76,35,193,169,49
360 DATA 141,32,4,173,11,220,41,15,24,105,48,141
370 DATA 33,4,173,10,220,41,240,74,74,74,74,105
380 DATA 48,141,35,4,173,10,220,41,15,24,105,48
390 DATA 141,36,4,173,9,220,41,240,74,74,74,74
400 DATA 105,48,141,38,4,173,9,220,41,15,24,105
410 DATA 48,141,39,4,173,8,220,173,8,192,201,1
420 DATA 240,30,76,232,193,173,11,220,141,11,220,173
430 DATA 10,220,141,10,220,173,9,220,141,9,220,173
440 DATA 8,220,169,1,141,7,192,96,173,11,221,41
450 DATA 16,208,8,169,48,141,0,4,76,156,193,169
460 DATA 49,141,0,4,173,11,221,41,15,24,105,48
470 DATA 141,1,4,173,10,221,41,240,74,74,74,74
480 DATA 105,48,141,3,4,173,10,221,41,15,24,105
490 DATA 48,141,4,4,173,9,221,41,240,74,74,74
500 DATA 74,105,48,141,6,4,173,9,221,41,15,24
510 DATA 105,48,141,7,4,173,8,221,173,8,192,201
520 DATA 1,208,5,169,0,141,8,192,76,254,255
530 IFS<>51300THENPRINT"ZARHIBA A DATASOROKBAN..!":END
540 PRINT"ZARPENDEN..!"

```

LASER-210

Labirintus

A négy irányjelző gomb segítségével végig kell vezetni a harcosot jelképező képpontot a labirintuson, és távozni kell a kapun. Falhoz ütközés esetén a pont kimerervedik (meghal), és indul az új harcos, természetesen előlről. Négy kapun kell átjutni, amelyek szörnyek vigyáznak. Ha a szörnyeket legyőzték, a kapuk kinyílnak. Tíz harcos élete áll egy játékos rendelkezésére.

sen előlről. Négy kapun kell átjutni, amelyek szörnyek vigyáznak. Ha a szörnyeket legyőzték, a kapuk kinyílnak. Tíz harcos élete áll egy játékos rendelkezésére.

BORZA VIKTOR

```

4 CLS:PRINT
5 PRINT "A LABIRINTUSBOL A TIZ HARCOS EGYIKENEK KI KELL JUTNI"
10 PRINT "A HALADAS IRANYA GOMBNYOMASSAL VALTOZTATHATO"
15 PRINT "A KAPUKON A SZORNYEK LEGYOZESEVEL LEHET ATJUTNI"
20 PRINT "A FALNAK UTKOZO HARCOS MEGHAL ES A KAPUK BEZARULNAK"
25 PRINT "A HALADAS SEBESSEGE 1-TOL 5-IG VALASZTHATO"
30 PRINT
35 INPUT "A KIVANT SEBESSEGFOKOZAT":A1
40 CB=125-25*A1
45 MODE(1):COLOR2
50 FOR I=1 TO 126
55 SET(I,0):SET(I,63)
60 NEXT
65 FOR I=0 TO 63
70 SET(0,I):SET(127,I)
75 NEXT :A0=-29696
77 REM VIZSZINTES FALAK
80 POKE 30862,1:POKE 30863,140
85 FOR I=1 TO 22
90 READ D
95 POKE A0+I,D
100 NEXT
105 DATA 62,3,33,00,00,17,32,0,6,00,54,85,35,27,5,32,249,25,61
110 DATA 32,240,201
115 FOR I=1 TO 21
120 READ A1,A2,A3
125 POKE A0+4,A1:POKE A0+5,A2:POKE A0+10,A3
130 A=USR(B):NEXT
135 DATA 192,112,3,197,112,4,203,112,4,209,112,6,218,112,6
140 DATA 201,113,8,215,113,3,222,113,2,192,114,2,204,114,4
145 DATA 213,114,11,194,115,5,215,115,5,222,115,2
150 DATA 196,116,3,206,116,8,222,116,2,198,117,17
155 DATA 222,117,2,136,118,7,73,119,8
157 REM FUGGOLEGES FALAK
160 FOR I=1 TO 15
165 READ D
170 POKE A0+I,D
175 NEXT
180 DATA 33,00,00,17,32,0,6,00,54,85,25,5,32,250,201
185 FOR I=1 TO 18
190 READ A1,A2,A3
195 POKE A0+2,A1:POKE A0+3,A2:POKE A0+8,A3
200 A=USR(B):NEXT
202 DATA 194,113,12,34,116,30,229,113,15,197,117,14,135,118,11
204 DATA 40,113,37,43,112,5,203,114,20,46,115,13,49,113,25
206 DATA 81,118,11,116,113,27,148,118,10,55,112,13,215,115,22
208 DATA 218,113,6,58,116,25,61,113,49
209 REM KIJARAT, ATJAROK
210 FOR K=1 TO 10
212 READ X,Y
215 FOR I=0 TO 3
220 RESET(X,Y+1)
225 NEXT :NEXT
226 DATA 24,46,32,52,33,52,67,58,120,14,120,30,120,46,126,6,126
227 DATA 22,126,38
228 RESET(127,3)
229 REM KAPUK
230 FOR I=11 TO 20:SET(I,7):NEXT
235 FOR I=107 TO 116:SET(I,56):NEXT
240 FOR I=8 TO 15:SET(22,I):NEXT
245 FOR I=41 TO 46:SET(46,I):NEXT
249 REM SZORNYEK
250 COLOR3
255 SET(4,22):SET(47,3):SET(100,32)
260 COLOR4:SET(52,24):COLOR2
264 REM INDUL A HARCOS
265 M=4:N=62
270 A=3:GOTO 420
275 REM IRANYVALTAS
280 FOR S=1 TO CB:NEXT
300 IF INKEY#="" THEN A=1
310 IF INKEY#="M" THEN A=2
320 IF INKEY#="." THEN A=3
330 IF INKEY#=" " THEN A=4
335 IF A=1 THEN 350
340 IF A=2 THEN 360
342 IF A=3 THEN 420
344 IF A=4 THEN 460
349 REM JOBBRA
350 M=M+1
357 IF POINT(M,N)>1 THEN 500
358 IF M=127 THEN 510
360 SET(M,N)
365 RESET(M-1,N)
370 GOTO 280
379 REM BALRA
380 M=M-1
385 IF POINT(M,N)<<3 THEN 390
386 GOSUB 850
387 GOSUB 400
390 IF POINT(M,N)>1 THEN 500
400 SET(M,N)
405 RESET(M+1,N)
410 GOTO 280
415 REM FELFELE
420 N=N-1
421 IF POINT(M,N)<<4 THEN 425
422 GOSUB 980
423 GOTO 440
425 IF POINT(M,N)<<3 THEN 430
426 GOSUB 750
427 GOTO 440
430 IF POINT(M,N)>1 THEN 500
440 SET(M,N)
445 RESET(M,N+1)
450 GOTO 280
455 REM LEFELE
460 N=N+1
465 IF POINT(M,N)<<3 THEN 470
466 GOSUB 790
467 GOTO 480
470 IF POINT(M,N)>1 THEN 500
480 SET(M,N)
485 RESET(M,N-1)
490 GOTO 280
495 REM HARCOS SZAMLALAS
500 G7=G7+1
502 IF G7=10 THEN 720
504 GOSUB 950
506 GOTO 230
508 REM SIKERUL A KIJUTAS
510 PRINT "      **** gratulalok ****"
570 FOR I=1 TO 28
575 IF I<>15 THEN 580
576 FOR K=1 TO 150:NEXT
580 READ X,Y
590 SOUND X,Y
600 NEXT
610 DATA 23,6,24,3,26,3,26,3,24,3,23,3,21,3,19,3,19,3,21,3,23,3
620 DATA 23,5,21,1,21,4,23,6,24,3,26,3,26,3,24,3,23,3,21,3,19,3
630 DATA 19,3,21,3,21,3,21,5,19,1,19,5
640 GOTO 735
710 REM SIKERTELEN KISERLET
720 CLS:PRINT@66,"legkozelebb talan sikerul"
730 FOR I=31 TO 1 SREP=1:SOUND I,1:NEXT
735 END
740 REM KAPUNYITAS ZENEVEL
750 FOR I=107 TO 116:RESET(I,56):NEXT
760 GOSUB 900:RETURN
790 FOR I=11 TO 20:RESET(I,7):NEXT
800 GOSUB 900:RETURN
850 FOR I=8 TO 15:RESET(22,I):NEXT
860 GOSUB 900:RETURN
880 FOR I=41 TO 46:RESET(46,I):NEXT
890 GOSUB 900:RETURN
900 FOR I=22 TO 26 STEP2
910 SOUND I,1
920 NEXT
930 SOUND 31,7
940 RETURN
945 ZENE UTKOZESKOR
950 FOR I=30 TO 18 STEP-4
960 SOUND I,1
970 NEXT
980 RETURN

```

Kapcsoltam?

A televízió és a rádió vetélkedőiben gyakran előfordul olyan feladat, hogy megadnak néhány számot, és megkérdezik, hogyan folytatódik a sorozat.

Például: 1, 2, 3, ?

Az emberek többsége hajlamos ilyenkor rávágni, hogy 4 a következő szám. Ha valaki azt mondaná, hogy 10, mivel:

$$1 = (1-2)^3 + 2, \quad 2 = (2-2)^3 + 2,$$

$3 = (3-2)^3 + 2$, tehát: $10 = (4-2)^3 + 2$, akkor felkészülhet egy kiadós vitára a játékvezetővel, hiszen annak más van a papírján.

A baj az, hogy az ilyen feladatoknak nemcsak egy-két, hanem végtelen sok helyes megoldásuk van! Sőt, tetszőlegesen folytatott sorozathoz találhatunk utólag képzési szabályt.

Tekintsük a megadott számokat egy függvény értékeinek az 1, 2, 3, 4, ... helyeken, amint egy sorozatot a természetes számok halmazán értelmezett függvénynek szokás definiálni (lásd az 1. ábrát).

Nyilván a megadott pontokon keresztül végtelen sok görbét rajzolhatunk, ezek mindegyike tekinthető képzési szabálynak. Mivel mindegy, hogy hány pontot használunk fel a függvény grafikonjának megrajzolásához, ezért felvéve a nekünk rokon-szenves — egyébként tetszőleges — folytatást, azon is átvezethetjük a görbét.

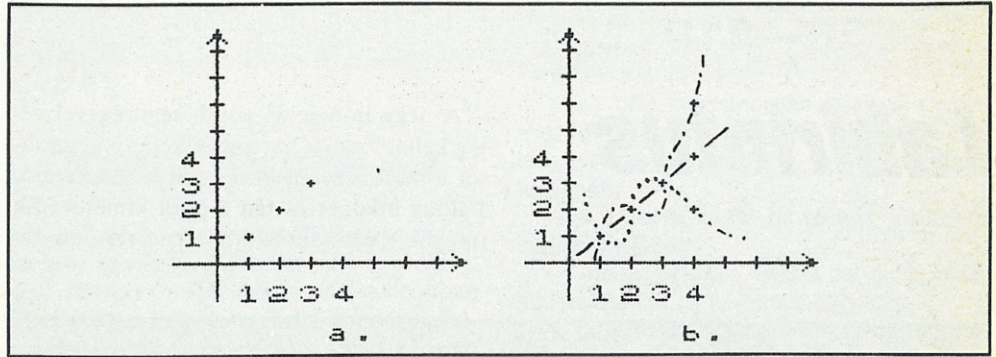
Egyesek talán nem elégszenek meg annak tudatával, hogy léteznek az adott pontokon áthaladó görbe, szeretnék látni a függvényt képletben is. Az ő és a vetélkedők résztvevőinek kedvéért készítettem a 2. ábrán látható programot. Az első DATA sorba kell beírni, hogy hány számunk van, a másodikba pedig a számokat. RUN-ra a program meghatározza azt a polinomot, amelynek helyettesítési értékei az adott számok az 1, 2, 3, ... argumentumokra.

Az általános Lagrange-interpoláció feladatát tehát speciális egyenlő közű esetre oldottam meg. A közölt algoritmus gyors és stabil. A megoldás a következő egyszerű meggondolásokon alapul. Ismert, hogy n ponton pontosan egy minimális fokszámú, legfeljebb $n-1$ -ed fokú polinom halad át. Jelölje ezt $y=f(x)$ ($=a_1+a_2*x^1+a_3*x^2+\dots+a_n*x^{n-1}$). A pontok az $(1, y_1)$, $(2, y_2)$, ... (n, y_n) számpárok legyenek. Teljesülni kell tehát a következő egyenlőségeknek.

$$\begin{aligned} f(1) &= y_1 & a_1 + a_2*1^1 + a_3*1^2 + \dots + a_n*1^{n-1} &= y_1 \\ f(2) &= y_2 & a_1 + a_2*2^1 + a_3*2^2 + \dots + a_n*2^{n-1} &= y_2 \\ f(n) &= y_n & a_1 + a_2*n^1 + a_3*n^2 + \dots + a_n*n^{n-1} &= y_n \end{aligned}$$

Az a_1, a_2, a_3, \dots ismeretlenekre, a keresett polinom együtthatóira tehát adott az n egyenletből álló rendszer, amely speciális szerkezeténél fogva könnyen megoldható a Gauss-féle kiküszöböléses módszerrel. A 2. ábrán közölt program még ezt is egyszerűsíti, rögtön a kiküszöböléses eljárás eredményeként létrejövő háromszög alakú egyenletrendszert írja fel és oldja meg.

A 3/a, b, c ábrán látható futási eredmények az 1, 2, 3, 4, az 1, 2, 3, 10 és az 1, 2, 3,

1. ábra

```

10>PRINT "Values for interpolation : "
PRINT
20 READ n
30 DIM g(n)
DIM a(n,n)
40 FOR j=1 TO n
50 READ g(j)
60 PRINT j,g(j)
70 LET a(1,j)=1
80 FOR i=2 TO j
90 LET a(i,j)=i*a(i,j-1)+a(i-1,j-1)
100 LET g(j)=(g(j)-g(i-1))/(j-i+1)
110 NEXT i
120 NEXT j
130 PRINT
PRINT "The interpolated polinom : "
PRINT
140 FOR i=n TO 1 STEP -1
150 FOR j=i+1 TO n
160 LET g(i)=g(i)-a(i,j)*g(j)
170 NEXT j
180 PRINT g(i),"*x^";i-1
190 NEXT i
200 DATA 4
210 DATA 1,2,3,22
    
```

2. ábra

3/a ábra

```

Values for interpolation :

1 1
2 2
3 3
4 22

The interpolated polinom :

3 *x^3
-18 *x^2
34 *x^1
-18 *x^0
    
```

```

Values for interpolation :

1 1
2 2
3 3
4 10

The interpolated polinom :

1 *x^3
-6 *x^2
12 *x^1
-6 *x^0
    
```

3/b ábra

3/c ábra

```

Values for interpolation :

1 1
2 2
3 3
4 4

The interpolated polinom :

0 *x^3
0 *x^2
1 *x^1
0 *x^0
    
```

22 sorozatokhoz készült interpolációs polinomokat mutatják. Bármely számmal is folytatunk egy sorozatot, a program megmagyarázza választásunkat!

A számtalan függvénytípus közül egyszerűségük miatt a polinomokat választottuk. Ebben az értelemben teljesítettük azt a meg nem fogalmazott kikötést is, hogy a képzési szabály ne legyen bonyolult. Ha valakinek az egyszerűség itteni kritériuma nem felel meg, gondolkodjon kissé, s rájön, hogy az egyszerűség meghatározása milyen bonyolult.

Mindebből az következik, hogy a „Hogyan folytatódik...” kérdésre a legprecízebb válasz: „Bárhogy!”.

LOVRICS LÁSZLÓ

Nagyon sok olvasónk küld géppel vagy kézzel írott programokat. Ezeket sajnos nem mindig tudjuk letesztelni, mert arra nincs lehetőségünk, hogy három-négy oldalas programokat gépbe billentyűzünk. Akik azt szeretnék, hogy programjaikat közöljük, azok ne adathordozón küldjék el munkájukat, hanem nyomtatott és nem géppel vagy kézzel írott programlistán (egy sorban max. 40 karakter), mert csak így tudunk elfogadhatóan tördelt oldalakat szerkeszteni. Előre is köszönöm az olvasók szíves megértését és aktivitását.

Ifj. Szadai József, Nyékládháza,

Kandó K. út 14. 3433

Ne haragudjon, hogy levelemmel zavarom, de van néhány olyan problémám, amelyre nem tudok választ kapni, de remélem, hogy Maga, vagy ismerősei meg tudják magyarázni azokat a dolgokat, amelyet tapasztaltam.

Negyedik osztályos tanuló vagyok, a leninvárosi Kun Béla középiskola vegyész szakán tanulok.

Júliusban kaptam egy COMMODORE 64-es számítógépet, hozzá tartozó magnóval. Előtte már jól megtanultam a BASIC programnyelvet és a 6510-es mikroprocesszor assembly nyelvét.

Édesapám munkatársától kaptam három jó programot: a PROFI-ASS 64-et, a SUPERGRAPHIK 64-et és a SIMON'S BASIC-et. Sajnos az örömöm nem sokáig tartott: a SIMON'S BASIC program jól működött, de a másik kettő csődöt mondott.

A PROFI-ASS 64 assemblerről azt olvastam, hogy magnóval is működik, nem kell hozzá lemezegység. A betöltés után azonban, amint egy sort beütöttem, az „OUT OF MEMORY ERROR” hibaüzenetet adta. FRE(0)-val lekérdeztem a szabad byte-ok számát, amelynek értéke -4 lett. Sokat próbálkoztam, de eredménytelenül.

A másik programnál más volt a baj. A betöltő programot betöltöttem és RUN-nal elindítottam. Törölte a képernyőt és kiírta a READY-t. A betöltő programnak kellett volna betölteni a másik két főprogramot, a GRAPHIK IEC-t és a GRAPHIC NOR-t. De sajnos nem történt semmi. Akitől a programot kaptam, megkérdeztem, hogy mi lehet a baj. Véleménye szerint az a baj, hogy mivel neki lemezen van ez a két program (a PROFI-ASS 64 és a SUPERGRAPHIK 64), lehet hogy az a baj, hogy a betöltő programban a 8-as lemezegység szám van, és erre, pontosabban a lemezegységre vonatkozik, szemben a magnó 1-es azonosító számával. Szerinte tehát azokat a tárcímeket, amelyen a lemezegy-

ségre vonatkozó 8-as szerepel, 1-esre kell átírni, és akkor működni fog. De szerintem, ha így lenne, akkor a „DEVICE NOT PRESENT” hibajelzést kéne hogy adja, mivel a lemezegység nincs a géphez kapcsolva.

Mivel tudomásom szerint többféle SUPERGRAPHIC 64 program van, leírom, hogy az enyém, amennyiben működne, hogy jelentkezne be:

SUPERGRAPHIK CBM 64
(C) 1983 BY DATA BECKER
ENTWICKELT ZUM 03. 10. 1983
VON AXEL PLENGE — MEER-BUSCH

Várom azoknak a Commodore tudós olvasóinknak a jelentkezését, akik vállalkoznak a távdiagnosztikára.

Gutai Zsolt, Jászberény,

Hunyadi J. u. 30. 5100

A nyár végén hozzájutottam egy Commodore 128-as típusú számítógéphez, azonban az a hiba, hogy a gépkönyv német nyelvű. Mivel sem én, sem barátaim nem tudnak ilyen szakszöveget lefordítani, ezért olvastam egy régebbi (1985/5.) μ M számában örömmel azt a levelet, amelyben a Babilon Nyelvstúdió írja az olvasóknak, hogy vállalkoznak kezelési utasítások magyar nyelvű lefordítására is. Ez így rendben is volna, csak hogy miután feladtam a levelet a Babilon Nyelvstúdió részére, kb. 1 hét múlva visszajött a levél, mert a címzett a Posta által ismeretlen helyre költözött címszóval a posta visszahozta a levelet.

Ezért kérném az Ön segítségét, hogy ha lehetősége van rá, az alábbi borítékra ráírva a nyelvstúdió címét, a részükre elküldeni szíveskedjék.

Elküldtük.

Halmi Zsolt, Budaörs

Kassai u. 3. 2040

Minden hónapban a megjelenés időpontjában megveszem a Mikroszámítógép Magazint. Az áraval semmi problémám. Érdekes, szerteágazó, széles körű, jól megszerkesztett lap. Én magam túl vagyok a tízentúlon. Alig két éve foglalkozom számítástechnikával, de eléggé kezdetleges módon. A számítógépet egy BASIC-tanfolyamon ismertem meg közelebbről. Primón tanultam, de már akkor beleszerettem a Spectrumba. Barátom unszolgatására és jómagam ösztönzésére ez év májusában vásároltam is egyet. Azóta írtam két kalandos témájú programot, és kezdettől a programozást kedvelem. Játsszani csak pihentetőül szoktam.

A Magazint olvasva sok érdekes dolgot olvashatok, találok. Több olvasóval egyetértésben én is keveslem a Spectrumbal kapcsolatos programokat, szoftver ismertetőket, hardver ötleteket. „Commodore centrikusság” jellemző a lapra. A gépi kódú ismertető cikk is Commodore gépre íródott. Sajnos!

Szeretnék a lapban több Spectrum-cikket olvasni.

Folyamatosan kapjuk a Spectrum programokat keveslő leveleket. Lassan azt hiszem, hogy a Spectrum-tulajdonosok csak olvasni szeretnek, de programot írni nem, míg a Commodore-tulajdonosoknál a helyzet egészen fordított. Küldjenek jó Spectrum programokat, közölni fogjuk.

Dr. Tikász Attila, Berettyóújfalu,

József A. u. 5. 4100

A 10. számban olvastam Képiró Róbert levelét, illetve az erre adott választ a Spectrum-tulajdonosokkal kapcsolatban. Hasonló tartalmú levél az Ötlet szeptemberi számában is megjelent. Ott is hasonló volt a szerkesztőség reagálása.

Mint „Spectrumos” szintén csatlakozni tudok a levélírókhoz, és nem tudom maradéktalanul elfogadni a szerkesztőség választát.

Akárhogyan nézzük, a Spectrum a másik 3 gép (Commodore, HT és Primo) mellett a legelterjedtebb; ugyanakkor nem dúskálunk nagyon az irodalomban. Bárhogyan is tagadnánk, a Commodore favorizált helyzetben van a többi géphez viszonyítva. Elég bemenni egy nagyobb könyvesboltba és szemrevételezni a számítógépes irodalmat. Egyik kezünkön meg lehet számolni, mennyi könyv foglalkozik a Spectrumbal (a HT és Primo még rosszabb helyzetben van). E könyvek színvonala sem olyan, mint a Commodore-é. Nem sokkal mondanak többet, mint az eredeti gépkönyv.

Én úgy érzem, hogy a spectrumosoknak nem az fáj, hogy kevés a programlista akár az Önök újságjában, akár az Ötletben vagy máshol, hanem kevés a szakirodalom, egy-két részletkérdéssel foglalkozó komolyabb szakkikk. Akár a 10. számot, akár a korábbi számokat nézzük, erről azonnal meg lehet győződni.

Azt hiszem, valamennyi spectrumos örülne, ha egy olyan könyvsorozatot vehetne kézhez, mint például a Data-Becker sorozat a Commodore-hoz. Külföldön van ilyen színvonalú irdalom akár német, akár angol nyelven. Egyszer jó lenne gondolni a Spectrum-tulajdonosokra is egy ilyen sorozat kiadásával.

De Önök is segíthetnének. Például nagyon elképzelhetőnek tartanám, ha megjelenik egy komolyabb cikk a HT alkalmazásával kapcsolatban (éppen a Z80-as processzorra tekintettel), közölnék azokat a változtatásokat, amelyek elvégzésével a Spectrumon is használható lenne a cikkben említett megoldás. Ezt az olvasók többsége nem tudja otthon megcsinálni — éppen a szakirodalom (HT) hiánya miatt.

Meggyőződésem, hogy ilyen kis segítségnek is örülnének a spectrumosok, éreznék, hogy nem annyira mellőzöttek. (Én sem vagyok előfizetője lapjuknak, éppen Képiró Róbert levelében írtak miatt. Esetenként megveszem a lapot, amikor Spectrumot vagy esetleg HT-t érintő cikket találok benne.)

Lenne ellenben két javaslatom, biztosan örülnének neki a spectrumosok. Egy cikksorozatban jó lenne ismertetni, részletesebben írni a Spectrum rendszerváltozóiról, alkalmazásának lehetőségéről. Az Ipari In-

formatikai Központ ROM-könyve is csak a 16 384. címig foglalkozik a géppel. Nagyon kevés ezekről a részletes információ. Ehhez kapcsolódna a másik javaslat: egy összehasonlító cikk vagy táblázat a HT és a Spectrum rendszerváltozóiról. A fentebb említett „átíráshoz” segítséget nyújtana.

Ismét a Spectrumról. Elgondolkoztam a levelén, hogy miért is nincs elég szakirodalom ehhez a géphez, azt hiszem rájöttem a megoldásra. A Sinclair gépek minden darabja magánimport útján került az országba. A kiutazó turisták azért vették meg ezt a gépet, mert kb. feleannyiba került, mint a hasonló tudású Commodore. Sinclair gépet itthon legfeljebb bizományiban árultak, ennek a gépnek sohasem volt hivatalos importőre.

Nem úgy a Commodore-nak. Elsősorban a Novotrade, de az Ápisz is és mások is importálták. Professzionális kereskedőkről lévén szó, jól tudták, hogy kiváló gépkönyv, alkalmazói kézikönyv és szoftver leírás nélkül a hardvert eladni nem lehet. Érdejük volt és ma is az a könyvkiadás. Talán szükség lenne hasonló és pénzes vállalkozóra, aki megkockáztatná néhány könyv kiadását. A Műszaki Könyvkiadó és a μM ezt egyszer megtette, 1985-ben kiadtuk a Votisky Zsuzsa szerkesztette „Csupa játék ZX Spectrumra” c. könyvet. Egyelőre újabb Spectrum könyvre nem vállalkozunk.

Honti József, Csákvár,

Május 1. út 11. 8083

Hosszú hallgatás után jelentkezem ismét. E hosszú szünetnek részéről több, igen alapos oka is volt. Hadd kezdjem az elején!

Augusztus végén immár másodszor rendeztünk számítógépes bemutatót községünkben. A bemutatónak egyértelműen nagy sikere volt. 30 db számítógépet sikerült összeszedni, ami már magában sem kis teljesítmény. A gépek döntő része Commodore típusú volt, elsősorban 64-esek. Szerepelt a bemutatón PRIMO és természetesen itt volt a VIDEOTON TVC gépeivel. Az idén nemcsak a laikus érdeklődőkre számítottunk, hanem azokra is, akik már rendelkeznek géppel, vagy legalábbis hozzájutnak a számítógéphez. Ezért a bemutatókat a mikroszámítógép barátai első Fejér megyei találkozójának is szántuk. Sok meghívót küldtünk szét a kluboknak és sokan elfogadták meghívásunkat. Az érdeklődők között volt budapesti, hatvani, salgótarjáni és berettyóújfalui illetőségű is.

Kérésének — hogy a találkozóról írjak beszámolót az újság részére — azért nem láttam értelmét eleget tenni, mert rendkívül hosszúnak találok a nyomdai átfutási időt, és mire megjelenne a cikk, már régen nem aktuális a téma. Egyébként úgy vélem, hogy sokkal jobban szolgálok ezt az általam önként felvállalt ügyet, ha itt, Csákváron teszek meg minden tőlem telhető a számítástechnikai ismeretek terjesztéséért.

Hosszú hallgatásom másik oka az volt, hogy egyik barátommal egy ún. Klublemez összeállításán dolgoztunk. Ez a lemez a C16-os gép lehetőségeinek jobb megisme-

rését és hatékonyabb kihasználását kívánja elősegíteni. Tulajdonképpen igyekeztünk minden olyan alapismeretet összegyűjteni a hazai és külföldi folyóiratokból, ami segíti az evvel a géptípussal folyó munkát. Azt, hogy sikerült-e ezt a célt elérni, vagy legalább megközelíteni — döntse el más, aki ebben nálunk avatottabb.

A lemez dokumentációját mellékeltem megküldöm. Érdeklődés esetén — eszmei tiszteletdíj ellenében — szívesen rendelkezésükre bocsátjuk és átengedjük a terjesztés jogát. Mindenképpen szeretnénk véleményt kérni a munkánkról, hiszen az segítséget és irányutatást adna a továbbiakhoz is.

Örömmel tájékoztatom arról, hogy községünk iskolája 12 db C-116-os gépet kapott. Így a gyerekek a jövőben könnyebben hozzájutnak a számítógépekhez úgy, hogy a használatáért semmilyen címen nem kell fizetniük. Az iskola vezetésének előrelátását dicséri, hogy már az elmúlt tanév folyamán a nevelők közül a megyeszékhelyeken szervezett tanfolyam keretében felkészítettek a gyerekek oktatására. (Kár, hogy csak egy főt!)

A művelődési ház kezelésében levő 6 db számítógép és a most kapott 12 új gép már olyan komoly gépparknak számít, amire két évvel ezelőtt még álomban sem mertem gondolni.

Fentiek ismeretében a logikus lépés az lenne, ha a két gépparkot összevonnák. Sajnos erre különböző okokból nincs lehetőség. A Művelődési Ház továbbra is ragaszkodik a saját gépeihez, az iskola vezetése meg úgy látja, hogy a rendelkezésre álló gépeket sem fogja tudni megfelelően üzemeltetni. Én azt hiszem, hogy mégis csak az összevonás lenne helyes lépés úgy, hogy az iskola adna otthont a felnőtt oktatásnak is. (Persze ezekhez a dolgokhoz nem sok közöm van, és beleszólási jogom sincs.)

Köszönöm a beszámolót; ha valahol a település összefog az informatika társadalmasságának érdekében, akkor ott csodákat lehet tenni. Csákvár példája ezt mutatja, de azt is, hogy az összefogásnak is vannak fokozatai és azon is lehet még javítani.

Járóka László, Budapest,

Szív u. 3—5. fszt. 5. 1063

Egyik lapjokban olvastam az Internacia Komputado lap hirdetését, de a hirdetésből az derült ki, hogy 92 országban jelenik meg. Szeretném felhívni a figyelmüket, aki nem ismeri a lapot, az nem tud róla semmit, hogy hol és milyen nyelven. Én tudom, és minden száma megvan. Itt szeretném felhívni a figyelmüket egy Hollandiában működő DLT-rendszerre, aminek az eszperantó nemzetközi nyelv az alapja. A DLT-rszerről kellene egy kis cikk, amivel ismertetni kellene, mit is jelent ez. És ha sikerült, akkor egy számítástechnikai nyelvet, mivel a — DLT — egy fordító rendszer és az alapja az „Eszperantó nyelv”. Mivel a szerkesztőségben van egy pár eszperantista, és a nyelvi problémák hamarabb megszűnnek.

Remélem, hogy a levelem megfontolásra kerül és nem szemétkosárba.

Nem szoktuk a leveleket a szemétkosárba

dobni. Örülnék viszont, ha tájékoztatna bennünket, esetleg cikket is írna a DLT-rszerről.

Sebestyén László, Budapest,

Lévai Oszkár u. 12. 1084

Jelenleg egyetemi hallgató vagyok és sokat foglalkozom számítástechnikával. Lapjuknak rendszeres olvasója vagyok, az első évfolyamtól az összes szám megvan. Nekem egy C64-es számítógémem van, ezért főleg a C64-es programok érdekelnek. Nagyon tetszett a KERNAL rutinok ismertetése, ámbar tapasztaltam egy-két hiányosságot. Nagyon hasznos lett volna megemlíteni, hogy C64-nél a LOAD rutin nem működik, ha használatával egyazon időben sprite-okat is használunk. A sprite megjelenítése a processzor idejéből sok óraciklust elvesz, így a soros busz nem tudja szinkronizálni. Ezért programbetöltésnél a sprite-okat ki kell kapcsolni. Nagyon sok fáradságomba került, mire rájöttem, ezért kérem, hogy mielőbb publikálják ezt a kiegészítést, más ne fáradjon hiába.

1986. februártól nagyon tetszik a sakkprogramozás rovatuk is. Kovács P. Attila nagyon jól bemutatja a sakkprogramok felépítését. Ámbar úgy gondolom, hogy a Bitek és figurák sorozat összegyűjtve brosúraként, vagy könyv formátumban is megjelenhetne, mert a havonta megjelenő számokból nagyon keveset tud meg egyszerre az olvasó, pedig aki ilyen programot szeretne írni, annak az algoritmus globális áttekintésére is szüksége van. Én szívesen írnék sakkprogramot, ezért egy-két problémámmal meg szeretném keresni a cikksorozat szerzőjét. Kérem segítsenek! Kérem, írják meg azt is, hogy az NJSZT által kiírt sakkprogramozási versenynek mi lett a végeredménye!

Köszönöm a tanácsot. Sakkprogramozás ügyben a téma magyar „pápáját”, dr. Lindner Lászlót, sakkrovatunk vezetőjét tudja felhívni (tel.: 318-096).

Gruber László, Budapest,

Buday László u. 7. III. 1. 1024

... A levélért különben is csak saját magukat „okolhatják”, mivel levelezési rovatuk elején erre biztatják a „kedves olvasó”-t (Hát érdemes volt?)

1. A lapot egészében nézve igen jónak és megfelelő színvonalúnak tartom, az első számtól kezdve gondosan gyűjtöm. Néhány észrevételem azonban lenne.

1.2. Némi tördelési megjegyzés. Feltételezve néhány olvasónál azt a „szentségtörést”, hogy házi programkönyvtára érdekében — ne adj isten — ollóval merészel a laphoz nyúlni, néha igencsak bajba kerül. Ha pl. teszem azt a 86/10. számnál külön akarná választani a 25. oldalon kezdődő C64 programtitkosítást és a 27. oldali ZX sprite rajzolást, akkor bajban van, mert vagy az egyiket, vagy a másikat teszi tönkre.

Ráadásul a 28. oldal alján levő „programlista kódok” olyan táblázat, melyet ez-

után mindig használni kell, tehát központi hely „illeti meg”. De nem lehet kivágni, mert akkor mindkét említett cikk károsodik.

Nos a javaslat: Úgy kellene tördelni a lapot, hogy a programok, vagy táblázatok „hátljárja” olyasmi kerüljön, amiért nem kár. Pl. hirdetés, vagy a 2., illetve a 24. oldali cikk, de lehetne a 22. oldali is, vagy — horribile dictu — a 43., 44. oldalak is.

Lehet, hogy így „széttördelődne” a rovatok, de ez az olvasót vajmi kevéssé érdekli, az előző szempont — a „szétválaszthatóság” — szerintem sokkal fontosabb lenne.

2. „Öröközöld” téma az egyes számítógépek inkompatibilitása, az egyikre írt programok nem futtathatók a másikon. Nagy gyakorlattal és hozzáértéssel persze „átírtják”, de ez nem túl egyszerű feladat.

Ugy tűnik, a probléma nem megoldható. Nekem pl. van egy programom (floppy lemezen 104 block), amelyet C64-be betöltve és lefuttatva, a C64-et „átalakítja” ZX Spectrummá (a „bejelentkezés” is ennek megfelelő lesz) és a DATASETT-be (1531) minden további nélkül betehető egy ZX programkazetta, az behívható és futtatható.

Ugy gondolom, ha ez két ilyen különböző gép esetén megoldható, akkor 2 Commodore között is.

Óriási dolog lenne egy olyan program közlése, mely a +4-be betöltve az fogadni tudná a C64 programokat!!!

Fordítva már nem tudom elképzelni a dolgot, mivel a +4 többet tud a C64-nél, így a „tanítás” nehéz lenne.

Bizonyára nem egyszerű dolog ilyen program írása, s nem tudom, hogy a szerző kellően lenne-e dotálva a közlés díjával, de én az hiszem, ha csak pénzért lehetne vásárolni, akkor is minden +4 tulajdonos boldogan megvenné, feltéve persze, hogy egyszerű áron (max. 1-2 E Ft) adnák.

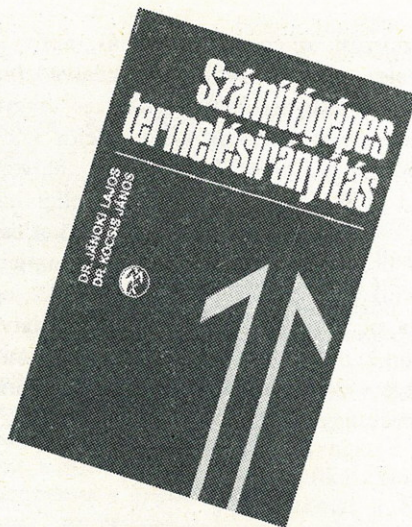
3. S végül egy apróság. A C64 perifériái jók a +4-hez is. Olyannyira, hogy pl. a +4-hez árult botkormánynak C64 csatlakozója van, s külön átalakító kábelt adnak hozzá, hogy a +4 DIN csatlakozója „fogadni” tudja. Csak a DATASETT-re nem érvényesek fentiek. Ráadásul, míg a C64 gépkönyve részletesen ismerteti az 1530-as bekötését, addig a +4 gépkönyve erről mélyen hallgat.

A kéréssem tehát: Ha lehetséges, közöljenek egy kis bekötési rajzot, mely egy kábel egyik végén egy DIN aljzatot (az 1531-eshez illeszkedőt) míg a másik végén egy C64 DATASETT csatlakozót tartalmaz, s melynek használatával az 1531-es magnó használható lenne C64-hez is.

Olvasóink leveléből részleteket közöltem, ezenkívül javaslatot tett, hogy hirdetések helyett inkább árat emeljünk, elmondta, hogy miért nem való a lapba a Teleteaching '86-ról szóló írásom (sajnálom, hogy a cikkből nem derült ki, mi is a kapcsolat a távoktatás és a mikroszámítógépek között) és megjegyzéseket tett a Novotrade árainról. A fentieket éreztem a levélből közérdekűnek, el is gondolkotunk a javaslatokon; a bekötési rajzzal kapcsolatban pedig a Commodore Klubhoz fordulunk.

Leveleiket továbbra is várja:

KOVÁCS GYŐZŐ

Jánoki Lajos—Kocsis János:
Számítógépes termelésirányítás
(Budapest, 1986.
Műszaki Könyvkiadó,
329 oldal. Ára: 90,— Ft.)

A termelés- és gyártásirányítás — különösen az utóbbi évek egyre bonyolultabbá váló gazdasági helyzetében — az ipar és a mezőgazdaság különböző ágazataiban mind több szakembert érint. Az iparvállalat mint irányított rendszer, hierarchikus rendszer, amelynek a termelésirányítás az alsó szintjét, azaz az ún. alapszintjét képezi, el látva a legfontosabb műszaki-gazdasági információs feladatokat, és ezzel megteremtve a felsőbb szintű döntések objektív alapját.

A könyv elsődleges célja, hogy megismertesse az olvasóval a termelés- és gyártásirányítás bonyolult részfeladatait (gazdaságos gyártás-előkészítés, anyagellátás, operációkutatási feladatok, üzemirányítás, termékértékesítés, ezek információs rendszerei stb.), valamint a részfeladatok egymáshoz való kapcsolódását a hierarchikus irányítási rendszeren belül, a legkisebb területekre is kiterjedően. Így hatékony segítséget nyújt a vállalatok, termelő üzemek minden irányítási szintjén érintett vezetőknek, mérnököknek, közgazdászoknak, matematikusoknak.

Külön fejezetekben foglalkozik a vállalatvezetési információs rendszerrel, a számítógépes termelésirányító rendszer felépítésével, a termelésirányítás hardvereszközével, a termeléstervezéssel és készletgazdálkodással és végül bemutat egy megvalósított, hazai termelésirányító és anyaggazdálkodási rendszert.

Prague, Cary N.—
Hammitt, James E.:
Adatbázis-kezelés.
Programozás. dBASE III.

(Budapest, 1986.
Műszaki Könyvkiadó,
273 oldal. Ára: 98,— Ft.)

A dBASE III hatékonyan alkalmazható adatbázisnyelv. Felhasználóközei utasításokat tartalmaz, amelyek adatbázis-szerkezetek létrehozására, valamint adattételek hozzáadására, módosítására, kiválasztására és törlésére alkalmasak. A dBASE III az adatbázisban lévő rekordok keresését, kiválasztását és megjelenítését is lehetővé teszi. Segítségével könnyen lehet jelentéseket tervezni és kinyomtatni. A mikroszámítógépek egyre táguló világában gyorsan nő e programnyelv népszerűsége.

A dBASE III „teljes” programnyelv, amely alkalmas csaknem valamennyi adatfeldolgozási feladat megoldására. Az adatbázis-technika használata miatt a dBASE III egyszerűbbé teszi a programozást, mint amilyen az a hagyományos nyelvek esetén.

A könyv nemcsak az újdonsült programozókhöz szól, hanem a tapasztaltakhoz is, akik új nyelvvel akarják bővíteni eddigi ismereteiket. Feltételezi az olvasóról, hogy létrehozott legalább egy adatbázist, és előállított már néhány egyszerű jelentést. A kezdő programozót a programozási alapelvekbe, az adatbázis-technikába is bevezeti. A gyakorlott programozó megfelelő útmutatót talál arra az esetre, ha az általa már ismert bármely nyelvről a dBASE III nyelvre akar áttérni.

Dahmke, M.:
Mikroszámítógépek operációs rendszerei
(Budapest, 1986.
Műszaki Könyvkiadó,
199 oldal. Ára: 79,— Ft.)

A kötet szerzője az alapoktól indulva, a szoftver oldaláról közelítve mondja el mindazt, amit a mikroszámítógépek operá-

ciós rendszereiről a felhasználónak tudnia érdemes és kell. A legfontosabb hardver-, technológiai és szoftverfogalmak tisztázása után részletesen szól a kis, közepes és nagy rendszerek jellemzőiről. Kitér a többfelhasználós rendszerekre, a hálózatokkal, a memóriagazdálkodással, a gépfüggetlenséggel kapcsolatos ismeretekre. Az olvasó megismerkedhet több konkrét operációs rendszerrel is.

A függelékben rövid leírás található a CP/M, az MP/M és a UNIX operációs rendszerről.

Bakos Tamás:
Pascal PC-seknek
(Budapest, 1986.
Műszaki Könyvkiadó,
161 oldal. Ára: 53,— Ft)

A könyv ismerteti a személyi számítógépeken is mindjobban terjedő, a BASIC helyébe lépő programozási nyelv, a Pascal elemeit, jellemzőit és a nyelv alkalmazásától elválaszthatatlan programozási módszereket. Minthogy a BASIC nyelv ismeretére alapozva, azzal való folyamatos összehasonlítással vezet be a Pascal-beli új fogalmakat, a személyi számítógépek felhasználói BASIC-tudásuk alapján gyorsan elsajátíthatják az új nyelvet.

Útmutató a számítástechnika alkalmazására vonatkozó érvényes jogszabályokról és irányelvekről
(Készítette: Szabó József és Borda József)
(Budapest, SALDO Pénzügyi Szervező és Tanácsadó Vállalat, 1985. (1986.) 203 oldal. Ára: 362,— Ft.)
A Pénzügyminisztérium hivatalos kiadványa

A kötet tartalmazza a számítástechnika területére vonatkozó pénzügyi, számviteli,

ellenőrzési, árképzési, installálási, aktiválási, elszámolási, archiválási, adatvédelmi, adatbiztonsági szabályozásokat és magyarázatokat, mind az ágazatért felelős KSH, mind pedig a bizonylati rendet szabályozó és a működtetést, alkalmazást ellenőrző PM előírásainak megfelelően. A kötet összeállítását az a cél vezette, hogy a számítástechnikai ágazatokban alkalmazandó joganyagot fogalommagyarázatokkal ellátva, külön kiadványként adják közre, megkönnyítve ezzel a gazdálkodó és az ellenőrző szervek egységes szemléletű jogalkalmazását.

Az ismeretlen C16

Erdős Iván: COMMODORE ROM lista PLUS/4, C-16, C-116
(Budapest, 1986.
LSI ATSZ,
281 oldal. Ára 248,— Ft.)

Kérdés, hogy helyesen választottam-e ki a könyv címét, ugyanis a borítón és a belső címlapon a cím négy különböző változata szerepel. Nekem ez volt a legrokonszenvesebb. A könyv az LSI „csíkos” sorozatához tartozik, és magán viseli e sorozat korábbi Commodore tárgyú köteteinek ismertető jegeit: a sok értékes új információt a hibák olyan tömegével, amely az információk használhatóságát kétségessé teszi. Nem tudom, hogy mit higgyek el, mit ne.

A könyv legnagyobb részét a közel 32 kilobájtnyi disassemblált ROM lista foglalja el. Bár a szerző több alkalommal leírta, hogy ez a lista a PLUS/4 ROM-jából készült, én valószínűbbnek tartom, hogy a másik két géptípus valamelyikéből. Egészen pontosan: jobban hasonlít a lista a C16 belső felépítésére, mint a PLUS/4-ére, de nemcsak az alkalmazói programok — a bevezetőben megindokolt — hiánya miatt.

A Műhelytitkok dióhéjban című részben megismerkedhet az olvasó a könyv elkészítéséhez kijelölt alapelvekkel és megvalósításuk módjával. Megtaláljuk ebben a részben a könyv készítéséhez használt segédprogramok forráslistáját is, a PLUS/4-re (?) írt disassembler program bőségesen el van látva közbeiktatott magyarázatokkal. A programok szövege egy kicsit nehezen olvasható, látszik, hogy nem közlés céljára íródott.

A könyv függelékében keresztreferencia táblázatot találhatunk. Zavaró, hogy a hivatkozott címek rendezettek ugyan, de a hivatkozási helyek címei teljesen össze vannak keverve egy-egy hivatkozáson belül. A táblázatban sok a hamis hivatkozás; ezek többsége egy kicsit gondosabb munkával kiszűrhető lett volna. Olyan hibákra gon-

dolok, mint kétszeri hivatkozás a \$FFA9 címre. Viszont nehéz elkerülni az olyan problémákat, mint például a sztring veremre történő hivatkozások egy része, mely látzólag — és a keresztreferencia lista szerint — a \$00 címre szól, a valódi címet az X regiszter tartalmával való indexelés adja.

Másik hibája a keresztreferencia listának, hogy sok olyan cím nem szerepel benne, melyre a ROM lista szerint van hivatkozás. Ilyenek többek között a táblázatokban elhelyezett címek.

A ROM lista készítésének egyik alapelve volt, hogy kizárólag hexadecimális számokat használt a szerző, a \$ jeleket elhagyva. Jó lett volna ehhez az elvhez ragaszkodni a magyarázó szövegek írásánál is, ahol decimális számok ugyanúgy találhatók, mint hexadecimálisak, ez utóbbiak néha \$ jellel, néha anélkül. A magyarázó szövegek másik hibája a tömörségre való törekvésből ered. Néha érthetetlenek, az is előfordul, hogy félrevezetők. Példa erre a parancsmód ellenőrzését végző szubrutin hívása, ahol a „direct mode only”, illetve a „direct mode only”, ha” magyarázó szöveget olvashatjuk. Másik példa a 206. oldalról: a „Monitor hívása” és a „Monitor break” címekből nehezen lehet kitalálni, hogy tulajdonképpen miről is van szó. Az ilyen apróságoktól eltekintve a magyarázatok jók, és kitűnően eligazítják azokat, akik félszavakból is értenek.

Nagyon jó — bár nem teljesen eredeti — ötlet, hogy Lxxxx alakúak azok a címkék, amelyekkel a szerző megjelöli a programnak azon pontjait, melyekre valahonnan hivatkozás jöhet. Elvértve így is előfordulnak hamis, illetve hiányzó címkék, de ez a feldolgozás módjából eredően elkerülhetetlen.

A feldolgozás egyik legnehezebb része az utasítások és az egyéb információk (táblázatok, ASCII szövegek, kódok) szétválasztása. Ez az esetek túlnyomó részében kitűnően sikerült, de itt is előfordult melléfogás. Jó példa erre a Lab88 címkével kezdődő három sor, melyek az előzőleg felsorolt BASIC tokenek disassemblálásából keletkeztek, a tokeneket gépi kódnak véelve.

A 168. oldalon furcsa hibára akadtam. Az indirekt indexelt címzési mód y-ja a hozzá tartozó vesszővel együtt a zárójel közé került. Nem értem, hogyan történhetett ez meg.

Összegezve: akit érdekel a C16-nak és családjának lelkivilága, és nem új neki ez a téma, sok hasznos információt megtalálhat ebben a könyvben. Én is sok munkától megszabadulham volna, ha a könyv kb. 10 hónappal korábban megjelenik. Mégis azt ajánlom, hogy aki teheti, válassza a Novotrade Rt kiadásában megjelenő, hasonló tárgyú Data Becker könyvet, amelyről e sorok írásakor csak annyit tudok, hogy várható a megjelenése, de remélem, mire ez a cikk az olvasó elé kerül, már kapható lesz. Ha mégsem, akkor is érdemes megvárni.

BARNA LÁSZLÓ

Sakkozó Elefánt

Aki híve saját sakktudása továbbfejlesztésének, vagy szeretné gyermekének lehetővé tenni, hogy önállóan megtanuljon sakkozni, az remek tanítómesterhez jut a Pintér József nemzetközi nagymester közreműködésével készült Sakkozó Elefánt nevű program alkalmazásával. Ez a sakkpedagógia legújabb eredményeit felhasználva, módszeresen összeállított feladványokat ad, segítséget nyújt a megoldáshoz, és rendre értékeli a tanuló tudását. Biztosítja az alapvető sakkszabályok tökéletes elsajátítását, a taktika és stratégia megismerését s a tanultak gyakorlását a beépített játékprogram segítségével.

A programcsomagot az Economix Közgazdász Egyetemi Kiszövetkezet forgalmazza a lemezmaghajtóval ellátott Commodore 64 és 128-as gépekre.

Olcsó PC

Csehszlovákiában a zsolnai VÚVT 1984-ben mutatta be négy gépből álló mikroszámítógép-családját, köztük az SP-01 jelű háziszámítógépet. Az utóbbinak a billentyűháza IBM PC-vel kompatibilis gépet építettek, melyet PP-01.16 néven mutattak be. E gép külön érdekessége, hogy ez a Szovjetunió kívül az első alkalmazása az új szovjet mikroprocesszornak, az Intel 8088-nak megfelelő KM 1810 VM88 típusnak. A gép ára meghökkentően alacsony: a billentyűzettel együtt csupán 25 ezer korona (55 ezer forint), bár a tervezett gyártási sorozat túlságosan kicsi; az idén kétszáz darabot, jövőre pedig hétzetet kívánnak előállítani.

Szovjet szakértő vizsgálja a PP-01.16-ot

RadioSoft

Jugoszláviában már 1984 óta sugároznak számítógépes programokat rádióadásokba építve. Ennek eredményeképpen a hazánk déli körzeteiben élő Commodore 64- és Spectrum-tulajdonosok jó néhány programmal gazdagodhattak. Ehhez csupán jó minőségben kazettára kellett venniük az adást, amihez egy közönséges rádiós magnetofon is elegendő felszerelés volt, s máris tölthették a friss programot a gépbe. Az „elhangzott” programokat Budapesten már csak komoly antennával lehet venni, hiszen a minőség ez esetben rendkívül fontos.

Tavaly ősszel kísérleti jelleggel a Magyar Posta is sugározott az URH-adón számítógépes programokat — a radioSoft nevű új szolgáltatás előkészítéseként. A megnyíló távlatok igen szélesek — mindenkinek szárnyalhat a fantáziája! —, de kézenfekvő például, hogy a lapunkban megjelenő programokat meghatározott időpontban rádióadással is lehetne terjeszteni, így mentesülnének olvasóink a begépelés fáradtságos, sok hibával és azok keresésével járó munkájától.

Pascal-bővítések

Világszerte növekszik a Pascal nyelv népszerűsége. Az IBM PC-vel kompatibilis gépeken futó Turbo Pascal széles körű alkalmazását követi az itthoni tendencia: ebben a gépkategóriában hazánkban is az alkalmazói szoftverek jelentős része készül ma már a Turbo Pascal fordítóval.

E programnyelvet előnyös tulajdonságai kedveltették meg a felhasználókkal. A strukturált programozás közvetett támogatásával könnyebb a programokban való hibakeresés, a későbbi módosítás; a konkrét végrehajtást a nyelv saját szerkesztője segíti. A programfordítás rendkívül gyors, maga a programírás is szaporább: sok programozó eskszik például arra, hogy egy 1000 soros CO-

BOL programot Pascalban 200-300 sorban megír.

A Turbo Pascalban programozóknak több hatékony szoftvereszköz, például az Open Acces integrált adatbázis-kezelő és a Turbo Acces indexfájlkezelő rendszer is rendelkezésére áll. Az ilyen komplex szoftvereken kívül ma már szerte a világon jelennek meg a Turbo Pascalhoz forrászinten beépíthető, adott felhasználói rendszerek fejlesztésénél jól hasznosítható eszközök is (például Nyugaton forgalmaznak egy grafikai célú gyűjteményt). Hazánkban a Számszöv Kiszövetkezet kezdeményezett ilyen irányú fejlesztéseket, főképpen a többfelhasználós rendszereket kiszolgáló programok készítésének megkönnyítésére. Alaptermékük a T RANDOM, mely rekordszintű adatvédelemmel javítja a többfelhasználós rendszerek kiszolgálását, s többek között képernyőkezelővel és fájlnyilvántartóval is ki lehet egészíteni. Ezen kívül számos autonóm működésű, a Pascal programozást segítő eszközt kínálnak, például nyomkövető-tesztelőt, programéret-optimalizálót, maszkgenerálót és lekérdőzőt, sőt magyar ékezetes Turbo Pascalt is.

Világító billentyűzet

Már kezdenek megjelenni a hazai kirakatúvegeken is az értesítéses billentyűzetkivezetések. Ezeknek egy új nemzedékét jelenti a Szint Kiszövetkezet szabadalma: olyan világító billentyűzet, melyet közönséges zsírkéretével lehet feliratozni, s a ráírt szöveg, ábra a zsírkéret árnyalatával megegyező színben fénylik. Még jobban megragadja a járókelők figyelmét, ha a zsírkéret egy ügyes grafikus kezébe adják!

A gyakran változó, gyors feliratozásra is kitűnően alkalmas ez a módszer: ez azt jelenti, hogy több szoftverterméket is futtathatunk a kirakatban, naponta akár többször is cserélve a kirakatúvegre kivezetett billentyűk értelmezését.

Az eljárás természetesen nem csupán az aktív billentyűzet, hanem passzív hirdetőtábl-

lák kivitelezésére is alkalmas. Különösen a diszkrét világítású helyeken érvényesül a tündöklő tábla; például az elegáns éttermekben hangulatosan hívhatja magára a figyelmet a konyhafőnök ajánlata.

Földrengésjelzés

Befejezték az ország rádió-távközlésű, automatikus földrengésjelző rendszerének kialakítását. A 17 millió forintos beruházás első szakaszában a piszkéstetői és a budapesti, most pedig az újkígyósi, valamint az ózdi állomást építették meg.

Az állomások sorra kapcsolódtak be az országos hálózatba, de eddig csak analóg jelek küldésével szolgáltatott adatokat. A most beszerelt mikroprocesszoros elektronika által már nem csupán küldenek adatokat, hanem azok fogadására és tárolására is képesek. A korszerűsítés eredményeképpen az év elejétől kezdve ezek az állomások már emberi felügyelet nélkül működnek. Automatikusan azonnal jelzik és közvetítik a budapesti obszervatóriumnak az ország és a világ bármelyik részén keletkező földrengéseket. Itt a szeizmogramokat számítógéppel folyamatosan értékelik, így gyorsan megállapíthatják (becsülhetik) a rengések időpontját, helyét és erősségét.

Forgalomirányítás

1986 őszén kezdte meg kísérleti üzemét az a rendszer, amelyet a Közlekedéstudományi Intézet kutatói dolgoztak ki Székesfehérvár jelzőlámpás csomópontjainak központi ellenőrzésére és irányítására.

A rendszerkidolgozás első szakaszában a jelzőlámpák központi felügyeletét, működésük folyamatos figyelemmel kísérését oldják meg számítógép segítségével: így szükségtelen a jelzőlámpás csomópontok naponkénti bejárása, megvizsgálása.

A munka második szakaszában, az idén kapcsolódik be a

számítógép a lámpák tényleges irányításába. Érzékelődetektorokat építenek az útburkolatba, melyek folyamatosan jelzik a számítógépnek a forgalmat. A gép az adott csomópontra kidolgozott programok közül automatikusan választja ki a pillanatnyi igényeknek megfelelő, optimális változatot, s ennek alapján vezérli a lámpákat. Ezáltal a közlekedés még a csúsforgalom idején is zavartalan lehet.

A székesfehérvári számítógépes forgalomirányító rendszer paraméterezhetően készül, így alkalmas lesz más, hasonló nagyságú városok forgalmának irányítására is.

AT-kompatibilis

Megjelent a hazánkon kívüli szocialista országok első, IBM PC AT-vel kompatibilis gépe, a bolgár Intelat. A szófiai Információs Rendszerek és Rendszermérnöki Szolgáltatások nevű termelési egyesülés által készített gép hétféle típuskonfigurációban kerül forgalomba. A legkisebb tipikus AT-kiépítés (640 k operatív tár, 20 Mb-át Winchester-tár), a legnagyobb pedig a grafikus alkalmazásokhoz szükséges speciális perifériákkal is ellátott.

Elektronika Indiában (Eddig még kimaradtunk...)

India elektronikai ipara az ország nemzeti jövedelmének mintegy 0,8 százalékát képviseli; a fejlett országokban ez az arány 1–10% között mozog. India kormánya az ország 1985–90-ig tartó ötéves tervének végére ezt 3 százalékra kívánja növelni.

A fejlesztés során a hangsúlyt eleinte a licencvásárlásokra és a külföldi gyártástechnológiák átvételére helyezik. Ennek során szorosan együttműködnek a szocialista országokkal is. Az indiai elektronikai minisztérium és a kereskedelmi minisztérium különböző elektronikai vonatkozású, kétoldali egyezményeket kötött

Csehszlovákiával, az NDK-val, Romániával és a Szovjetunióval.

1 kontra 64 Mbit

A Siemens és a Philips már több mint egymilliárd NSZK márka állami támogatást kapott a nagy kapacitású tár kifejlesztéséhez. Az első 1 Mbit kapacitású tár előállításához részben felhasználják a Toshiba technológiáját, és még az idén piacra viszik ezt a terméket. Ez a határidő azonban nemzetközi viszonylatban túlságosan késői. Már most tapasztalni lehet ugyanis, hogy a 256 kbit kapacitású félvezető táruk élettartama rövidebb lesz, mint ahogy eredetileg számították, sőt a még nem mindenütt beszerezhető 1 Mbit kapacitású RAM táruk iránti érdeklődés ideje is várhatóan rendkívül rövid lesz: minden valószínűség szerint Japán már 1989-től kezdve forgalomba fogja hozni a 64 Mbit kapacitású tárukat.

Kerüld ki a Piccadilly!

A brit közlekedési minisztérium laboratóriumában kisszámítógépet fejlesztettek ki, amely személyautókba, teherautókba szerelve alkalmas a forgalmi dugók jelzésére, s útmutatást is ad a vezetőnek arra, hogy miként kerülje ki a zsúfolt közutakat. A rendszer lényege, hogy az autók mentén felszerelt különleges érzékelők figyelik a forgalom alakulását, és mérésük eredményéről rádiójellel tájékoztatják az autókban lévő számítógépeket, amelyek a kapott információk alapján azonnal jelzik a legkevésbé zsúfolt útvonalat. Az idén már kapható készülék kb. 150 fontba kerül, viszont — mint a brit közlekedési minisztérium illetékesei kifejtették — tömeges alkalmazásával legalább 100 millió fontot lehet nyerni üzemanyagban, a balesetek elkerülésével és mindenekelőtt a megtakarított idővel.

Virágzó szoftverpiac

Az USA-ban továbbra is kifejezetten kedvező a számítástechnikai szoftver piaca. 1985-ben a 30%-os növekedéssel 12,5 milliárd USD értékű forgalmat értek el. Az 1986. évi előzetes adatok szerint 16,4 milliárd dollár értékű szoftver kelt el, ami az előző évhez képest 31%-os többletnek felel meg. Különösen a személyi számítógépi szoftver területén ível fölfelé a fejlődés: üteme 55%-os, és értékben eléri a 6,2 milliárd USD-t. A szoftverforgalom negyedét az IBM bonyolítja le.

Univerzális illesztő (magyar!)

Az ELTE Általános Technikai Tanszéke — az OMFB támogatásával és elsősorban oktatási célokra — kifejlesztette a technoMIR nevű, számítógéptípustól független, univerzális illesztőrendszert. Feladata a számítógép és a külvilág — a fizikai, kémiai, biológiai és technikai környezetünk — közötti kapcsolatteremtés. A technoMIR rendszer egységei valamilyen sajátos funkciót látnak el: a külvilágból érkező információt alakítják a számítógép által feldolgozható adatformára, vagy éppen ellenkezőleg, a gépből adat formájában érkező parancsot formálják a fizikai-kémiai folyamat befolyásolására alkalmas alakra. Az egységek külsőre azonos kialakításúak, és könnyedén egymásba dugaszolhatók. Az összecsatlakoztatott modulok fajtáját az adott kísérlet vagy a vezérelni, szabályozni kívánt folyamat határozza meg. Sorrendjük, számuk tetszőleges, így akár egyszerre több folyamatba is beavatkozhat ugyanaz a számítógép.

A technoMIR kiválóan alkalmazható laboratóriumokban, sőt ipari alkalmazása is vonzó lehet, mivel a mintegy 4000 forintos átlagárú modulok az ipar számára árusított illesztőkhöz képest rendkívül olcsók. A rendszer a Z80 mikroprocesszorral működő mikro-

számítógépekkel együtt közvetlen alkalmazható, más típusokhoz pedig a gyártó Electrosan Kiszövetkezet illesztőmodult szállít.

Az elmúlt tanévben az Országos Pedagógiai Intézet 20 db, egyenként 10 modulból álló technoMIR készletet osztott ki az iskoláknak tapasztalatgyűjtési, módszertan-készítési kötelezettséggel. Ebben a tanévben a kedvező vélemények alapján különböző szintű oktatási intézmények — az általános iskoláktól az egyetemekig — csupán decemberig már 200 készletet vásároltak. A technoMIR sikeres már a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen és több tanárképző főiskolán is, például Szegeden, Szombathelyen és Pécsen.

Programvédelem PC DOS és MS-DOS alatt

Hazánkban még nem bővelkedünk a szoftvervédelemre szolgáló ajánlatokban. Ezért is jelent újdonságot a Softinvest által forgalmazott EltGUARD nevű programvédelmi rendszer. Ez valamennyi PC DOS, illetve MS-DOS operációs rendszerrel működő IBM vagy vele kompatibilis személyi számítógépen futtatható program (.EXE és .COM fájlok) utólagos másolás, illetve illetéktelen felhasználás elleni védelmére alkalmas.

Az EltGUARD-dal védett programok, illetve a programok futtatásához szükséges kulcslemezek semelyik ismert másolóprogrammal (COPYPC, COPYWRITE, SUPERCOPY stb.) sem másolhatók eredményesen, és a kulcslemezek hiányában az eddig bevált védelemelhárító rendszerekkel (ZERODISK, NOKEY, UNGUARD, NOGUARD stb.) sem indíthatók el.

Az EltGUARD védelmi rendszer alkalmas egy vagy több program azonos vagy egymástól elkülönülő védelmére is. Jól használhatják mindazok, akik az általuk készített vagy forgalmazott szoftver valamennyi példányát óvni akarják a másolástól.

A ZEBRÁT AZ

RAJZOLÓGÉPE

KÉSZÍTETTE:

Cikkünk a 16. oldalon

